

Anyagi Tárgyak

Thomas Sattig

Material Objects, Cambridge University Press, Cambridge, UK

A könyv a Cambridge Elements Metaphysics sorozatban jelent meg, szerkeszti Tuomas E. Tahko

Thomas Sattig

2021

©címlapon András Tibor festménye

©magyar szöveg: András Ferenc, draft version: 2023. február 16.

email: ferenc@andrasedk.hu

Tartalomjegyzék

1. Részek	1
1.1. Rész és egész	2
1.2. Mereológiai restriktivizmus és univerzalizmus	6
1.2.1. A specifikációt hiányoló ellenérv	6
1.2.2. A meghatározatlanságra hivatkozó kifogás	7
1.2.3. Az univerzalizmus mellett és ellen	7
1.2.4. A takarékosági ellenérv	8
1.3. Strukturált és szerkezet nélküli tárgyak	10
2. Fennmaradás, állandóság (persistence)	17
2.1. Endurantizmus és Perdurantizmus	17
2.1.1. Első kérdés: Hogyan marad fenn egy fizikai tárgy, egy kontinuitás az időben?	17
2.1.2. Második kérdés: Hogyan helyezkedik el egy kontinuitás a téridőben?	22
2.2. Változás és összeomlás	28
2.3. Perdurantizmus és speciális relativitáselmélet	36
3. Talányok	43
3.1. Az egybeesés paradoxonja	43
3.1.1. Első példa	44
3.1.2. Második példa	44
3.1.3. Harmadik példa	44
3.1.4. Negyedik példa	45
3.1.5. A monizmus megoldási javaslata	47
3.1.6. A Pluralizmus válasza az egybeesés problémájára	48
3.1.7. Kompatibilizmus az egybeesésről	51

3.2. A hasadás paradoxonja	53
3.2.1. Inkompatibilizmus a hasadásról	55
3.2.2. Kompatibilizmus a hasadásról	56
3.3. A sokaság paradoxonja	58
4. Létezés	63
4.1. Mereológiai nihilizmus	63
4.1.1. Tapasztalat	64
4.1.2. Tudomány	65
4.2. Ontológiai realizmus és antirealizmus	70
4.3. A tárgyak ontológiájáról szóló deflácionizmus	75
5. Befejezés	81
5.1. Összefoglaló kérdések	81
Hivatkozások	91

Bevezetés

Thomas Bernd Sattig (1971) Oxfordban fejezte be poszt doktori tanulmányait, 2012 óta a Tübingeni Eberhard-Karls-Universität filozófia professzora, fő kutatási területe az analitikus metafizika. Az alábbi magyar nyelvű szöveg, a könyv részletes tartalmi kivonata. A könnyebb érthetőség végett a szó szerinti fordítástól sok helyen eltértem. A saját megjegyzéseimet, kiegészítéseimet külön jelzem, olykor vitatkozom is a szerzővel.

Előhang

A közepes méretű anyagi tárgyak jelentik az alapvető környezetet az emberek, és az emberhez hasonló fejlettebb élőlények számára. Ezek azok a tárgyak, amelyeket fölhasználunk, kikerülünk, megemelünk, és arrébb teszünk, átalakítunk, elcserélünk, megjavítunk vagy eldobunk. Az ilyen tárgyak között otthonosan mozgunk, létük természetes számunkra. A legfőbb tájékozódási pontot jelentik. A kisgyermek értelmi fejlődése is alapvetően a közepes méretű anyagi tárgyak iránti érdeklődésen alapul – a szülővel való kapcsolaton túl vagy azzal összefüggésben. Semmiben sem vagyunk olyan biztosak, mint abban, hogy ilyen kézzelfogható tárgyak vesznek körül bennünket. Ha valamit meg akarunk érteni, akkor valamiképp közepes méretű anyagi tárgyak viselkedésére akarjuk visszavezetni vagy azzal modellálni. A mechanikai magyarázat a legjobb magyarázat. És mégis az ilyen tárgyak létezése is filozófiai viták kereszt-tüzébe került az újabb időkben. Több filozófus egyenesen tagadja ezek létét. Thomas Sattig *Anyagi tárgyak* című monográfiája ezzel a kérdéskörrel foglalkozik.

Sattig könyve alapvető célja áttekintést nyújtani az anyagi tárgyak metafizikájáról, milyen kortárs teóriák, viták, megoldási javaslatok vannak napirenden. Történeti rész nincsen a könyvben. A könyv gondosan értékeli az egyes álláspontokat, nem áll elő egy saját, átfogó elmélettel, azt sugallja, hogy ilyenre jelenleg nincs is kilátás. Nem kezdőknek írott népszerű filozófia könyv. Megértése feltételezi, hogy pl. érted mit jelent a fizikai tárgyak endurantista és perdurantista szemlélete, és mit jelent, hogy egy fizikai tulajdonság

instanciálódik egy fizikai tárgyban. Az előbbi két fogalom kis erőfeszítéssel a könyv alapján is megérthető, az utóbbit elmagyarázom egy példával.

Itt van előttem egy narancs amelyiknek van valamilyen tömege és alakja, legyenek ezek $0,1\text{kg}$ és *gömbalak*. Ekkor ha a világot egyfajta platonista szemlélettel szemléltjük, úgy értelmezzük, akkor azt mondhatjuk, hogy az előttem lévő narancs megtestesíti, megvalósítja, *instanciálja* a ' $0,1\text{kg}$ ' és a '*gömb – forma*' tulajdonságokat. A narancs példánya ezeknek a tulajdonságoknak. Ezt fejezi ki az „instanciálódás” fogalma. Hasonlóval találkozhatasz ha objektumorientált programozással foglalkozol és egy objektumot hozol létre, vagy amikor egy adott tulajdonságú relációs adatbázis egy új rekordját hozod létre. A fogalom használatából nem következik, hogy el kell fogadnod a platonista metafizikát, amiképp a lélek' szó használatától sem következik, hogy feltétlen hiszel a halhatatlan lélekben. (Hihetsz, ha úgy gondolod.) Az ilyen elvont fogalmak használatát mindig csipetnyi sóval kell érteni, és nem névértéken venni.

Sattig láthatóan tájékozott a modern fizikai különös világában. A könyv némely fejezete feltételezi, hogy az olvasó járatos a modern fizikában. Hasznos ha az olvasónak nem idegen a Minkowski féle négydimenziós tér, jó ha érti a speciális relativitáselmélet alap gondolatait, különben nem lesz érthető a 2.3 fejezet. Az olvasó nem kell fizika filozófus legyen, de ismernie kell a kvantum-összefonódás (quantum entanglement) jelenségét, mert a mereológiai nihilizmus problémáit elemezve (4.1. fejezet) Sattig erre hivatkozik. A könyv nem tartalmaz sem logikai, sem matematikai formulákat, viszont sok magyarázó ábrát tartalmaz, ilyen szempontból könnyen érthető.

Áttekintés

A monográfia az anyagi tárgyak metafizikája központi témáit taglalja. A problémákat négy csoportra osztja. Az első azzal foglalkozik, hogy egy közepes méretű anyagi tárgy részei hogyan kapcsolódnak a tárgy létezéséhez és a tárgy természetéhez vagy lényegéhez. A második azt vizsgálja, hogyan marad fenn egy tárgy az időben, hogyan helyezkedik el egy tárgy a tér-időben, és eközben hogyan változik egy tárgy. A harmadik fejezet a tárgyakkal kapcsolatos zavarba ejtő kérdéseket, beleértve az egybeesés paradoxonjait, a kettéválás paradoxonjait és a sokaság problémáját. A negyedik az összetett anyagi tárgyak létezésével kapcsolatos radikális nézetekkel foglalkozik, mint amilyen a mereológiai nihilizmus, az ontológiai antirealizmus és a deflacionizmus.

1. fejezet

Részek

Az első rész az anyagi objektumok egésze és annak részei egymáshoz való viszonyát tárgyalja. Az első probléma, hogy pontosan mikor alkot a részek egy összessége egy egészet, mi ennek a szükséges és elegendő feltétele? A másik kérdéskör, hogy egyáltalán vannak-e részei egy anyagi tárgynak, és ha igen, ezek milyen módon határozzák meg a tárgy lényegét és tulajdonságait?

A második rész az anyagi tárgyak időbeli jellegzetességeit vizsgálja. Kitér a tárgyak időbeli fennmaradása kérdésére, az erre adott különféle válaszok összevetésére.

A harmadik rész az anyagi tárgyakkal kapcsolatos filozófiai talányokat vizsgálja. Ezeket a talányokat az anyagi tárgyakkal kapcsolatos természetes, ártalmatlannak tűnő előfeltevéseink közötti ellentmondások okozzák. Ilyen az egybeesés rejtélye (paradox of coincidence), az osztódás problémája (paradox of fission), a sokaság talánya (the problem of many) melyek a tárgyak szokásos szemlésekor felmerülnek a filozófusban.

A negyedik rész a józan ész gondolkodásától eltérő különös, meghökkentő válaszokat veszi sorra. Ezek a válaszok valamilyen megoldást kínálnak az anyagi tárgyak által felvetett filozófiai paradoxonokra. Először a mereológiai nihilizmus által javasolt megoldást elemezi, amely szerint összetett tárgyak nem léteznek, csak végső, elemi részek. Több érvet is megfogalmaz ezt a radikális álláspontot alátámasztandó. Ezt követően az 1. szakaszban az összetett anyagi tárgyak létezéséről szóló vitát a standard ontológiai realizmus alternatíváinak szemszögéből újrafogalmazza.

1.1. Rész és egész

A kortárs analitikus metafizika egyik központi problémája az anyagi tárgyak részei és a belőlük alkotott egész közötti viszony. Tegyük fel, hogy van egy csoport objektumunk, nevezzük ezt a csoportot „az x -k”-nek. (Ahol x egy változó az anyagi tárgyak osztályán.) A kérdés a következő: milyen szükséges és elégséges feltételek esetén keletkezik az x -ekből egy új, összetett tárgy? A vonatkozó szakirodalom ezt nevezi a „sajátos összetétel kérdése”-nek. (special composition question = SCQ) (van Inwagen, 1990, sect.

2) Az erre adott válaszoknak a szokásos felosztása három megoldási javaslat csoportot különböztet meg.

- i. Az ún. „megszorító” teóriák szerint, a részeknek különféle nem nyilvánvaló tulajdonsággal kell rendelkezniük, és köztük sajátos, nem triviális viszony kell fennálljon, hogy a részekből egy egész keletkezzen. (megj. Gondoljunk pl. az atomok fizikai tulajdonságaira, majd azokra a sajátos kölcsönhatásokra, melyek az atomokból molekulákat hoznak létre.)AF Ebben a felfogásban bizonyos összességek alkotnak egy egészet, míg más összességek nem. A mereológia elméleti keretében megfogalmazott kikötéseket, „mereológiai megszorítás”-nak nevezzük. (lásd ezzel kapcsolatban Peter van Inwagen 1990 írásait)
- ii. A másik, ezzel ellentétes megközelítés, a mereológiai univerzalizmus. Ebben a felfogásban a részek bármilyen együttese egy egészet alkot. Nincsenek megszorítások, sajátos kikötések, a részek pusztán léte elegendő ahhoz, hogy belőlük egy egész keletkezzen. (megj. Ez a halmazelmélet gondolkodásmódja: bármilyen jól meghatározott dolgot összessége alkothat egy halmazt, amennyiben azokat a dolgokat örök-életű, változatlan létezőknek föltételezzük.)AF (Ilyen koncepciót dolgozott ki David Lewis, 1986.)
- iii. A harmadik megközelítésben összetett tárgyak (anyagi tárgyak) egyáltalán nem léteznek, csak atomi objektumok vannak. Ez a mereológiai nihilizmus koncepciója. (Sider, 2013) Ebben a felfogásban megszűnik a probléma forrása, alapja, nincsenek összetett tárgyak, tehát velük kapcsolatos rejtélyek sincsenek. Melyik válasszuk a három megközelítés közül?

A választást a sajátos összetételi feltételek (SCO) megfogalmazása dönti el. Egy kínálkozó lehetőség a jól látható, szembeötlő objektumok létezésének elfogadása. Ez nem más, mint a józan ész ontológiája. Hiszünk a mindnyájunk által használt összetett mindennapi tárgyak, az általunk körülvevő összetett tárgyak létezésében, és csak azokban. Lássunk egy példát: 1.1. ábra.

Van az asztalon egy fa-nyelű kés, fém pengével, és fa nyéllel, a nyél rögzítésével most ne foglalkozzunk.

1.1. ábra. Metafizikai rejtély a konyhaasztalon

Azon kívül egy szem krumpli is van az asztalon. A józan ész szerint az asztalon egyetlen összetett tárgy van, a fanyelű kés, és három elemi tárgy: a penge és a nyél (a kés részei) valamint a burgonya. A burgonya és a penge, vagy a nyél és a burgonya nem alkotnak összetett tárgyat. Ez a mereológiai megszorítás álláspontja, amelyik megfelel a józan észnek. A mereológiai univerzalizmus képviselő szerint, viszont ott van a krumpli és a nyél, valamint a penge és a nyél együttese is, azok is alkotnak egy összetett objektumot, csak a mi nyelvünk gyakorlati okokból nem rendelkezik szavakkal ezek megnevezésére. A mereológiai nihilizmus szerint – feltéve, hogy a krumplinak, a pengének és a nyélnek nincsenek további részei – az asztalon csak a penge, nyél és a krumpli van, a kés, mint összetett tárgy, nem létezik. A nihilizmus szerint a szembeötlő objektumok látványa megtévesztő, a józan ész tévúton jár. (A mereológiai nihilisták kiküszöbölik ontológiájukból az összetett mindennapi tárgyakat, de az ilyen tárgyakat tagadó eliminativisták nem feltétlen tagadják az összes összetett objektumok létét. Pl. elfogadják az élőlények vagy személyek

létét, miközben a konyhakését tagadják. (Peter Unger, Peter van Inwagen) ¹ Az összetétel problémáját megkísérelhetjük a mereológia keretelméletében megoldani. Ekkor általános elveket fogalmazunk meg a rész és egész viszonyáról, és ezek alapján válaszolunk az anyagi összetétel kérdéseire. (A mereológia nem csak az összetett anyagi tárgyakkal foglalkozik, annál általánosabb elmélet.) ²

Végül a természettudományokat, pl. a fizikát is döntő bírónak tekinthetjük abban a kérdésben, hogy mely összetételek alkotnak egy egészet. A szerző megjegyzi, hogy sok kortárs filozófus szerint ha ellentmondás van az összetétel kérdésében a természettudomány (fizika) és a mindennapi józan ész között, akkor az előbbi álláspontját célszerű elfogadnia egy filozófiai elméletnek.

Milyen funkcióalapú elvet vegyünk alapul egy összetétel elfogadására vagy elutasítására? Van ilyen teljesen általános elv? Nagyon sokféle válasz lehetséges. Mi köze van egy kés egészének a kés részei funkcionális elrendeződésének; vagy egy ház részei funkcionális elrendeződéséhez a ház egészéhez; vagy egy szervezet részei funkcionális elrendeződéséhez a szervezethez? Továbbá, mitől lesz egy funkció alkalmas az összetétel szabályozására? Pl. egy kétirányú kommunikáció funkcióját egy pár kétirányú rádió szolgálja, amelyek közül az egyik a Földön, a másik pedig egy Föld körül keringő űrkapszulában található. Ez mitől lesz ez egy egész? ³

(megj. Szerintem a mindennapi emberi *gyakorlat* által használt *nyelv* szavai döntenek az összetett anyagai tárgyak létezéséről. Pl. elfogadjuk, hogy van biciklink és mákdarálónk, még akkor is, ha a kerékpár pedálja és a daráló karja le vannak szerelve, és ott vannak a földön. Viszont nem gondoljuk, hogy van egy tárgy, ami a pedálból és a daráló karjából áll. Azért nem, mert nem tudnánk ezeket úgy összeszerelni, hogy használhatóak legyenek valamire. Logikailag semmi nem tiltja meg, hogy a mákdaráló karját és a kerékpár pedálját együtt elnevezzük valaminek. Bármikből alkothatunk egy halmazt, csak kérdés, hogy mire jó? A szerző Daniel Z. Kormanhoz hasonlóan nem hangsúlyozza, hogy a létezési kérdések megfogalmazása előfeltételez egy nyelvet – akár az elméleti fizika nyelvét is. Nyelv nélkül nem kérdezhetünk rá a világra, ennek jelentőségét csak Amie L. Thomasson hangsúlyozza. A létezésről nem a nyelv dönt, de a létezési kérdések nyelvbe ágyazottak. Pl. előfordulhatott volna, hogy nincsenek öszvérek, bár az „öszvér” fogalom ismert, és a létezése biológiailag sem kizárt.)AF

Az egyes álláspontok képviselőit mutatja a 1.1. táblázat.

¹While mereological nihilists are eliminativists about ordinary objects, not all eliminativists about ordinary objects are mereological nihilists (Unger, 1979; van Inwagen, 1990).

²For an overview of the current state of the art, see Cotnoir & Varzi, 2021.

³This example is due to Hestevold (1981, p. 374).

	megszorító	univerzalista	mérsékelt nihilista	nihilista
Theodore Sider				X
David Lewis		X		
Peter Unger			X	
Peter van Inwagen			X	
Daniel Z. Korman	X			

1.1. táblázat. Rész és egész

1.2. Mereológiai restriktivizmus és univerzalizmus

Bár a józan ész ontológiájának leginkább a mereológiai megszorítás (mereological restrictivism) elmélete felel meg, ez a megközelítés számos kérdést vet föl. Vegyük ezeket a kifogásokat sorra.

1.2.1. A specifikációt hiányoló ellenérv

A mereológiai megszorítás híveinek többsége úgy véli, hogy kell legyen egy speciális \mathfrak{R} reláció az x - k tartományán, ami akkor és csak akkor áll fenn egy összességen, ha az az összességek egy összetett objektumot alkotnak:

$$\text{Összetett-objektum } (x \dots) := \mathfrak{R}(x \dots)$$

Elvárás az is – hangsúlyozza Sattig – hogy ez az \mathfrak{R} reláció érthető, természetes kikötés legyen. Mi lehet egy ilyen \mathfrak{R} reláció? Azt várjuk, hogy ez a reláció azokat az összetett anyagi tárgyak találja a világban, amelyek a szemünk előtt megjelennek, de más, különös tárgyakat nem – pl. egy fatörzsből és a kutyából álló trogot. Csakhogy nem könnyű egy ilyen általánosan működő feltételt megfogalmazni. Lássunk néhány próbálkozást.⁴

- i. (Ilyen jelölt Inwagen szerint az ‘érintkezés’ topológiai relációja. Úgy tűnik a mi késünk esetében működik ez a feltétel. De nézzük csak meg alaposabban. Nagyítóval nézve kiderül, hogy az érintkezés a nyél és a penge között nem folytonos.
- ii. Szintén Inwagen veti föl, hogy talán a részek egymáshoz való rögzítése lenne a jó kritérium. A mi késünk esetében ez működőképes, de mi a helyzet a szétszedett kávédarálóval vagy, ha a kerékpárnak nem rögzítjük a pedálját?

Úgy tűnik reménytelen vállalkozás egy általánosan működőképes \mathfrak{R} reláció – mint kritérium – megfogalmazása. Talán lazíthatunk a kikötésen, és nem szükséges, hogy a feltétel minden szokásos hétköznapi, összetett anyagi tárgyra érvényes legyen, elegendő csak az összetett tárgyak egy szűkebb körére. De hogyan döntsünk, mit hagyjunk ki a definiens hatóköréből? Nehéz kérdés, talán legjobb nem is törődni a mindennapi szemlélet, a józan és gondolkozásmódjával, fordítsuk tekintetünket a szaktudományos magyarázatok felé. A szaktudományos magyarázatok bármilyen ígéretesnek tűnnek, nem nélkülözik a zavarba ejtő kérdéseket. Ilyen probléma a meghatározatlanság problémája.⁵

⁴For discussion of the role of functions in the manifest image of composition, see Korman & Carmichael, 2017 and Rose & Schaffer, 2017.

⁵For further discussion of the specification challenge, see Carmichael, 2015 and Markosian, 2008.

1.2.2. A meghatározatlanságra hivatkozó kifogás

Sokan vizsgálták a következő problémát. ⁶Tegyük fel, hogy a kést azon az alapon tekintjük egyetlen objektumnak, hogy a nyél szilárdan van rögzítve a pengéhez. Vizsgáljuk meg azonban közelebbről a kérdést. Ha a nyél a pengétől elválasztva fekszik az asztalon, akkor nyilván nem beszélhetünk egy tárgyról. Fokozatosan közelítjük a nyelet a pengéhez, a végén egyre szorosabb a rögzítés. A kérdés az, hogy a folytonos átmenet melyik pontján mondhatjuk azt, hogy most már a nyél rögzítve van a pengéhez? A kérdés nyugtalanító. Azért nyugtalanító, mert ez az átmenet lényegileg eltér, pl. a szín átmenetek problémájától. Utóbbi esetben, hogy hol végződik a rózsaszín és hol kezdődik a piros, csak szemantikai kérdésről van szó, a kés esetén viszont a lét és nem-lét kérdése válik bizonytalanná. Ez sokkal súlyosabb probléma, ugyanis erős érvek szólnak amellett, hogy a létezés nem lehet homályos, bizonytalan. Reménykedhetünk azonban abban, hogy a fizika meg tudja határozni a két rész kölcsönhatásának olyan küszöb értékét, ami megszünteti a bizonytalanságot és az önkényes döntés veszélyét is. Vannak azonban olyan esetek is, ahol nem segít a természettudomány. Van egy összerakható asztalunk, ahol az asztallapokat a saját súlyuk tarja a helyükön, illetve néhány horony. Ebben az esetben az asztal szétszedett és összerakott állapota közötti átmenet meghatározásában nincsen olyan fizikai kölcsönhatás, amelyik dönt az asztal léte és nem léte között. Reménytelennek tűnik megoldást találni. Ideje egy más irányban keresünk a kiutat, vizsgáljuk meg a mereológiai univerzalizmus álláspontját. ^{7 8}

1.2.3. Az univerzalizmus mellett és ellen

Úgy tűnik, ha elfogadjuk, hogy bármely x -k összessége alkot egy objektumot (itt most csak anyagi tárgyról beszélünk) akkor elhagyjuk az összes korábban megoldhatatlannak tűnő problémát. Nincsenek problémái a létezésnek, mert minden összesség létezik, mint egy sajátos egész. (megj. A halmazelmélet ismerők számára ebben nincsen semmi meglepő, vagy szokatlan. De attól, hogy több dolgot egy halmazba foglalunk, a dolgokkal nem történik semmi. Nem lesznek sem közel, sem távol egymástól. Egy agyag darab nem egyszerűen elemi agyag-részecskék halmaza, hanem a részecskék összefüggő anyaga. Ez a matematika nyelvén, mint egy adott halmazon értelmezett *struktúra* vagy *reláció* írható le.)^{AF} Hogy mikor, mennyire szoros kapcsolatnál beszélhetünk nyeles késről, szemantikai problémává alakul, az átmeneti állapotokra annyi fogalmat alkothatunk amennyit csak akarunk. Viszont zavarba ejtő elfogadni olyan fogalmakat mint a „nyél-krumpli” illetve a „penge-krumpli” összetételek, ráadásul a sorozat még folytatódik, pl. nyél-krumpli-

⁶See Lewis, 1986, pp. 212–13, and Sider, 2001, pp. 120–32. Some use the terms ‘indeterminacy’ and ‘vagueness’ interchangeably, others do not. In order to avoid confusion, I shall not speak of vagueness at all.

⁷For various approaches to ontic indeterminacy, see Akiba & Abasnezhad, 2014 and Hawley, 2002.

⁸For an overview of approaches to the indeterminacy objection, see Korman, 2010.

penge, penge és a kiscica farka stb.^{9 10}

1.2.4. A takarékosági ellenérv

Az univerzalisták bőséges kompozíciói nemcsak a józan ész, hanem az elméleti gazdaságosság szempontjából is gyanúsak. A metafizikában és másutt is jelentős módszertani alapelv, hogy az elméletek értékelésénél az egyszerűbb a jobb. Ha elméleti gazdaságosságról van szó, az univerzalizmus megannyi kompozíciója miatt az elmélet slamasztikába kerül. A restrictivizmus korábban vizsgált változatai ezzel szemben az anyagi tárgyak viszonylag kis területét biztosítják, és ezért ontológiailag egyszerűbb elméleteket kínálnak. Természetesen az összetétel a részeken túlmenő dolgokat eredményez. A kompozíció általi létezés hozzáadása önmagában nem aggályos. Ami viszont aggodalomra ad okot, az az, hogy az univerzalizmus túl sok új tárgyat eredményez. A létezés birodalma végül borzasztóan túlszűfolt lesz – legalábbis ezt kifogásolják az ellenzők.

A takarékosági ellenvetésre az egyik válasz az, hogy az univerzalizmus által elismert összetételek – meglepő módon – nem a létezés kiegészítői. Ez az eredmény akkor érhető el, ha az összetételt a szigorú azonosság egy formájaként kezeljük. E felfogás szerint egy kompozit nem jelent semmit a részein felül – a kompozit egyszerűen csak az ami. Ennek megfelelően a kompozitok nem számítanak a részeikhez való hozzáadásnak, és a gazdaságossági ellenvetés elveszti erejét. Az erős összetétel, mint sajátos azonosság az utóbbi években meglehetősen nagy figyelmet kapott.

Ez a megoldás azonban továbbra is egy egzotikus konstrukció marad, mivel – amint azt az identitás különböző nem szokványos megközelítései a múltban megmutatták – a szigorú azonossággal való bűvészkedés több kérdést vet fel, mint amennyit megválaszol.

^{11 12}

Egy másik megoldási javaslat azzal indít, hogy megkérdőjelezi a gazdaságossági kifogás egyik kulcsfeltevését, nevezetesen azt a feltételezést, hogy a metafizikusoknak a létezők számát illetően takarékoságra kell törekedniük. (megj. Gondoljunk az ‘Occam borotvája’ elvre)AF Miközben egyetértünk abban, hogy az elméleti gazdaságosságot erényként kell fenntartani a metafizikai elméletalkotásban, azt állítják, hogy a gazdaságossági megfontolásoknak nem arra kell összpontosítaniuk, hogy mi létezik, hanem arra, hogy mi az *alapvető*. A metafizikusok feladata a jelenségek magyarázata. Ha egy ténynek (vagy tételnek vagy állítás-

⁹More on different concepts of existence in Section 4.2.

¹⁰For support of this response, see Sattig, 2015, ch. 2. For critical discussion, see Korman, 2008.

¹¹This thesis is known as strong composition as identity’. For discussion, see Cotnoir & Baxter, 2014 and Wallace, 2011a, 2011b.

¹²See Hawthorne, 2006, ch. 1, for further discussion of non-standard views about identity.

nak) van egy metafizikai magyarázat alapja – akkor az egy származtatott tény. Ha nincs ilyen magyarázat, akkor alapvető tény. Amire a metafizikusoknak törekedniük kell, az a takarékoság a megmagyarázatlan vagy *alapvető tények vagy létezők* tekintetében. A puszta létezéssel nem kell sokat, vagy egyáltalán nem kell foglalkozniuk (Schaffer, 2009).¹³

Hogyan vonatkoznak ezek a módszertani megfontolások az univerzalizmusra? Az univerzalisták az összetett tárgyak bősége mellett kötelezik el magukat. A fent említett ajánlás szerint megdöbbentő számuk nem ad okot aggodalomra. Amit szem előtt kell tartanunk, az az, hogy ezeknek az összetett tárgyakkal való létezésük származékos vagy alapvető. Ha létezésük alapvető, akkor az univerzalizmus valóban kifogásolhatóan gazdaságtalan. Az univerzalisták szerencséjére teljesen természetes, hogy a sok összetevőt származékos létezőként értelmezzük. Létezésükre ugyanis a következő egyszerű, nem oksági magyarázat adható: bármely x -k esetében az x -k létezése megmagyarázza vagy megalapozza az x -ekből álló tárgy létezését. Ezzel a lépéssel az univerzalizmus rendkívül szimpatikusnak mutatja magát. Vegyük azonban észre, hogy az egész létezésének a részek létezésével való magyarázata nem következik az univerzalizmusból, ahogyan azt kezdetben állítottuk. A standard univerzalizmus önmagában nem magyarázó elv – a ‘ha és csak akkor’ a standard megfogalmazásban pusztán materiális bikondicionális. Jelen javaslat az univerzalista kompozíciós elv egy bizonyos metafizikai értelmezéséről szól. Ez nem több, mint a kompozíció mint alkotó elv számbavétele. Azáltal, hogy a részek egy egészet alkotnak, a részek létrehozzák az egészet. Az univerzalizmus szerint a részeknek csak annyi kell ahhoz, hogy az egészet létrehozzák, hogy létezzenek. Ha ezzel szemben a restriktívizmust alkotó jelleggel ruházzuk fel, akkor a részeknek az egész létrehozásához az szükséges, hogy a puszta létezésnél gazdagabb feltételnek feleljenek meg.¹⁴

¹³13 Another response that downplays the significance of mere existence is that an abundance in the number of things is less worrying than an abundance in the number of kinds or categories of things.

¹⁴14 Mereological generation has received relatively little discussion in contemporary metaphysics. See Fine, 2010 and Bennett, 2017, for exceptions.

1.3. Strukturált és szerkezet nélküli tárgyak

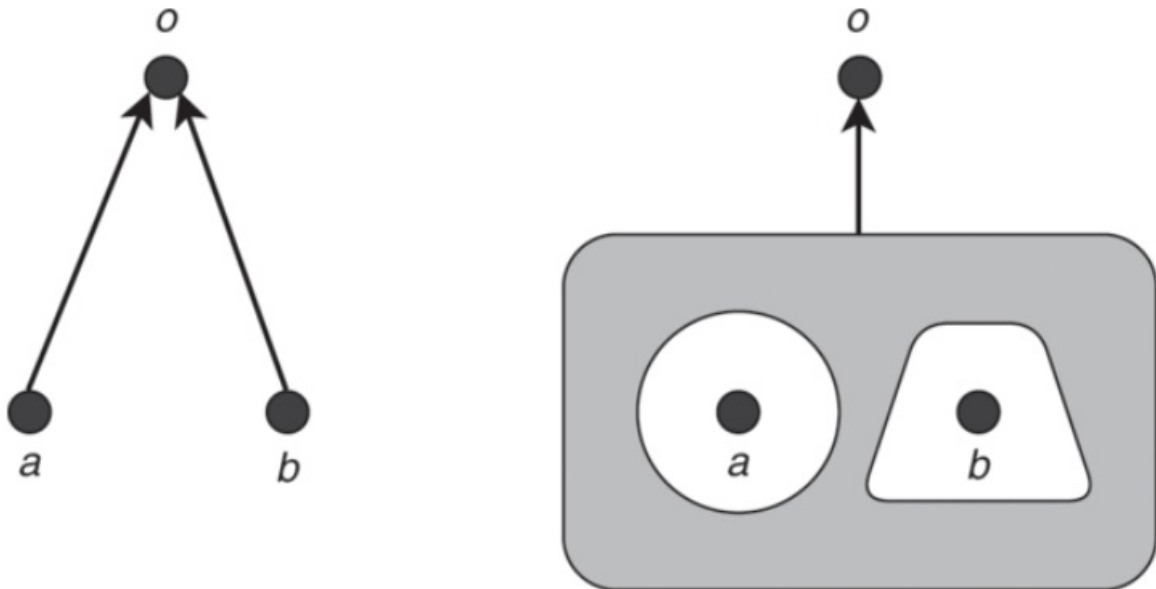
Tekintsük az objektumok egy sokaságát, pl. az x -eket, és tegyük fel, hogy az x -ek abban az \mathfrak{R} relációban állnak, amely az összetételt létrehozza. Létezik tehát egy o anyagi tárgy, amely az x -ekből áll össze. (megj. $o = \langle \mathfrak{R}, x - ek - adott - halmaz \rangle$) AF Mi lesz ezek után az o összetett objektum természete? Másképpen fogalmazva, melyek a o alapvető tulajdonságai? Ezek a metafizikában jól ismert kérdések. Hiszünk abban, hogy a dolgoknak vannak lényeges tulajdonságaik, amit esszencializmusnak nevezünk. Szókratész például egy összetett anyagi tárgy. Mi az ő természete, azaz, milyen tulajdonságai lényegesek a számára? Egyes esszencialisták szerint az, hogy emberi test, lényeges a számára. Hogyan kapcsolódnak ezek alapján Szókratész részei Szókratész természetéhez? Általánosságban, hogyan kapcsolódnak egy anyagi tárgy részei az ő természetéhez? Ez a kérdés áll e szakasz vizsgálódásai középpontjában. A részek és a tárgyak létezésének kapcsolatára vonatkozó metafizikai kérdésektől a részek és a tárgyak természete közötti kapcsolatra vonatkozó kérdések felé haladunk. Két nézetet különböztetünk meg: az objektumok *strukturálatlan* és objektumok a *strukturált* felfogását, értelmezését. Tegyük fel, hogy egy közönséges objektumnak, o -nak, a és b elemek a részei. A kérdésünkre adott egyik válasz szerint o számára lényeges, hogy a és b elemek o részei legyenek. Az o tárgy valamilyen fajtához tartozik, ahogy a és b is. Legyen o az előző szakaszokból ismert kés, a és b pedig az ismert markolat és penge. A tárgyak strukturálatlannak tekintett szemléletében o fajtája, valamint a és b fajtái nem járulnak hozzá o természetéhez. Az a és b közötti kapcsolatok – mint például a rögzítés relációja – sem járul hozzá o természetéhez. Az o tárgy természete attól függ, hogy milyen tárgyakkól állnak az o részei, de nem attól, hogy a részek hogyan vannak elrendezve, vagy hogy milyen fajtákhoz tartoznak. Ez teszi o -t strukturálatlan objektummá. Ami o -ra érvényes, az minden összetett anyagi tárgyra érvényes.

Ezzel szemben az objektumok strukturált értelmezésének az a szokásos felfogása, hogy o számára nem lényeges, hogy éppen a és b a részei o -nak. Hasonlóképpen o többi része estén sem lényeges, hogy éppen azok az elemek az alkatrészei o -nak. Az, hogy mely objektumok a részei o -nak, nem lényeges, nem járul hozzá o természetéhez. Akkor mi az ami o lényegét meghatározza? Először is, o számára lényeges, hogy o kés legyen. Továbbá, o számára lényeges, hogy részei bizonyos módon legyenek elrendezve. Így ahhoz, hogy a és b az o részei legyenek, olyan fajtákhoz kell tartozniuk, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az o kés legyen – mint például a nyél és a penge –, és olyan elrendezésben kell lenniük, amely szintén hozzájárul ahhoz, hogy az o kés legyen – mint például az egymáshoz való rögzítés. Ez teszi o -t strukturált tárggyá.¹⁵

¹⁵ A friend of structured objects might hold that it is not only essential to o that its parts be arranged in a certain way, but also that it is essential to o that a and b be parts of o . Most structure lovers, however, hold that in typical cases it is not essential to o that particular objects be its parts. According to them, what matters for o 's nature is only its structure. Note also that some friends of structured objects (such as Fine, 2010) are not opposed to the existence of unstructured composites in addition to structured ones.

A tárgyak strukturált felfogásának egyes képviselői képletesen (átvitt értelemben) fejezik ki álláspontjukat. Egy összetett o anyagi tárgy strukturált mivolta szerintük úgy fogható föl, hogy a tárgy bizonyos „részekkel” rendelkezik, amelyeket az összetevők, alkatrészek, kisebb anyagi tárgyak töltenek ki (Bennett, 2013; Sattig, 2019). E részek kitöltői o tulajdonképpeni részei. Egy anyagi tárgy minden „része” fajtaérzékeny, a részt csak megfelelő fajtájú elemek, összetevők tölthetik ki. A összetevők elrendezése, struktúrája is kötött, meg kell feleljen o természetének. Az összetett anyagi tárgy részei alkotják annak résszerkezetét. Ezt a struktúrát, mint filozófiai értelemben vett *formát* is fölfoghatjuk, miközben a formához tartozó *anyag*, az o részeit kitöltő objektumok sokaságát jelenti.¹⁶ Az összetett objektumok struktúrájának ilyen értelmezését a tárgyak hylomorfikus teóriájának nevezhetjük. Ez egyfajta Arisztoteliai filozófiai megközelítés. (Fine, 1999; Koslicki, 2008, 2018; Sattig, 2015). A réssztruktúra vizuális sémáját a 1.2. ábra jobb felében szemléltetjük, ahol a szürke tartomány o réssztruktúráját, a szürkén belüli fehér tartományok pedig o részeit jelölik. Az ábra bal oldalán egy strukturálatlan tárgy illusztrációja látható. Az o alatti összes pont o megfelelő részeit jelöli. A felfelé mutató nyilak pedig az o természetéhez való hozzájárulást jelzik.

17

1.2. ábra. Összetett anyagi tárgyak

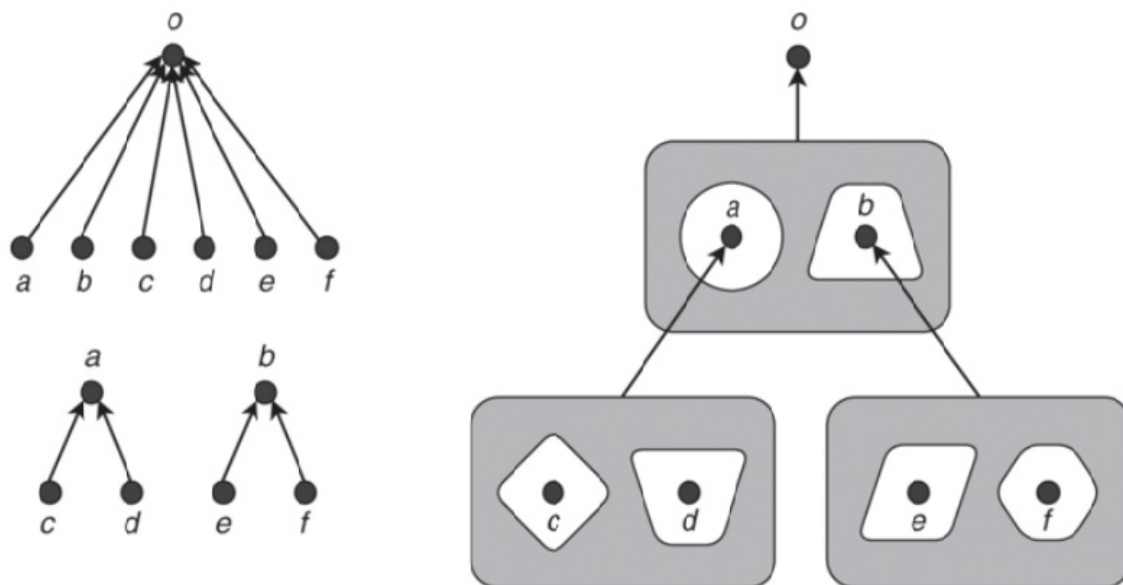
A tárgyak strukturáltnak tekintése általában azzal az állásponttal jár együtt, hogy a tárgy részei hierar-

¹⁶16 The notion of matter is not uniformly understood in this way.

¹⁷17 This essentialist interpretation of the arrow is to be distinguished from the more familiar interpretation of the arrow as standing for proper parthood.

chikusan rendezettek – más szóval, hogy a tárgynak vannak közvetlen részei és köztes részei. A markolat és a penge a kés közvetlen részei, míg a markolatban és a pengében lévő molekulák a kés köztes részei közé tartoznak. Ezt a mereológiai hierarchiát résekkel is jellemezhetjük: *o*-nak vannak közvetlen részei és közvetett részei. A kés markolat részének kitöltője és a kés penge részének kitöltője egyaránt rendelkezik saját réssel. Ezek kitöltői további résekkel rendelkezhetnek, és így tovább. Egy objektum közvetlen metafizikai rése egy olyan rés, amellyel az objektum egyszerűen (láthatóan, érzékelhetően) rendelkezik, míg egy objektum közvetítő rése az egyik réskitöltőjének egy rése. (megj. Hasonló ez a halmazok halmazához.)¹⁸ Ezzel szemben az objektumok strukturátlannak tekintése általában azzal az állítással párosul, hogy az objektum részei nincsenek hierarchikusan rendezve. Ehelyett egy összetett objektum mereológiaiilag „lapos”. Itt *o* minden egyes része pontosan ugyanolyan mértékben járul hozzá *o* természetéhez. Ezt a különbséget az 1.3. ábra szemlélteti.¹⁸

Mielőtt tovább vizsgálnánk ezeket az álláspontokat, tegyünk egy lépést vissza, és kapcsoljuk össze

1.3. ábra. Többszörösen összetett anyagi tárgyak

őket az 1.1. és 1.2. szakaszban az SCQ-ról folytatott vitával. Anélkül, hogy a pontos kapcsolatukat részleteznénk – ez önmagában is vitatott kérdés –, az összetételre vonatkozó mereológiai univerzalizmus természetes partnere a tárgyak strukturátlannak tekintésének. Az univerzalizmus szerint bármely *x*-ek esetében csak annyi kell ahhoz, hogy az *x*-k-ből összeállított *y* objektum létezzen, hogy az *x*-k létezzenek. Ez a kompozíciós elv természetes módon ötvöződik azzal a nézettel, hogy *y* lényege csak attól függ, hogy

¹⁸ The left-hand side of Figure 5 simplifies *o*'s mereological profile, for ease of illustration. The atomic parts of *o* are *c*, *d*, *e*, and *f*. If *o* lacks structure, then each sum of two or three elements from this list is also a proper part of *o*, and hence contributes to *o*'s nature. Among these parts only *c* + *d* (i.e. *a*) and *e* + *f* (i.e. *b*) are listed here.

y -nak az x -ek a részei, és nem mások. Sem a részektől az egészhez vezető út, sem az egésztől a részekhez vezető út nem tartalmaz nem triviális tulajdonságokat vagy relációkat. Továbbá, az összetételre vonatkozó mereológiai restriktivizmus természetes partnere a tárgyak strukturáltnak tekintésének. A restriktivizmus szerint x -ek sokaságának bizonyos nem triviális tulajdonságokkal kell rendelkeznie, vagy bizonyos nem triviális relációkban kell állnia ahhoz, hogy létezzen egy összetett y tárgy, amely az x -ekből van összerakva. Ez természetesen párosul azzal a nézettel, hogy y lényege attól függ, hogy milyenek a részei, az x -ek, és hogyan vannak azok elrendezve. Mind a részektől az egészhez vezető út, mind az egésztől a részekhez vezető út bizonyos nem triviális tulajdonságokat vagy relációkat foglal magában.

Most térjünk rá a tárgyak szerkezetéről szóló álláspontok értékelésére. Az SCQ megközelítésének három stratégiájához hasonlóan a mereológiai struktúra kérdését is háromféleképpen közelíthetjük meg, nevezetesen a tárgyak szemmel látható (nyilvánvaló) képének fényében, a rész-egész viszonyok általános elméletének összefüggésében, valamint tudományos elméletek igénybevételével. Egy komoly metafizikus mindhárom szempont mentén foglalkozik a kérdéssel. A második és harmadik szempontot tegyük most félre, és csak az első nézőpontból közelítsük meg a problémát: Vajon a józan ész fényében az összetett anyagi tárgyak strukturáltak vagy strukturálatlanok?

Íme két megfontolás, amely azt támasztja alá, hogy strukturáltak. Először is úgy tűnik, hogy a tárgyak strukturálatlannak tekintése ütközik a józan ész következő előfeltevésével: a hétköznapi tárgyak idővel változhatnak, és általában részeikben meg is változnak. Például egy fa idővel elveszíti a leveleit. Ha a fát strukturálatlan tárgyként fogjuk fel, akkor lényegében minden része megmarad. Ekkor úgy tűnik, hogy a fa nem változhat ilyen módon. Ezzel szemben, ha a fának lényegében csak réshelyei vannak, miközben lényegtelen, hogy mely objektumok töltik ki ezeket a réshelyeket, akkor mereológiai változás lehetséges. Ugyanis a fa réseit különböző pillanatokban különböző objektumok tölthetik ki. Ez az aggodalom a materiális objektumok időbeli fennmaradásával és változásával kapcsolatos, amely a 2. szakasz témája lesz. Amint a 2.2. szakaszban kiderül, a tárgyak strukturálatlannak tekintése mégis összeegyeztethető a részek időbeli változásával. 2.2. Egy másik megfontolás a következő. Idézzük fel a kést az előző szakaszból, és tegyük fel, hogy egy szárított burgonyadarab ragadt a pengéjére. Míg a késnek a penge része, addig a burgonyadarab nem része. Ez nyilvánvalónak tűnik. Hogyan jutunk el ehhez az elmélet előtti mereológiai ítélethez? Elég jók vagyunk abban, hogy konkrét tárgyakat részekre bontsunk. Bizonyára eközben követünk bizonyos kritériumokat. Melyek ezek? ¹⁹ Természetes gondolat, hogy a penge a kés része, mert a penge,

¹⁹ This question is not to be answered from the armchair alone. Psychologists should have a say as well. What I offer here is to be regarded as a hypothesis.

hozzájárul ahhoz, hogy a kés kés legyen. A burgonyadarab ezzel szemben nem része a késnek, mert az, hogy a burgonyadarab egyáltalán nem járul hozzá ahhoz, hogy kés az legyen ami. Hasonlóképpen, az autó hátsó ülésén lévő kerék nem része az autónak, mert ez a kerék nem kapcsolódik az autó más részeihez oly módon, amely hozzájáruljon ahhoz, hogy az autó autó legyen – vagyis a kerék nem játssza a kerék szerepét ebben az autóban. (megj. „Amelyik kerék nem forog a rendszerrel, az nem része a rendszernek.” – mondta Wittgenstein valahol.)AF

Ezek az elmélet előtti kritériumok, amelyek alapján úgy tűnik, hogy egy közönséges tárgyat részekre bontva természetes elfogadni a tárgyak strukturált metafizikai értelmezését. Csakhogy az utóbbi nézet szerint a rész-egész viszony fajta- és elrendezés-érzékeny fogalom: az, hogy valamely x egy adott objektum része-e, attól függ, hogy x milyen fajtához tartozik, és hogy x hogyan viszonyul bizonyos más objektumokhoz. Az objektumok strukturálatlannak tekintett nézete szerint viszont ez tévedés, mert a penge nem választható el a késtől, hiszen akkor a kés megszűnik létezni. Vegyük észre, hogy a struktúra ellenzői el tudják fogadni, hogy valaminek a penge volta hozzájárul ahhoz, hogy valami kés legyen – vagyis elfogadják, hogy van magyarázó kapcsolat e fajták között. De azt nem tudják elfogadni, hogy a részlegességet egy ilyen kapcsolat szabályozza. Ismétlem, a részlegesség köznapi fogalma úgy tűnik, hogy fajta-érzékeny és elrendezés-érzékeny. Csak a tárgyak strukturáltként való felfogása veszi figyelembe a látható képnek ezt az aspektusát.

A józan ész számára nagyon természetes, hogy bizonyos egészeket hierarchikusan fogunk fel. Nyilvánvaló, hogy egy ág a fa része. És mivel a levél az ág része, a levél a fa része. Hasonlóképpen, a drótok a zongora részei, mert drótok egy húr részei, és ez a húr a zongora része. Tekintettel arra, hogy a részlegesség hétköznapi kritériumai fajtaérzékenyek, ezek az intuíciók azt tükrözik, hogy egy adott egész részeit úgy ítéljük meg, hogy azok többé-kevésbé relevánsak annak szempontjából, hogy az egész milyen típusú tárgy. Az ág közvetlenebbül relevánsabb a fa szempontjából, mint a levél. Mivel a tárgyak strukturálatlannak tekintett felfogása szerint minden egész lapos mereológiai szerkezetű, ez a felfogás feszültségben áll azzal a hétköznapi felfogásunkkal, amely szerint bizonyos egészek hierarchikusak. Összefoglalva, ha azt a módot, ahogyan a tárgyakat szokásosan taglaljuk, névértéken vesszük, akkor az anyagi tárgyak strukturáltként való metafizikai bemutatása jobban megragadja a tárgyak nyilvánvaló képét, mint a tárgyak strukturálatlannak való szemlélete. Mint mindig, most is vitatott, hogy a látható (manifeszt) képet a metafizika szempontjából relevánsnak kell-e tekinteni, és ha igen, milyen mértékben.

A tárgyak strukturáltként való szemlélete megfelel a józan észnek, ennek ellenére sok metafizikus számára nehezen elfogadható. A kifogás egyik forrása egyszerűen az, hogy számukra nehéz megérteni ezt a nézetet. Ha félre tesszük a résekbe illeszkedő részek metaforáját, akkor hogyan kell szó szerint érteni a tárgyak hierarchikus képét? Mit is jelent ez pontosan? ²⁰ Az ellenállás másik oka az, hogy a tárgyakat strukturálatlannak tekintve azoknak sokkal egyszerűbb felépítése van, mint a hylomorf metafizikai képnek a rések és mereológiai szintek bizánci túlbujánzásával.

Az érthetőség és az egyszerűség hiánya nem az egyetlen indokolt aggodalom a strukturált objektumokkal kapcsolatban. Van itt egy további ok, amiért szkeptikusak lehetünk a szokásos köznapi nézettel szemben. Sok metafizikust vonz az a gondolat, hogy minden közönséges makrofizikai objektum mikrofizikai tényeknek, például a fizikai részecskék elrendeződésére vonatkozó tényeknek köszönheti a létét. Összeegyeztethető-e ez a népszerű gondolat a tárgyak strukturáltnak tekintésével? Úgy tűnik, hogy nem. Vegyünk például egy fát, és tegyük fel, hogy az egy strukturált objektum. Ha a fa a saját létét bizonyos mikrofizikai tényeknek köszönheti, akkor az esszencialistáknak azt kellene várniuk, hogy ezek a tények hozzájárulnak a fa természetéhez. A helyzet azonban más. Tekintettel arra, hogy a fa strukturált – ahol a mereológiai struktúrát a korábban vázoltak szerint értjük –, a fa a létét nem az egyes részecskékre vonatkozó tényeknek köszönheti. A fa természete ugyanis nem érzékeny semmilyen konkrét részecskére. Ha a fának valóban vannak bizonyos részecskéi mint *mereológiai részei*, akkor ezek a részecskék nem mereológiai részek, mivel a fa mereológiai réseit más részecskék is kitölthetik. Másképp fogalmazva, a fa a létét nem alapozza a részecskék tulajdonságaira vagy elrendezésére vonatkozó tényekre egy adott időben vagy egy adott helyen. A fa lényegi résszerkezete ugyanis nem érzékeny sem egy adott időre, sem egy adott helyre. Ezért úgy tűnik, hogy egy mereológialag strukturált fa egyáltalán nem mikrofizikai tényekből származtatja létét. Ezzel szemben egy mereológialag strukturálatlan fa közvetlenül mikrofizikai tényekből eredezteti létét: a fizikai részecskék egy bizonyos sokaságának pusztán létezésé megalapozza a fának a létezését. Ebből következik, hogy a fizikai részecskék mindegyike a fa lényeges része. Mindezek alapján a közönséges makrofizikai tárgyakról, mint származtatott létezőkről alkotott kép tehát megköveteli, hogy ezek a tárgyak strukturálatlanok legyenek. ²¹

²⁰20 See Sattig, 2019, for a reductive account of an object's slot-structure.

²¹21 For further discussion of hylomorphism about material objects, see Evnine, 2016; Fine, 1999, 2010; Koslicki, 2008, 2018; Sattig, 2015, 2019.

	strukturált	strukturálatlan

1.2. táblázat. Strukturált és strukturálatlan tárgyak

2. fejezet

Fennmaradás, állandóság (persistence)

A különféle anyagi tárgyak, mint személyek, fák, asztalok állandóan léteznek, fennmaradnak az időben, azaz az idő különböző pillanataiban léteznek, miközben azonosak önmagukkal. David Lewis ezeket nevezte *folyamatosaknak*, és azt kérdezte, miképpen lehetséges folyamatos létezés az időben?

2.1. Endurantizmus és Perdurantizmus

Az anyagi tárgyak időbeli dimenziója számos olyan kérdést vet fel, amelyek a közelmúlt metafizikájában nagy figyelmet kaptak. A 2.1. szakaszban a tárgyak állandóságával kapcsolatos két kérdés megfogalmazásával és az ezekre a kérdésekre adható válaszok körével kezdjük. Ezt követően, a 2.2. és 2.3. szakaszban ezeket a válaszokat a változással kapcsolatos különböző megfontolásokkal összefüggésben tárgyaljuk.

2.1.1. Első kérdés: Hogyan marad fenn egy fizikai tárgy, egy kontinuitás az időben?

A folyamatosan létező anyagi objektumot kontinuitásnak nevezzük. David Lewis (1986, 202. o.) fogalmazta meg a híres kérdést: hogyan marad fenn egy kontinuitás az időben? Ez a kérdés a kontinuitás különböző fajtáira általánosítható. Meg kell különböztetni a következő fajtaorientált kérdéstől: Hogyan maradnak fenn egy adott fajtájú kontinuitások, például személyek, állatok, növények az időben? Más szóval, milyen feltételek mellett jön létre egy adott fajtájú kontinuitás, és milyen feltételek mellett szűnik meg? Ez a fajta kérdés arra vonatkozik, amit gyakran a fennmaradás feltételeinek vagy kritériumainak neveznek bizonyos típusú kontinuitások esetében. A filozófusok az időbeli azonosság kritériumairól is beszélnek, például a személyes azonosság kritériumairól. A fennmaradás fajtaorientált kérdéseit egyelőre félreteszem. Ezekről a későbbi fejezetekben lesz szó.

Lewis (1986, 202. o.) két választ fogalmazott meg a kérdésére. Az első válasz szerint egy kontinuitás

egy időintervallumon keresztül fennmarad azáltal, hogy az intervallum minden pillanatában van egy időbeli része. Ebben az esetben, mondja Lewis, a tárgy fennmarad (kitart – *perdure*). Egy tárgy fennmaradását (*perdurance*-ját) gyakran hasonlítják ahhoz, ahogyan egy esemény, például egy koncert, időben szétterül. Ha egy személy egy t időpontban részt vesz egy koncerten, akkor minden, amit a személy t időpontban valóban átél, az a koncert egy pillanatnyi szakasza. Analóg módon, ha egy szubjektum egy fennmaradó fát néz t időpontban, akkor minden, amit az alany t időpontban valóban lát, a fának egy pillanatnyi szakasza, időbeli része. (Mivel a személy is maradandó objektum, amki szigorúan véve t időpontban tapasztal, az az alany időbeli része). A második válasz az, hogy egy kontinuitás úgy marad fenn egy intervallumon keresztül, hogy az intervallum minden egyes pillanatában teljes mértékben jelen van. Ebben az esetben, mondja Lewis, a tárgy „állandósul”. Ha egy szubjektum t időpontban egy fennmaradó (tartós) fára néz, akkor a szubjektum valóban a fát látja, nem csak annak egy pillanatnyi szakaszát. (És szigorúan szólva maga az állandósuló szubjektum az, nem csak egy időbeli része, amelyiknek a t időpontban tapasztalata van). Azt a nézetet, hogy a kontinuitások fennmaradnak, *perdurantizmusnak*, azt a nézetet pedig, hogy a kontinuitások fennállnak, *endurantizmusnak* nevezzük.¹

(megj. Van egy fűzfa a kertemben, nevezzük ‘a-fűzfa’-nak. Egy látogatómmal ülünk a teraszon, rámutatok a fára, és ezt mondom: ezt a fát az ötvenedik születésnapomra kaptam. Akkor még olyan kicsi volt, mint egy seprűnyél, most meg tíz méter magas. Minden épelméjű ember megérti ezt a párbeszédet, különösen ha jelen van, és látja a fát. Ahogyan a látogatóm, és minden más ember a józan ész alapján érti ‘a-fűzfa’ nyelvi kifejezés jelölését, az nem más, mint az anyagi tárgyak *endurantista* felfogása. Senkinek nem okoz gondot, hogy a seprű méretű fa azonos a mostani hatalmas fával. Isten azonban nem így látja a világot. Isten időn kívül, egyben látja a fa teljes életét, a csírázástól addig ameddig nagyra nő, majd később kiszárad és kivágják. Mintha egy film összes filmkockáját egyben látná. És némelyik filozófus is így szeretné látni a világot. Ők azok, akik a fizikai tárgyakat *perdurantista* módon szemlélik. Egy elhunyt személyre gondolhatunk ilyen módon, de egy élő személyre csak metaforikus értelemben. Ha N.N. úr még él, akkor még történhetnek vele események, még változhat a testi fölépítése. Ebben az esetben N.N. úr *perdurantista* felfogásban nem teljesen értelmezhető. Ha *perdurantista* szellemben értjük N.N. úr nevét – ami egy logikai tulajdonnév – akkor valójában nem tudjuk, hogy miről beszélünk. Ez az egyik fő nehézség szerintem a fizikai tárgyak *perdurantista* felfogásával, amit Sattig nem hangsúlyoz a könyvében.)AF

A fennmaradás e magyarázatai további kidolgozásra szorulnak. Kezdjük a *perdurantizmussal*. Mi egy tárgy időbeli része? Intuitíve, ahogyan egy térben kiterjedt tárgy különböző térbeli részekre oszlik, úgy egy fennmaradó (*perzisztens*) tárgy is különböző időbeli részekre oszlik. Egy tárgy időbeli részének standard definíciója egy adott pillanatban, a pillanatban való létezés és a pillanatnyi létezés fogalmait használja.

¹22 The labels ‘four-dimensionalism’ and ‘three-dimensionalism’ are sometimes used in place of ‘perdurantism’ and ‘endurantism’, respectively (Sider, 2001). I shall not use them here.

Mivel az időbeli részek szerepelnek annak perdurantista magyarázatában, hogy miben áll a pillanatban létező, az időbeli rész fogalmát maga nem definiálhatja a pillanatban létezőt ugyanazzal fogalommal, a körkörösség veszélye miatt. Különböztessük meg tehát az egy pillanatban létezés hétköznapi fogalmát – amelynek értelmében a perzisztenciát definiáljuk – az egy pillanatban létezés technikai fogalmától (dőlt betűvel jelölve). Míg az utóbbit a létezést és a pillanatokot összekötő alapfogalomnak szánjuk, amelyet a vitában részt vevő valamennyi félnek el kell fogadnia, addig a közönséges fogalom egy nem alapfogalom, amelyet a különböző felek különböző módon magyaráznak. Ekkor a következő definíciót adhatjuk. Sattig szó szerint átveszi Sider definícióját. Az eredeti angol szöveg a következő:

x is an instantaneous temporal part of *y* at instant $t =_{df}$ i) *x* exists at, but only at *t*, ii) *x* is part of *y* at *t*, and iii) *x* overlaps at *t* everything that is part of *y* at *t*

Bármely *x*, *y* és *t* esetén (*x* az *y* pillanatnyi időbeli része *t* időpontban := (1) *x* létezik, de csak *t* időpontban; (2) *x* *t*-időpontban az *y* része; és (3) *x* *t*-időpontban átfed mindent, ami az *y* része. ²

(megj. Ismétlésképpen: perdurantizmus – időbeli részek tanítása – v.ö. az események, folyamatok ontológiája. Quine anno összemosta az események és fizikai tárgyak kategóriáját. Quine felfogásában egy asztal, egy kavics vagy egy folyó időben kiterjedt dolgok, azaz események. Lásd ezzel kapcsolatban, amit a Logika módszerei c. könyvében ír. Lewis Quine tanítványa volt. Ezek után nézzük a definíciót. A definíció jobban érthető formális logikai nyelven. Vezessük be az alábbi jelöléseket az angol terminusok segítségével:

$I(xyt)$:= *x* is an instantaneous temporal part of *y* at instant *t*

$E!(xt)$:= *x* exists at, but only at *t*;

$P(xyt)$:= *x* is part of *y* at *t*

$O(xzt)$:= *x* overlap *z* at *t*

Ez alapján Sider definíciója így fest:

$$I(xyt) := E!(xt) \& P(xyt) \& \forall z (P(zyt) \rightarrow O(xzt))$$

A világos, hogy formál logikailag rendben van, a definíció nem körbeforgó. Mégis erős kételyeim vannak, hogy tartalmilag nem körbeforgó-e mégis a definíció? Megértenék a definíciót, ha nem tudnánk, hogy miről szól? Más baj is van. Sider egy elsőrendű relációs létezés fogalmat használ, ami talán nem okoz nagy bajt, de azért aggódok.

²23 Adapted from Sider, 2001, p. 59.

Még zavarba ejtőbb, ha a definíciót újra gondoljuk formális nyelvi megfogalmazásban. Ekkor ugyanis felmerül a kérdés, hogy a definícióban szereplő x, y, z változóknak mik a lehetséges értékei, miknek a tartományán értelmezett a formulánk? Ezek az értékek nem lehetnek mások, mind a fizikai tárgyak perdurantista felfogásának a pillanatnyi időbeli részei, amiket éppen most, a formulával kívánunk meghatározni. Itt szerintem gubanc van. Én másképp fognék neki a feladatnak.

Én a perduráló y objektumot ' f_y ' függvénnyel jelölöm, melynek a t időponthoz tartozó pillanatnyi része (nem az értéke!), a függvény metszete t -re nézve: $f_y[t]$. Ez nem azonos a függvény t -beli értékével = $f_y(t)$, hanem egy rendezett pár = $\langle f_y(t), t \rangle$. Ilyen módon teljesül az, hogy a metszet egyedi létező, hiszen egy függvénynek lehet egyazon értéke két különböző helyen (időpontban) is.

De mindez most kevésbé fontos, a továbbiak megértését nem akadályozzák ezek az anomáliák.)AF

Intuitív módon, egy asztal időbeli része egy adott t pillanatban, az asztal egy olyan része t -ben, amely t -re korlátozódik, és amely akkora, mint az asztal t -ben. Ez egy rövid életű asztal formájú „asztal-szelet” vagy „asztal-szakasz”(stage).

A perdurantizmus az a nézet, hogy egy kontinuitás egy pillanatban – a hétköznapi értelemben – csak származtatott módon létezik. Egy pillanatban a legalapvetőbb értelemben nem létezik. Inkább úgy létezik egy pillanatban, hogy abban a pillanatban van egy időbeli része, amely abban a pillanatban a legalapvetőbb értelemben létezik. (A legalapvetőbb fogalmat a későbbiekben részletezem).

Az 1.1. és 1.2. szakaszban találkoztunk az SCQ-val és a korlátozás nélküli és a korlátozott kompozíció megkülönböztetésével. Akkoriban figyelmen kívül hagytuk az objektumok időbeli dimenzióját. Ha figyelembe vesszük a tárgyak perzisztenciáját, és ha a tárgyak megmaradnak, az SCQ két részre oszlik – egy szinkron és egy diakron kompozícióra vonatkozó feltevésre. Ekkor tisztázni kell, hogy milyen feltételek mellett alkotnak különféle egyidejű szakaszok egy további szakaszt? Másodsor, milyen feltételek mellett alkotnak egyes nem egyidejű szakaszok egy folytonosságot? A perdurantizmus gyakori kiegészítése a szinkron és a diakron kompozíció korlátlan szemlélete: bármely egyidejű vagy nem egyidejű szakaszok sokasága esetén létezik egy olyan tárgy, amely ezekből a szakaszokból áll össze. E felfogás eredményeként a kontinuitások irtatlan bősége keletkezik, ami messze meghaladja a józan ész által elismert kontinuitások számát.

Az 1.3. szakaszban foglalkoztunk a strukturált és strukturálatlan objektumok megkülönböztetésével,

amely arról szól, hogy egy objektum részei hogyan kapcsolódnak az objektum természetéhez vagy lényegéhez. E kérdéskör kiterjeszhető az anyagi tárgyak időbeli jellegére is. Hogyan viszonyulnak egy kontinuitás részei a különböző időpontokban a kontinuitás abszolút, időtlen természetéhez? A perdurantisták alapértelmezett nézete az, hogy a kontinuitások időbeli és térbeli részei strukturálatlan egészet alkotnak. Bár a strukturálatlan egészek minden része lényeges, mégis lehetséges, hogy az időbeli részekkel rendelkező strukturálatlan egészek változzanak az időben, a változás hétköznapi értelmében. Amint arra az 1.3. szakaszban rámutattam, a korlátlan kompozíció és a strukturálatlanság természetes partnerek. Megjegyzendő azonban, hogy a másik természetes kombináció, a korlátozott kompozíció és a strukturáltság szintén egy lehetőség a perdurantisták számára. Ha a perdurantista értelmű kontinuitások (anyagi tárgyak) strukturálatlanok, akkor a perdurantizmus további ésszerű kiegészítése az a nézet, hogy az összetétel generatív: a részek generálják az egészet. E nézet következményeként egy kontinuitás időbeli részei alapvetőbbek, mint az egész.³

Az endurantizmus tisztázására áttérve a fő feladat az, hogy meghatározzuk, mit jelent az, hogy egy tárgy egy adott pillanatban teljes egészében jelen van, úgy, ahogy egy kontinuitás t időpontban való létezése abban áll, hogy t időpontban teljes egészében jelen van? Ez nehéz feladatnak tűnik.⁴ Milyen feltételek mellett van jelen egy x tárgy „teljes egészében” egy t időpontban? Mindenki (beleértve a perdurantistákat is) egyetért abban, hogy x minden része amellyel t -ben rendelkezik, t -ben körülötte van. Ha ez az, amit a teljes jelenlét jelent, akkor a teljes jelenlét triviális dolog, amely a metafizika számára érdektelen. Alternatív megoldásként javasolhatjuk, hogy x csak abban az esetben van teljes mértékben jelen t időpontban, ha minden olyan objektum, amely bármelyik pillanatban x része, t időpontban is része x -nek. Az endurantizmusnak ezzel a definícióval való kombinálása azt a következményt vonja maga után, hogy egy kontinuitásnak szükségszerűen ugyanazok a részei vannak minden olyan pillanatban, amikor létezik. Ez a következmény azonban elkerülendő, mivel sok kontinuitás idővel megváltoztatja a részeit. A teljes jelenlét fogalmának meghatározásával járó nehézségekre reagálva számos metafizikus az endurantizmus Lewis-féle megfogalmazásának egyszerűsítését javasolta a következő vezérfonal mentén: egy kontinuitás különböző pillanatokban létezik, de nem úgy létezik ezekben a pillanatokban, hogy a különböző pillanatokban különböző időbeli részei vannak.

Hogyan kezelik az endurantisták az 1. szakasz mereológiai kérdéseit, amikor ezeket a mereológiai kér-

³24 The claim that a continuant's atemporal existence derives from the atemporal existence of its parts goes beyond the key claim of perdurantism that a continuant exists at a moment, in virtue of having a temporal part at that moment.

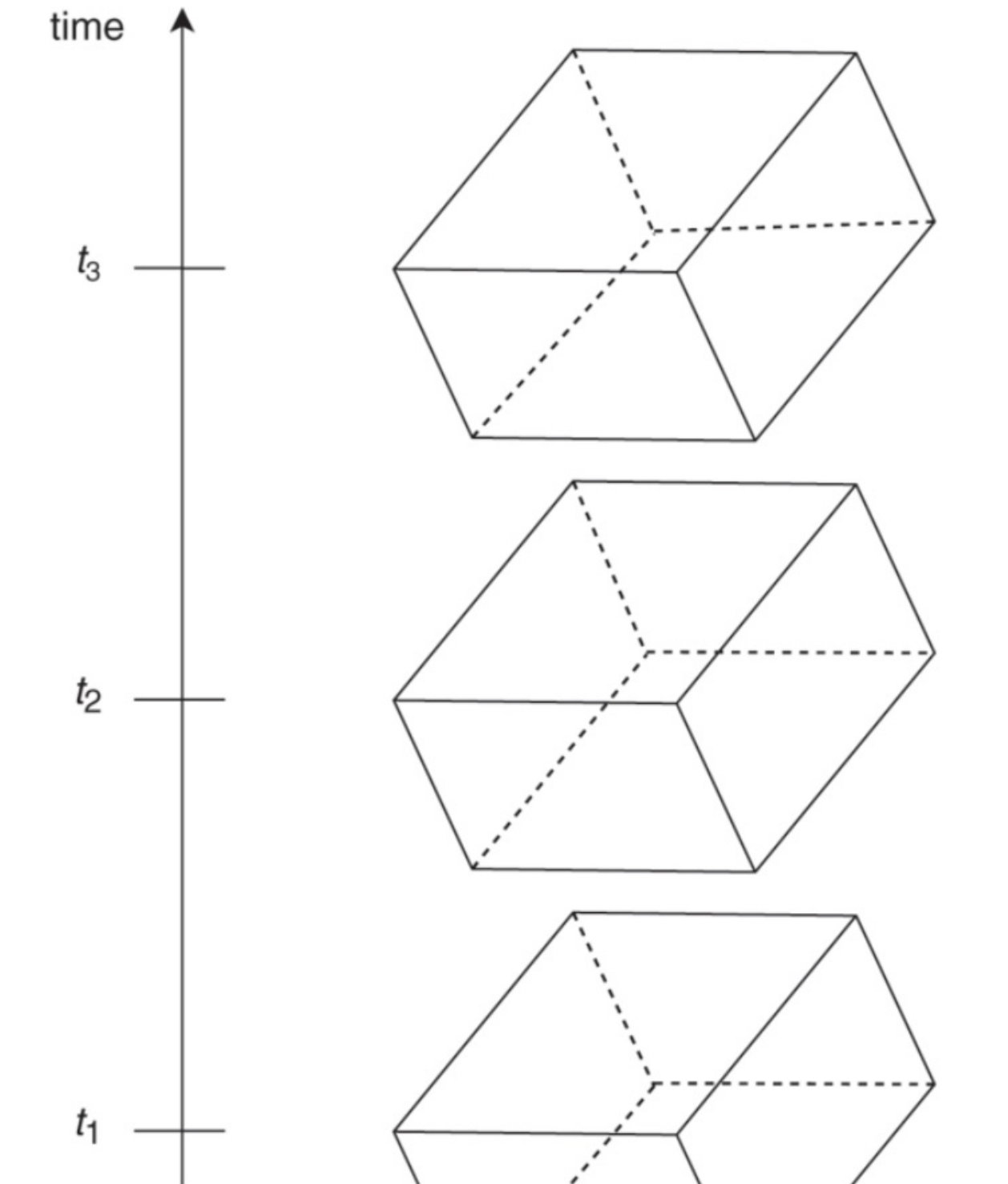
⁴25 See Sider, 2001, pp. 63–8. See Wasserman, 2016, for further discussion.

déseket a kontinuitásokra alkalmazva tárgyalják? Nagyon röviden, az endurantisták alapértelmezett nézete a kompozíció feltételeiről az, hogy a kompozíció korlátozott: szükségszerűen, bármely x -k és bármely t pillanat esetében létezik egy objektum, amely az x -ek-ből áll össze t időpontban, ha az x -ek egy bizonyos nem triviális relációban állnak t időpontban. Továbbá, az endurantisták alapértelmezett nézete a mereológiai struktúra kérdésében az, hogy a kontinuumok strukturált egészek. Amint arra az 1.3. szakaszban rámutattam, a korlátozott kompozíció és a strukturáltság természetes partnerek. A másik természetes kombináció, a korlátlan kompozíció és a strukturátlanság szintén konzisztens lehetőség az endurantisták számára. Ez utóbbi lehetőség azonban azzal fenyeget, hogy kizárja egy kontinuitás mereológiai változásának lehetőségét. Mint strukturátlatlan objektum, egy x tartós kontinuitásként felfogva minden részével szükségszerűen (lényegében) rendelkezik. Ezért minden olyan tárgy, amely bármely pillanatban x része, szükségszerűen x egész életében x része marad. (A változásról bővebben a 2.2. szakaszban).

2.1.2. Második kérdés: Hogyan helyezkedik el egy kontinuitás a téridőben?

Mindeddig a téridőről a hétköznapi gondolkodással gondolkoztunk. Most nézzük meg ezeket a pillanatok metafizikai mikroszkóp alatt. A modern fizika téridő-elméletei nem idővel és helyekkel kezdődnek. Tér-időpontokkal kezdődnek, amelyeket pillanatnyi, térben nem kiterjedt és parttalan dolgokként értelmeznek. Az úgynevezett klasszikus téridőben a (téridő)pontok közötti időbeli távolsági viszonyok jól definiáltak. Bármely p és q pontnak van egy bizonyos időbeli távolsága. Ha a távolság nulla, akkor p és q egyidejűek; ellenkező esetben p korábbi, mint q , vagy p későbbi, mint q . Minden pont sokaságának van egy összege. Ez egy téridő régió. A többszörösnek az összes egyidejű pontot tartalmazó összege az egyidejűség hipersíkja. A klasszikus téridő lehetővé teszi az egyidejűség háromdimenziós, nem átfedő hipersíkjainak egyedi sokaságára való felosztást, vagy fóliázást. Ezek a hipersíkok a klasszikus fizika által ismert időpillanatok. Az időpillanatok a 2.1. ábra szemlélteti, ahol minden egyes téglalap alakú tömörség egy-egy hipersíknak felel meg. Hétköznapi körülmények között azt mondjuk, hogy egy anyagi tárgy, például Szókratész, több pillanatban is létezik, és hogy minden egyes pillanatban egy bizonyos térbeli régióban található. Egy hely és egy pillanat párosának sokasága, amelyben Szókratész élete során tartózkodik, a téridő egy geometriai értelemben négydimenziós régiójának felel meg. Nevezzük ezt Szókratész útjának. Ez a régió egyedülálló módon át nem fedő pillanatnyi régiókra oszlik, amelyek mindegyike egy adott hipersík vagy pillanat része. Nevezzük ezeket pályaszleteknek. Ezek az előzmények lehetővé teszik második metafizikai kérdésünk megfogalmazását: Hogyan helyezkedik el egy tartósan létező anyagi tárgy a téridőn átvezető útvonalán?

Erre a kérdésre két választ vitattak meg intenzíven. Ezeket a válaszokat a következő fogalom segít-

2.1. ábra. Hipersíkok

ségével szokás megfogalmazni. Egy tárgy csak abban az esetben található pontosan egy (téridő)régióban, ha a tárgynak ugyanaz az alakja és mérete, mint a régiónak, és ugyanolyan téridőbeli viszonyok között áll, mint a régió. Az első válasz a kérdésünkre az, hogy minden kontinuitás pontosan a négydimenziós pályáján helyezkedik el. Mivel az útvonal időbelileg kiterjedt, azáltal, hogy az útvonal szeletei különböző hipersíkokhoz tartoznak, a kontinuitás is oda tartozik. A második válasz a kérdésünkre az, hogy egyetlen

tartósan létező anyagi objektum sem található pontosan az útvonalán, és ezért egyetlen objektum sem időbelileg kiterjedt. Ehelyett egy kontinuitás pontosan az útvonalának minden pillanatnyi szeletén található. Hangsúlyozom, hogy miközben az útvonal-szeletek egy négydimenziós régiót alkotnak, a tárgy pontosan a szeleteken helyezkedik el anélkül, hogy az egész régióban pontosan elhelyezkedne. Az első válasz szerint egy anyagi tárgy egy helyen van a téridőben, míg a második válasz szerint egy anyagi tárgy több helyen van a téridőben.⁵

Kapcsoljuk össze a második kérdést az elsővel. A perdurantizmus szerint egy o kontinuitás úgy létezik egy t pillanatban, hogy van egy időbeli része t -ben. Tekintve, hogy egy pillanat az egyidejűség hipersíkja, o -nak van időbeli része t -ben, ha van olyan időbeli része, amely pontosan t egy részterületén helyezkedik el. Ha az egész pontos helyét úgy vesszük, hogy az egész részei pontos helyeinek összege – ami többhelyzetűség hiányában hihetőnek tűnik –, akkor ebből az következik, hogy o pontosan az útvonalán található, és így o időbelileg kiterjedt. Így természetes út vezet a perdurantizmustól – egy mereológiai tézis – a kontinuitások időbelileg kiterjesztettség tekintéséhez – egy lokációs tézishoz.

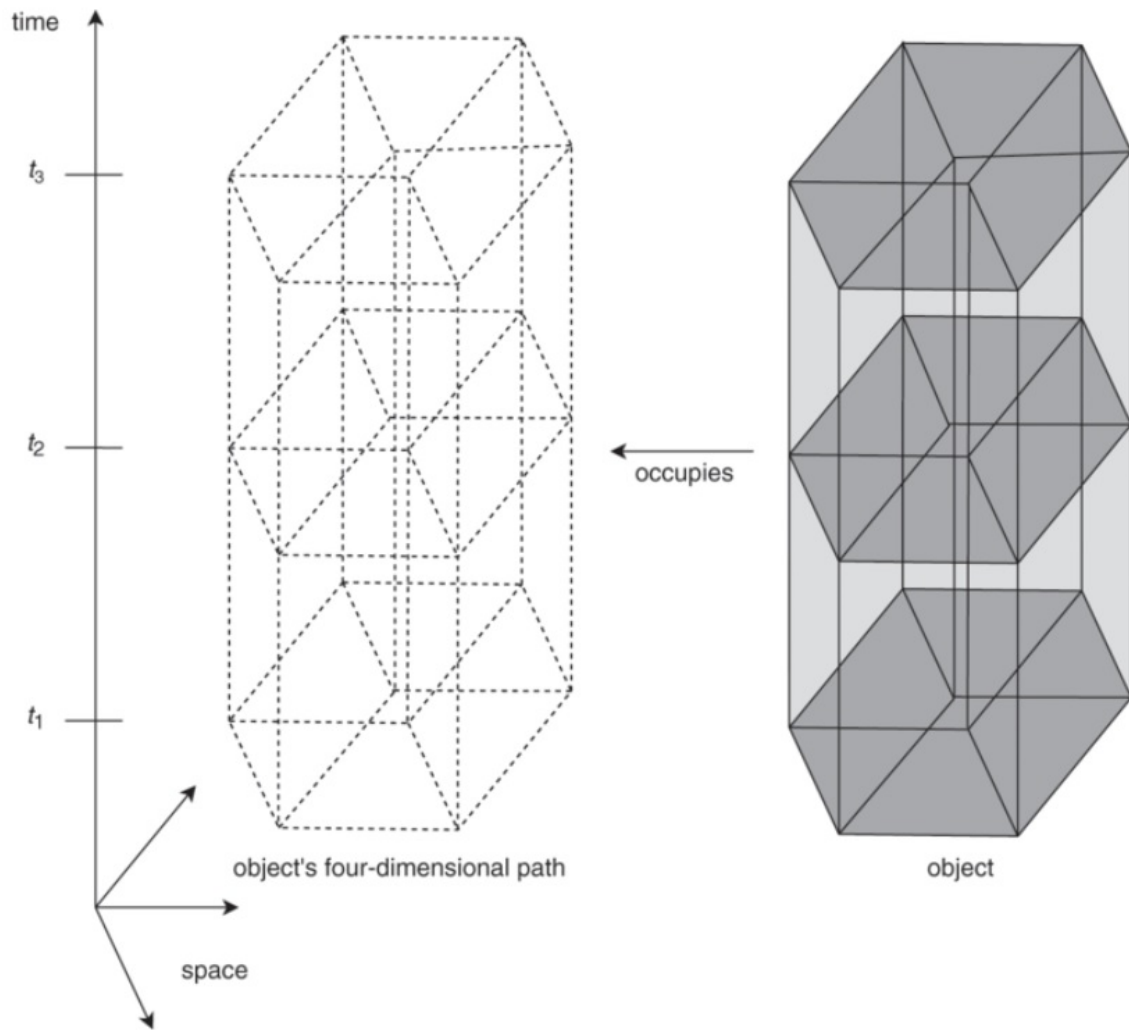
Vegyük észre azonban, hogy a helymeghatározási tézis nem vonja maga után a mereológiai tézist. A perdurantizmus és az időbeli kiterjedés kombinációját a 2.2. ábra szemlélteti.

Az endurantizmus szerint egyetlen kontinuitás sem létezik egy adott pillanatban úgy, hogy abban a pillanatban időbeli része van. Tekintettel arra, hogy a pillanatok az egyidejűség hipersíkjai, és tekintettel a pontos hely fogalmára, az endurantista létezés egy pillanatban egyszerű elemzésre ad lehetőséget: o csak abban az esetben létezik t -ben, ha o pontosan t egy részterületén helyezkedik el.⁶ Mivel o fennáll, ebből következik, hogy o többszörösen elhelyezkedik a téridőben. Feltételezve, hogy o többszörösen lokalizált az útvonalán anélkül, hogy pontosan az útvonalán is elhelyezkedne, o időbelileg nem kiterjedt. Bár az endurantizmus mereológiai tézise és a kontinuitások időbelileg nem kiterjedtnek tekintett lokalizációs szemlélete függetlenek egymástól, az említett kombináció természetes. Az endurantizmus és a multi-lokáció kombinációját a 2.3. ábra szemlélteti. Ez a két állításcsomag nem alternatíva nélküli. Egy gyakran tárgyalt alternatívát itt is meg kell említeni. A standard stage view osztozik az alapokon a perdurantista csomaggal (Hawley, 2001; Sider, 2001). A pillanatnyi szakaszok pontosan a téridő pillanatnyi régióiban helyezkednek el. Az ilyen szakaszok bármely sokasága esetén létezik egy belőlük álló egész. Egy ilyen egész időbelileg kiterjedt: pontosan elfoglalja azt a négydimenziós régiót, amelyet az időbeli részei által pontosan elfoglalt pillanatnyi régiók alkotnak.⁷ A perdurantizmussal ellentétben a stage view tagadja, hogy egy közönséges

⁵26 Discussions of these views on persistence and spatiotemporal location go back to Gilmore, 2006, and Sattig, 2006. The concept of exact location receives a critical discussion in Parsons, 2007. Multi-location is discussed, inter alia, in Balashov, 2010, Calosi & Costa, 2015, Donnelly, 2010, Eagle, 2016, and Gilmore, 2008.

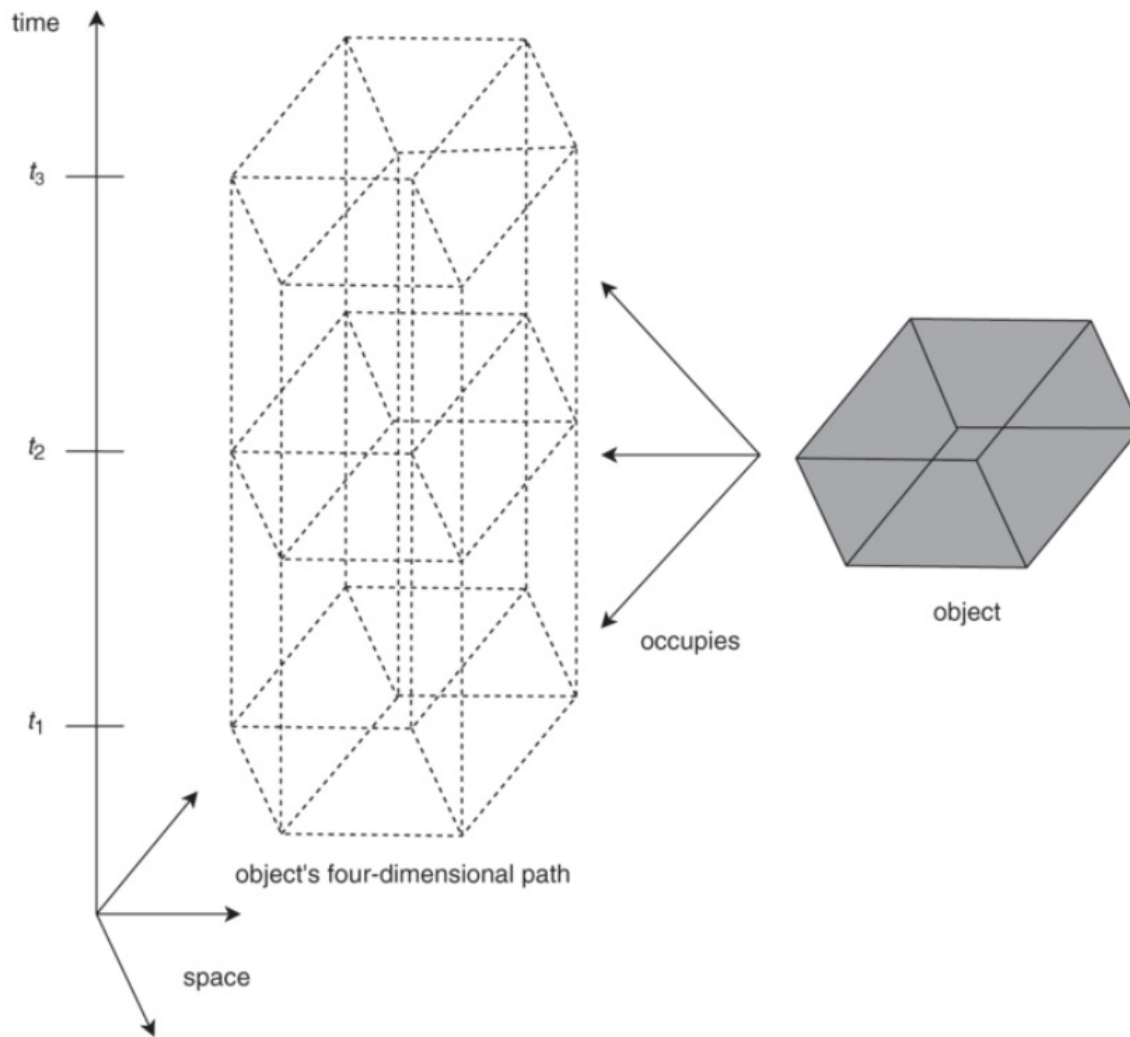
⁶27 The notion of being exactly located at a subregion of t plays the same role, in a spacetime framework, as the more neutral primitive notion of existence at t introduced earlier.

⁷28 Strictly speaking, the stage view is only committed to stages, not to their fusion. But most stage lovers accept such fusions.

2.2. ábra. perdurantizmus és az időbeli kiterjedés

tárgy, például egy fa vagy egy asztal, időbelileg kiterjedt egész lenne. Ehelyett egy közösséges tárgy csak egy pillanatnyi színpad, és ennél fogva időbelileg nem kiterjedt. Ez azt jelenti, hogy egy közösséges tárgy nem marad fenn? Nem. Míg a közösséges perdurantista egy időbelileg kiterjedt fát lát sok pillanatnyi időbeli résszel, addig a stage-view szemlélet sok fát lát, ahol minden pillanatnyi fa az összes többi és önmaga időbeli megfelelője. Sőt, ahhoz, hogy egy fa egy pillanatban, t -ben létezzen – a pillanatnyi létezés hétköznapi értelmében –, az kell, hogy legyen egy időbeli megfelelője t -ben. Következésképpen minden pillanatnyi fa származékosan létezik minden olyan pillanatban, amelyben rendes körülmények között elvárnánk, hogy létezzen – minden fa fennáll az időben. Dióhéjban összefoglalva, míg egy közösséges tárgy pontosan csak egyetlen pillanatnyi téridő-régióban található, addig az időben fennmarad, mivel más pillanatokban más időbeli megfelelői vannak. Ez a színpadi (stage view) szemlélet lényege. Bár a színpadi nézet ugyanabba a családba tartozik, mint a perdurantizmus, az időbelileg nem kiterjedt anyagi tárgyaknak tulajdonított központi elméleti szerepe miatt, az előbbi a józan ész fényében radikálisabb nézet, mint az utóbbi. A

2.3. ábra. Endurantizmus és a multi-lokáció

perdurantista minden egyes hétköznapi tárgynak sok olyan időbeli részét látja, amelyeket a hétköznapi személet nem ismer el. Ezt a tényt azonban nem kell jelentős hiányosságként kezelni. A hétköznapi gondolkodók – válaszolhatja a perdurantista – egyszerűen nem elég kifinomultak ahhoz, hogy felismerjék egy tárgy összes időbeli részét. A téma az 1. szakaszból ismerős: a látható (manifeszt) képnek megvannak a maga korlátai. A színpadi szemlélet ezzel szemben nem pusztán túllép a tárgyak manifeszt képén, hanem kénytelen azt felülvizsgálni. Például, jelenleg egy széken ülök. Hány széken ültem az elmúlt egy óra során? Az intuíció szerint a válasz „egy”. A színpadi szemlélet szerint a válasz „végtelen sok”. A józan észről való radikális eltérés ellenére a színpadi szemlélet hívei szerint a nézetük jelentős erényekkel büszkélkedhet. Ezek egyikét a 3.2. szakaszban fogom tárgyalni. Addig is a színpadi nézetet félreteszem.⁸

A fennmaradással kapcsolatos metafizikai kérdések áttekintése a végéhez közeledik, ezért még egy

⁸29 For two further non-standard accounts of persistence, see Costa, 2017, and Sattig, 2015.

	perdurantizmus	endurantizmus
David Malet Armstong	X	
Mark Heller	X	
George Edward Hughes	X	
David Lewis	X	
Willard van Orman Quine	X	
Roderick Chisholm		X
Peter Geach		X
Sally Haslanger		X
Trenton Merricks		X
Judith Jarvis Thomson		X
Peter van Inwagen		X
David Wiggins		X

2.1. táblázat. A perdurantizmus és endurantizmus néhány képviselője

közös előfeltevéssel kell foglalkoznunk, amely az itt megfogalmazott álláspontok közös előfeltétele. Ez az előfeltevés az idő természetére vonatkozik. A perzisztencia előző tárgyalása azt feltételezte, hogy minden pillanat, amelyben a tárgyak léteznek, ontológiailag azonos; minden pillanat a „létezés” legalapvetőbb értelmében létezik. Az időfilozófiában ezt a nézetet eternalizmusnak nevezik. Az örökkévalóságot a pillanatoknak mint egy négydimenziós téridő egyidejűség hipersíkjainak a számbavétele kódolja, amelyben minden egyes pont és régió egyformán valóságos. Bár az eternalizmus ortodoxiának számít, nem ez az egyetlen játék a probléma halmazban. A legszélesebb körben tárgyalt nem-eternalista időkép a jelenidejűség (prezentizmus), amely szerint a jelen pillanat metafizikailag kiváltságos a múltbeli és jövőbeli pillanatokkal szemben. Sok prezentista azt vallja, hogy a „létezés” legalapvetőbb értelmében csak a jelen pillanat létezik. A perzisztenciával kapcsolatos két metafizikai kérdésünket az örökkévalóság feltételezésével vitattuk meg. Ha e kérdéseket ehelyett a prezentizmus vagy más, nem örökkévalósági időképek feltételezésével vitatjuk meg, akkor néhány válasz, amellyel találkoztunk, talán már nem lesz elérhető, miközben új válaszok is adódhatnak. A perzisztencia metafizikájának és az idő metafizikájának kölcsönhatása fontos téma, de ennek a monográfiának a keretei között nem tárgyalható megfelelően.

A 2. fejezet hátralévő részében a korábban jellemzett perdurantista és endurantista csomagot teszteljük a változással kapcsolatos különböző metafizikai kérdésekre való alkalmazásban.

2.2. Változás és összeomlás

Miközben egy objektum fennmarad, változik: más és más, egymással összeegyeztethetetlen tulajdonságokkal (vagy kapcsolatokkal) rendelkezik a létezésének különböző pillanataiban. Például egy karnak az egyik pillanatban egyenes alakja van, a másikban pedig hajlított. Ahogy korábban azt kérdeztük, hogyan maradnak fenn a kontinuumok, most azt is megkérdezhettük, hogyan *változnak* a kontinuumok, az időben fennmaradó anyagi tárgyak. Ezt széles körben a változás problémájaként ismerik.⁹ Az erre a kérdésre adott válasz attól függ, hogy a fennmaradásról hogyan számolunk be, és ezért releváns lesz a fennmaradásról szóló viták szempontjából.

Kezdjük a változásnak a perdurantizmus által kínált magyarázatával. Feltételezve a perzisztenciának ezt az elméletét, képzeljük el, hogy o objektum rendelkezik egy ϕ tulajdonsággal. Perdurantista felfogásban valamely ϕ tulajdonság esetén ezt úgy értjük, hogy t időpontban az objektum rendelkezik egy pillanatnyi időbeli résszel, amely egyszerűen, időtlenül ϕ tulajdonságú. Mivel egy pillanatnyi időbeli rész nem áll fenn tartósan (nem marad fenn), nem úgy kell ezt érteni, hogy egy adott pillanatban rendelkezik egy tulajdonsággal. Pontosabban úgy írható le, hogy a tulajdonsággal atemporálisan rendelkezik, vagy úgy, hogy egyszerűen rendelkezik vele. Mivel egy perdurantizmus szellemében értelmezett kontinuumnak egy pillanatban csak deriváltan van tulajdonsága, ezért csak derivált módon tud megváltozni. Az, hogy különböző pillanatokban különböző tulajdonságokkal rendelkezik, azon alapul, hogy ezekben a pillanatokban különböző időbeli részei vannak, amelyek a tulajdonságokkal egyszerűen (simpliciter) rendelkeznek. A perdurantizmus felfogásában egy tulajdonság instanciájának időbeli érzékelése tehát látszólagos, felszínes, perdurantista elemzésben eltűnik. Egy alakját változtató karnak van egy időbeli része, amelynek időbeli egyenes alakja van, és egy másik időbeli része, amelynek időbeli hajlított alakja van.

Vegyük észre, hogy ugyanez a séma vonatkozik a mereológiai változásra is: egy o fának, egy bizonyos l levél, az egyik t_1 pillanatban, része, de egy másik t_2 pillanatban nem része, mert o időbeli részének l időbeli része t_1 -ben egyszerűen a része, míg o időbeli részének l időbeli része t_2 -ben nem a része. Mivel a mereológiai változás származtatott, egy maradandó egész akkor is megváltoztathatja a részeit, ha strukturálatlan tárgy, és így minden részével lényegileg rendelkezik.

Az 1.3. és a 2.1. szakaszban felmerült a kérdés, hogy megfér-e egymással a strukturálatlanság és a

⁹30 A more restricted version is known as the 'problem of temporary intrinsics'. For a discussion of the problem of change, see Eddon, 2010; Haslanger, 1989; Hinchliff, 1996; Hofweber, 2009; Lewis, 1986, 1988; Sattig, 2006, ch. 3; Sider, 2001, sect. 4.6.

mereológiai változás kombinációja. Hogyan magyarázzák az endurantisták a változást? Első megközelítésben a változás fázisai a tulajdonságok időérzékeny instanciáit foglalják magukban – vagyis a releváns tulajdonságok egy adott pillanatban instanciálódnak (megvalósulnak, jönnek létre). Míg a perdurantisták ezt az időbeli érzékenységet az egyszerű megjelenésre redukálják, az endurantistáknak redukálhatatlanként kell kezelniük. Érdeemes belegondolni, hogy miért. Az endurantizmus felfogásában egy o kontinuitás valamely t pillanatban úgy létezik, hogy léte nem függ attól, hogy van-e időbeli része t -ben; ezért az, hogy o -nak van egy tulajdonsága t -kor, nem származhat abból, hogy egy pillanatnyi időbeli részének van egy közvetlen (időtlen) tulajdonsága.

A legtöbbet tárgyalt endurantizmus-elmélet szerint az, hogy valamely o objektum t időpontban ϕ tulajdonságú úgy értendő, hogy o ϕ relációban van t időponttal. Amikor a bal karom alakja t_1 -időpont és t_2 -időpont között megváltozik, az úgy értendő, hogy a karom t_1 -kor egyenes, míg t_2 -kor a hajlított relációban áll bizonyos időpontokkal. A felszínen „alak”-tulajdonságnak tűnő tulajdonságról metafizikai elemzéssel kiderül, hogy az valójában időbeli pillanatokhoz kapcsolódó „alak”-reláció.

(megj. Sok más filozófushoz hasonlóan Sattig is átsiklik a fölött, hogy mindez kétféle módon is fölfogható: relációval és függvényekkel. Az előbbit a filozófusok, az utóbbit a fizikusok használják. Utóbbi esetben ez így néz ki: $egyenes = kar - alakja(o, t_1)$ ÉS $hajlított = kar - alakja(o, t_2)$. Bár mind a függvényként (jellemzőként) értelmezett „alakja” mind a relációként értelmezett „egyenes” és „hajlított” nyelvi kifejezésnek metafizikailag univerzálék felelnek meg.)AF

Lewis (1986, 202-4. o., 1988) híres kifogása az volt, hogy az alakzatok és más változékony fizikai jellemzők időbeli viszonyként való értelmezése mesterkéltnem természetes. Mit kifogásolt az „alak” időbeli viszonyként való értelmezésében? Lewis első felvetése az volt, hogy intuitív módon az alakzatok az anyagi tárgyak *belső* tulajdonságai, míg a pillanatokhoz való alakzat-relációk nem azok, hanem *külső* tulajdonságok. Egyszerűen egyenesnek vagy görbének nevezünk valamit, és nem azt mondjuk, hogy egyenes vagy görbe relációban van valamivel valamihez képest. Keveseket győzött meg ez az ellenvetés.

Íme az intrinzikusság (belső tulajdonság) egy gyakori intuitív tesztje: egy tulajdonság vagy reláció csak abban az esetben tekinthető egy objektum belső tulajdonságának, ha el tudjuk képzelni, hogy az objektum rendelkezik ezzel a tulajdonsággal vagy relációval, miközben egyedül van a világegyetemben.

Ez a teszt a pillanatokhoz tartozó alaki viszonyokat is intrinzikusnak minősíti, hiszen ha egy tárgyat úgy

képzünk el, mint ami egyedül van a világegyetemben, akkor is szükséges, hogy úgy képzeljük el, mint ami térben és időben létezik. Így a kozmikus magány nem akadályozza annak, hogy egy tárgynak alaki viszonyai (relációi) legyenek időpillanatokkal.

Lewis másik kifogása szerint az formákat olyan tulajdonságokként kell felfogni, amelyekkel egyszerűen (simpliciter) rendelkezünk. Mivel a józan ész fényében az alakváltoztatás azt jelenti, hogy különböző pillanatokban egymással összeegyeztethetetlen formákkal rendelkezünk, az ellenvetés csak akkor értelmes, ha a közöséges alakváltoztatás magyarázatára vagy alapjára vonatkozik: az alakváltoztatásnak Lewis szerint az alakkal való rendelkezést közvetlenül (simpliciter) – azaz időérzéketlenül – kellene megmagyarázni. Egy endurantista, aki az alakzatokat olyan relációknak tekinti, amelyek redukálhatatlanul valamilyen pillanatra irányulnak, azáltal, hogy egy pillanatot relátumnak tekint, nem tud megfelelni ennek a követelménynek. Ezzel szemben ez utóbbi teljesül, ha egy alaknak egy pillanatban való birtoklása egy olyan időbeli rész birtoklásán alapszik, amelyiknek ez az alak egyszerűen a birtokában van. Jogos, válaszolhatná erre egy endurantista. De miért kellene elfogadnunk ezt a magyarázati követelményt? Lewis nem indokolja. Ő egyszerűen csak megfogalmazza.

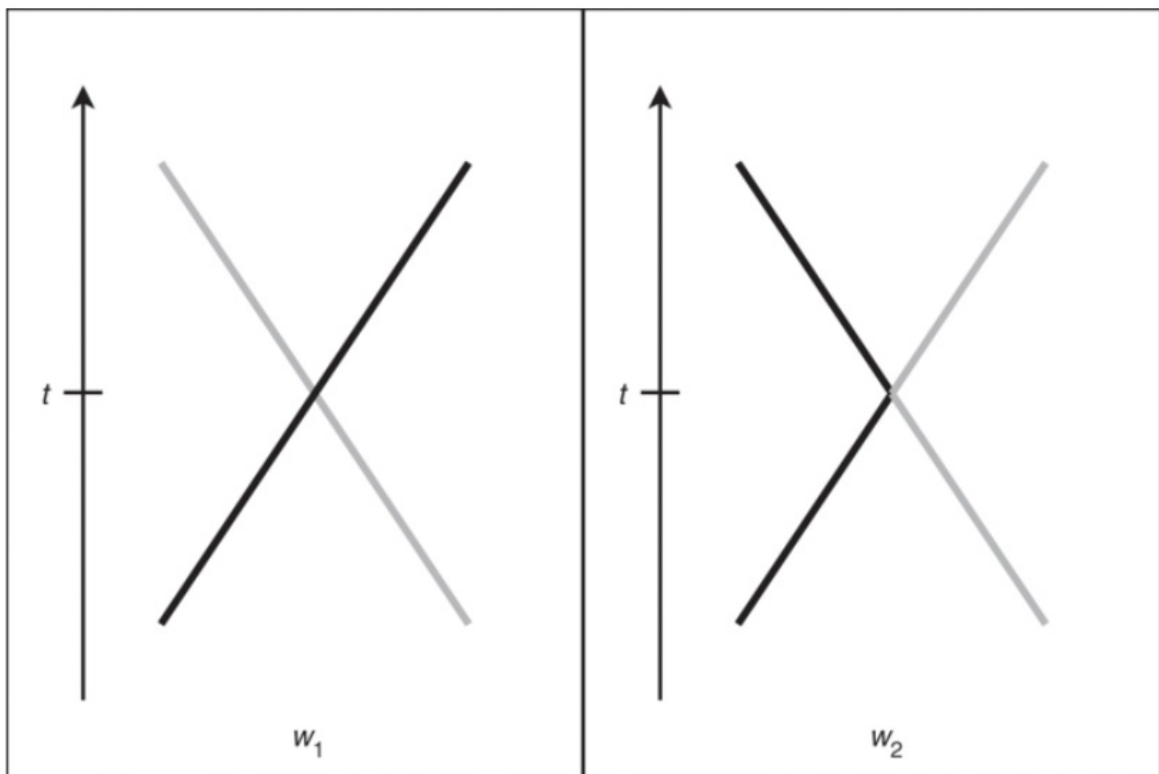
Thomas Sattig segít Lewisnek, szerinte a követelmény megindokolható, ha az alakzatokat metafizikai mikroszkóp alatt vizsgáljuk.

Tegyük fel, hogy a bal karomnak van egy bizonyos alakja t időpontban. A karom t időpontban mikrofizikai részecskék sokaságából áll. Ezek a részecskék t időpontban bizonyos térbeli távolsági viszonyban állnak egymással. Most már teljesen hihető, hogy a kar t időpontban lévő alakját úgy értelmezzük, mint ami a kar mikrorészecskéi közötti t időpontban lévő (térbeli) távolsági viszonyok sajátos mintázatából áll. ³¹¹⁰ Ez az alak tulajdonság redukzív magyarázata a térbeli viszonyok alapján. Fokuszáljunk ezután a részecskék közötti távolsági relációkra t -kor. Feltételezve, hogy α és β részecskék pontosan p és q térbeli pontokban helyezkednek el t -kor, α és β egy bizonyos távolsági relációban állnak t -kor, ezt a relációt örökölve p -tól és q -tól: α és β mondjuk öt milliméterre vannak egymástól t -kor, mert α pontosan p -t foglalta el t -kor, β pedig pontosan q -t foglalta el t -kor, és p öt milliméterre van q -tól t -időpontban. Vegyük most észre, hogy egy klasszikus négydimenziós téridőben p és q öt milliméterre vannak egymástól t -nél, mert p időbeli része t -nél és q időbeli része t -nél egyszerűen öt milliméterre van egymástól. (Sok endurantista elfogadja, hogy a téridő-régióknak időbeli részei vannak.) Így α és β t -nél térbeli távolság-relációban való

¹⁰See Gibson & Pooley, 2006, p. 162; Pooley, 2019.

állása természetesen magyarázható e reláció egyszerű instanciájával. Az endurantista, aki az alakváltozások relációs értelmezését fogadja el, nem fogadhatja el ezt a magyarázatot. Szerinte az, hogy egy tárgynak alakja van, redukálhatatlanul egy pillanatra mutat. Az ő kétargumentumú alak-relációi egy pillanathoz legfeljebb a részecskék és egy pillanat közötti három-argumentumú távolság-relációkra redukálhatók. Ez az egyik módja annak, hogy megindokoljuk Lewis kifogását a változás relációs értelmezésével kapcsolatban. Azzal hagyom el ezt a gondolatmenetet – írja Sattig –, hogy hangsúlyozom, a relációs értelmezés nem az egyetlen lehetőség, amely az endurantisták rendelkezésére áll. Ennek megfelelően tartózkodnunk kell attól, hogy pusztán az említett okokból azt a következtetést vonjuk le, hogy a változás problémája döntő előnyt biztosít a perdurantizmusnak.

Az endurantizmus változáson alapuló támadásáról most áttérünk a perdurantizmus változáson alapuló támadására. Ebben az esetben a kontinuitások mozgására fogunk összpontosítani. Képzeljük el a következő két lehetőséget, amelyet a 2.4. ábra szemléltet.

2.4. ábra. Az összeomlás problémája a téridőben

A w_1 lehetséges világban két részecske mozog egymás felé. Abban a t pillanatban, amikor pályájuk keresztezi egymást, együtt helyezkednek el, majd eltávolodnak egymástól abba az irányba, amerre t előtt közeledtek egymáshoz. Egy másik lehetséges világban, w_2 -ben két részecske mozog egymás felé. Abban

a t pillanatban, amikor pályájuk keresztezi egymást, együtt helyezkednek el, majd „visszapattannak”, majd eltávolodnak egymástól abban az irányban, amelyet eredetileg a partnerük vett fel. Gondolatban tehát megkülönböztethetünk egy olyan lehetőséget, amelyben csak egyenes pályájú részecskék vesznek részt, egy olyan lehetőségtől, amelyben csak szögletes pályájú részecskék vesznek részt.¹¹ A fennmaradás (állandóság) és a mozgás bármely metafizikai leírásának képesnek kell lennie arra, hogy ezt a megkülönböztetést bemutassa.

A népszerű „at-(nál-nál) mozgáselmélet” szerint egy kontinuitás úgy mozog, hogy különböző pillanatokban különböző térbeli helyen van. A perdurantizmus szerint egy kontinuitás egy adott pillanatban úgy rendelkezik egy bizonyos térbeli helyzettel, hogy abban a pillanatban rendelkezik egy időbeli résszel, amely az adott helyzettel egyszerűen (simpliciter) rendelkezik. Amint arra a 2.1. szakaszban rámutattunk, a perdurantisták jellemzően a mereológiai univerzalizmust fogadják el, amely szerint bármely pillanatnyi szakasz összessége esetén van egy ezekből a szakaszokból álló egész. E feltételezések kombinációja azzal fenyeget, hogy megszűnik a w_1 és w_2 lehetséges világok közötti különbség. A w_1 világban két egyenes pályájú kontinuitás van. Nevezzük a w_1 világban lévő két részecskét α -nak, illetve β -nak. Az α részecske t időpont előtti időbeli részei és a β részecske t utáni időbeli részei egy szög-alakú kontinuitást alkotnak. Hasonlóképpen, a t időpont előtti β részecske időbeli részei és a t időpont utáni α részecske időbeli részei egy szög-alakú folytonosságot (világvonalat) alkotnak. Hasonló okokból w_2 két egyenes pályájú folytonosságot is tartalmaz. Úgy tűnik tehát, hogy mindkét világ tartalmaz egyenes pályájú és szögletes pályájú kontinuitásokat, és így a két lehetőség közötti különbség elillan. Ez az ún. „összeomlás” problémájának egy példája.¹²

(megj. Nem teljesen értem a problémát, hiszen a két objektum két eltérő világvonala jól megkülönböztethető, amit a szerző eltérő színekkel érzékeltet. Később persze kiderül mi a probléma. A probléma lényege, hogy a materiális tárgyakat perdurantista módon, azaz események sorozataként felfogva nem világos, hogy mely esemény sorozat tartozik egyazon tárgyhoz?)AF

A perdurantisták a következő válasszal próbálhatnak. A w_1 és w_2 közötti különbség nem az, hogy a w_1 csak egyenes pályájú objektumokat tartalmaz, míg a w_2 csak szögletes pályájú objektumokat. A különbség inkább az, hogy w_1 csak bizonyos típusú folytonosságokat tartalmaz egyenes pályákkal, míg w_2 csak ilyen típusú folytonosságokat tartalmaz szögletes pályákkal. Az egyszerűség kedvéért legyen az

¹¹This case is due to Hawthorne (2006, p. 121).

¹²The label is Hawthorne's (2006, ch. 6). The most famous collapse scenario is the Kripke/Armstrong rotating disc (Armstrong, 1980). The present case has the advantage of not relying on homogeneity. For discussion, see Butterfield, 2005; Hawthorne, 2006, ch. 6; Lewis, 1999; Sider, 2001, sect. 6.5; Zimmerman, 1998, 1999.

adott fajta a részecskefajta: w_1 csak egyenes pályájú részecskéket tartalmaz, w_2 csak szögletes pályájú részecskéket. Így azt mondhatjuk, hogy bár w_1 -ben és w_2 -ben több folytonos útvonal van, ezek nem részecskék.

Eddig minden rendben. De mitől tartozik egy objektum az egyik (w_1) vagy másik (w_2) fajtához? A következő válasz sajnos nem lesz elég.

Tegyük fel, hogy van egy természetes tulajdonság, mondjuk ϕ , amely bizonyos szerepet játszik a fizikában, mégpedig azt, hogy egy tárgy csak abban az esetben részecske, ha életének minden pillanatában rendelkezik ϕ -vel. Ha úgy fogjuk föl egy objektum valamely tulajdonsággal való rendelkezését, ahogy a korábban ismertetett perdurantista álláspont teszi, akkor sajnos továbbra sem tudjuk megkülönböztetni a példában szereplő két világot. Más megoldás után kell nézzünk.

Egy népszerű alternatíva az okságra való hivatkozás. Az összeomlási problémára adott kauzális válasznak különböző változatai léteznek. A legegyszerűbb változatban feltételezik, hogy létezik egy speciális oksági kapcsolat, az úgynevezett *immanens* oksági kapcsolat, amely egy objektum bizonyos egymáshoz közel álló, pillanatnyi szakaszai között fennáll, mások között pedig nem (Zimmerman, 1997). A perdurantista ekkor azt mondhatja, hogy egy szakaszokból álló egész csak abban az esetben részecske, ha az immanens oksági kapcsolat révén maximálisan összekapcsolódik, és egy folyamatos láncot alkot – vagyis csak abban az esetben részecske, ha az egész minden egyes szakasza közvetlenül vagy közvetve kapcsolódik az egész minden más szakaszához ezen időközi kapcsolat révén. E javaslat mögött az a feltevés a mostani esetben, hogy a w_1 -ben minden ok-okozati kapcsolatban álló egésznek egyenes útja van, míg a w_2 -ben minden ok-okozati kapcsolatban álló egésznek szögletes útja van. Ez azonban vitatható. A w_1 világban α és β egy helyen vannak t időpontban – vagyis pontosan ugyanazt a helyet foglalják el t -kor. A perdurantisták úgy gondolják, hogy α és β egy helyen vannak t -nél, mivel van egy közös időbeli részük t -nél.¹³ Ez a közös szakasz kauzálisan kapcsolódik α és β összes időbeli részéhez t előtt és t után. Analóg a helyzet w_2 világ esetében. Ezért mind w_1 és mind w_2 tartalmaz mind az egyenes, mind a szögletes szakaszokkal rendelkező, maximálisan kauzálisan összefüggő egészeket. Ekkor ismét összeomlik a különbség.

Theodore Sider (2001, 224-36. o.) az oksági válasz egy olyan változatát javasolta, amely szerint a szakaszok nem a rájuk vonatkozó lokális tulajdonságok vagy a köztük lévő lokális kapcsolatok alapján

¹³This view on co-location will be relevant to the issues discussed in Section 3.

csoportosulnak részecskékbe. Ehelyett a szakaszokat globálisan csoportosítják részecskékbe – vagyis annak alapján, hogy mi történik egy egész lehetséges világban. A természeti törvények Lewis-féle legjobb rendszer elméletét átvéve Sider azt javasolja, hogy a szakaszok részecskékbe való helyes csoportosítása az, amely „a dinamika törvényeinek legjobb jelölt készletét eredményezi” (2001, 230. o.). Így a perdurantista azt mondhatja, hogy a w_1 csak egyenes pályájú részecskéket tartalmaz, mert a szakaszoknak ez a részecskékbe való csoportosítása illeszkedik legjobban a w_1 legegyszerűbb és magyarázó erejű dinamikai általánosításaihoz. És analóg módon kínálkozik a megoldás a szögletes pályájú részecskékre a w_2 -ben. Ennek a javaslatnak a részleteivel való foglalkozás messzire vezetne minket az oksági metafizikába és a természeti törvényekbe. Elég, ha most csak annyit mondunk, hogy bár Sider javaslata elegáns és hatékony, de vannak korlátai. Mint maga is elismeri, a stratégia erőtlen, ha w_1 és w_2 egészen egyszerű világok, amelyek a két részecskén kívül mást nem tartalmaznak.¹⁴

Az endurantisták másképp tudják kezelni az összeomlás problémáját. A legegyszerűbb endurantista válasz a következő. A w_1 és w_2 világok közötti intuitív különbség megragadásához az endurantistáknak azhoz kell ragaszkodniuk, hogy a w_1 -ben minden részecske egyenes pályán halad, míg a w_2 -ben minden részecske szögletes pályán halad. Miért nem tartalmaz w_1 világ szögletes pályájú részecskéket is? És miért nem tartalmaz w_2 egyenes pályájú részecskéket is? Az egyszerű válasz az, hogy alapvető, esetleges tény a w_1 -ről, hogy a w_1 összes kontinuitása egyenes pályán halad, és ugyancsak alapvető, esetleges tény a w_2 -ről, hogy a w_2 összes objektuma szögletes (nem egyenes) pályán halad.

Az endurantisták mégis felismerhetik, és néhányan el is ismerik a w_1 és w_2 világok objektumainak bőségét. Szerintük a w_1 egyenes és szögletes folytonos pályájú objektumokat egyaránt tartalmaz; és ugyanígy a w_2 is. Bár ezek az endurantisták ugyanolyan összeomlással fenyegető folytonosan létező anyagi objektumok sokaságával szembesülnek, mint a standard perdurantisták, mégis képesek természetes módon elkerülni az összeomlást, ami a perdurantisták számára nem áll rendelkezésre. Íme, az általuk alkalmazott megoldás.

Tegyük fel, hogy egy tárgy csak abban az esetben részecske, ha lényegében ϕ , ahol ϕ egy természetes tulajdonság vagy természetes tulajdonságok halmaza. w_1 -ben két kontinuitás van, α és β , egyenes pályával, amelyek mindketten ϕ egész életük során. A w_1 -ben van továbbá két folytonosság, ν és δ , szögletes pályával, amelyek szintén mindketten ϕ -ek egész életük során. ν egybeesik α -val t előtt és β -vel t után, míg δ egybeesik β -vel t előtt és δ -val t után. Mégis csak α és β lényegében ϕ , míg ν és δ csak

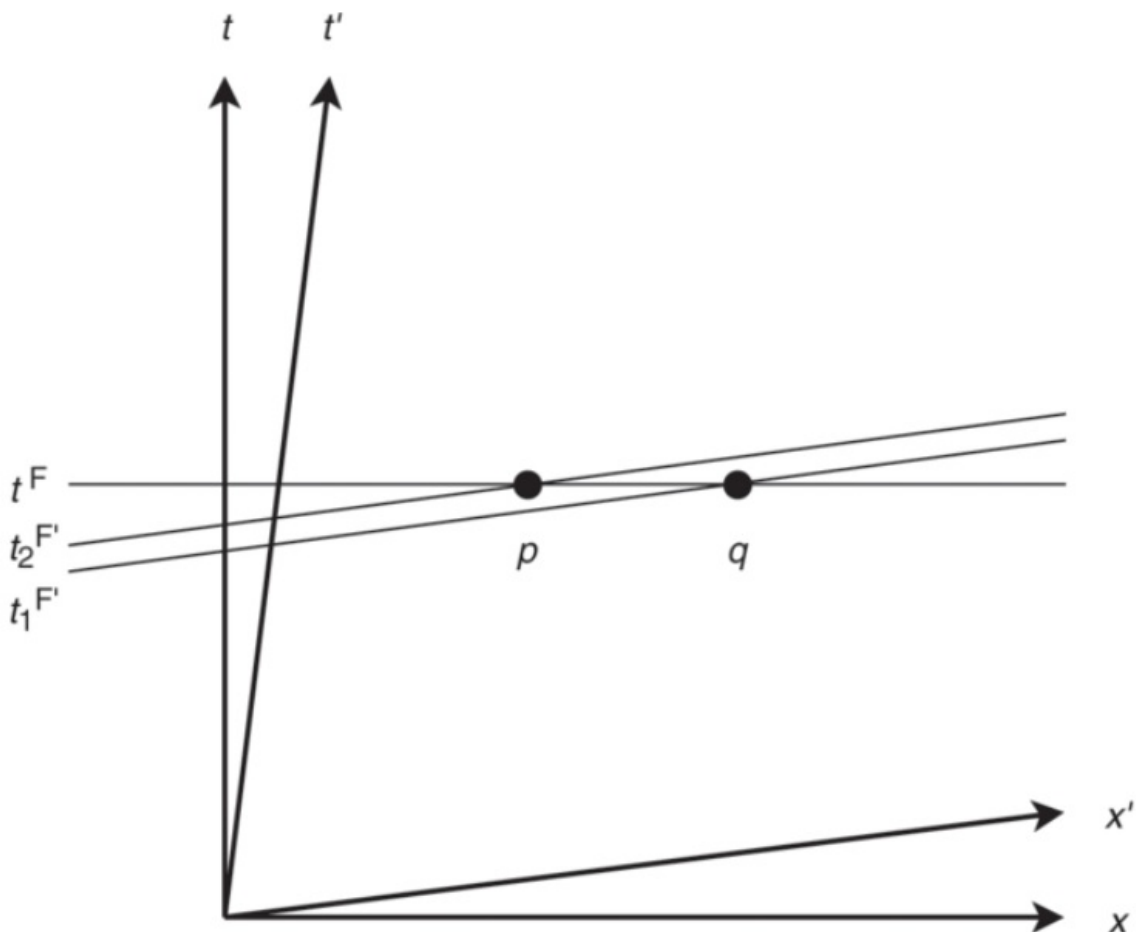
¹⁴Friends of the Humean best-system theory of laws will not be shattered by this limitation. They are quite accustomed to the breakdown of their account when applied to simple worlds.

véletlenül ϕ -ek (bármilyen is legyen a lényegi tulajdonságuk). Ezért csak α és β részecskék. A w_2 világban ugyanilyen sokasága van a kontinuitásoknak, amelyek mindegyike életük során ϕ . De itt csak a szög pályás kontinuitások bírnak lényegüként ϕ -ek, és ezért csak ők részecskék. Így az összeomlás elkerülhető. Ennek a válasznak a lényege a kontinuitások természetére vagy lényegére vonatkozó, fajtával kapcsolatos alapvető megfontolások elfogadása.¹⁵ Mivel a perdurantisták jellemzően tagadják, hogy a w_1 és w_2 -beli objektumok bármelyike rendelkezzen olyan fizikai tulajdonságokkal, amelyek relevánsak ahhoz, hogy azok részecskék legyenek, nem hivatkozhatnak az ebben a válaszban hivatkozott esszencialista részecskefogalomra. Fontos, hogy az esszencialista feltételezés, amely a bőséget elfogadó endurantisták számára a fő munkát végzi, nem ad hoc jellű feltételezés. Ez nem egy olyan eszköz, amelyet kifejezetten az összeomlás problémájának kezelésére vezettek be. Amint azt az 1.3. szakaszban láttuk, az anyagi tárgyak esszenciális tulajdonságai szisztematikus szerepet játszanak a tárgyaknak abban a fajta metafizikai képében, amelyet sok endurantista kedvel. Összefoglalva, az összeomlás-probléma jelenlegi kezelése könnyebb az endurantisták számára, mint bármely, a perdurantisták rendelkezésére álló stratégia. És egyszerű világokra is alkalmazható.

¹⁵36 As a variant of this response, one might hold that while, in w_1 , all continuants are particles, only α and β are particles essentially, whereas ν and δ are particles accidentally. This variant will be preferred by those who hold that an object is a particle just in case it is ϕ , for some natural property or cluster of natural properties ϕ .

2.3. Perdurantizmus és speciális relativitáselmélet

A relativitáselmélet számos filozófiai kérdést vet fel az anyagi tárgyak fennmaradásával kapcsolatban. Az egyik ilyen kérdés az úgynevezett relativisztikus változással kapcsolatos. Rögzítsünk először néhány alapfogalmat. Egy relativisztikus téridőben – például a Minkowski-téridőben – az egyidejűség és az időbeli időtartam nem invariáns fogalmak. Nincs értelme megkérdezni, hogy két téridőpont egyidejű-e, vagy sem. (Nincs értelme megkérdezni vonatkoztatási rendszertől függetlenül) Egy relativisztikus téridőben egy inerciális vonatkoztatási rendszer nagyjából olyan objektumok összessége, amelyek nem gyorsulnak fel, és amelyek egymáshoz képest nyugalomban vannak. Az egyes inerciarendszerekhez viszonyítva a téridőnek van egy egyedi foliációja (szeletelése), amely vonatkoztatási-rendszerhez kötött egyidejűség nem átfedő hipersíkjaira oszlik. Ez utóbbiak az idő vonatkoztatási-rendszerben értelmezett pillanatainak is felfoghatók. A 2.5. ábrán ábrázolt forgatókönyvben a p és q pontok az F vonatkoztatási rendszerhez (koordináta rendszerhez) képest egyidejűek, míg az F' rendszerhez képest a p pont későbbi mint a q pont.

2.5. ábra. Események időbeli távolsága a téridőben

Egy időben fennmaradó anyagi tárgy úgy írható le, hogy egy bizonyos F rendszerhez tartozó t^F pilla-

natban rendelkezik egy tulajdonsággal, például valamilyen alakkal. A tárgy alakjára vonatkozó következő sajátosság a relativitáselmélet egyik ismert következménye. Tegyük fel, hogy egy o anyagi tárgy gömb alakú az F rendszerben fennállásának minden pillanatában az F rendszerből nézve. Viszont egy másik, F' rendszerből o nem gömb alakúnak látszik, hanem hosszúkásnak. Ez a relativisztikus változás egy tipikus példája. Miben áll ez a változás?¹⁶

A relativisztikus alakváltozást perspektivikus jelenségként kell értelmezni (Balashov, 2010, 8. k.; Sattig, 2015, 8. k.). Az imént vázolt oobjektum esetében létezik egy invariáns, geometriai értelemben vett négydimenziós alak, amely közös alapja mindannak a háromdimenziós gömb alaknak, amellyel o objektum F -rendszerben rendelkezik, valamint annak a háromdimenziós hosszúkás alaknak, amellyel o objektum F' -rendszerben rendelkezik. A különböző háromdimenziós alakzatok különböző vonatkoztatási rendszertől függő pillanatokban mind egyetlen abszolút négydimenziós alakzatból származtathatóak. Nevezzük ezt a relativisztikus változás *perspektivikus* számbavételének. A perdurantizmus természetes összhangban van ezzel a különös jelenséggel. Egy folyamatosan létező o anyagi tárgy a perdurantizmus értelmezésében, a téridő pontosan egy egyedi négydimenziós régióját foglalja el. Ez o objektum világvonala. Az o alakja egy keretrendszerben értelmezett t^F pillanatban csak annak a régiónak az abszolút alakja, amely az o világvonalának és t^F -időpontnak a metszéspontja. Így, ahogyan Yuri Balashov fogalmaz, „a különböző 3D alakzatok egyetlen 4D objektum keresztmetszetei” (2010, pp. 202-3).

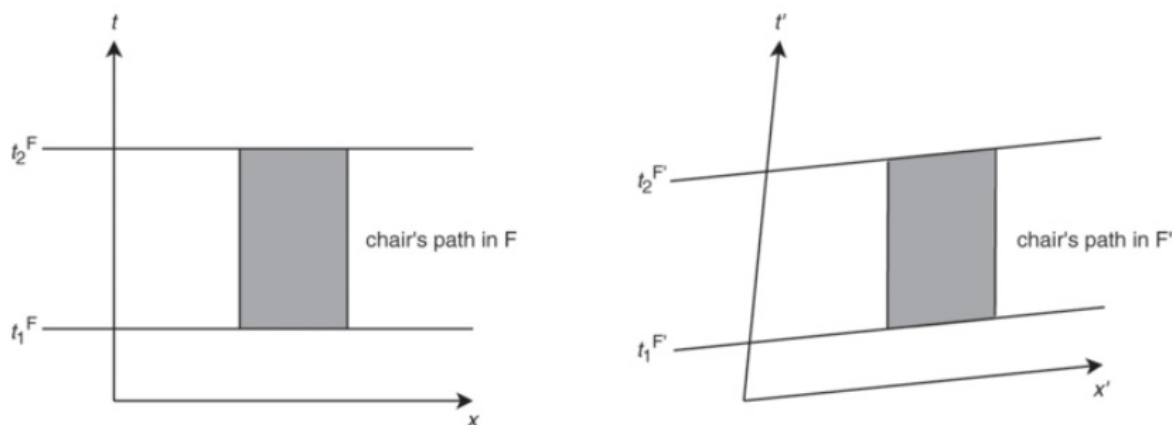
Vajon a változás ilyen relativisztikus jellege összhangba hozható endurantizmussal is? Mivel az objektumoknak endurantista felfogásában nincsen invariáns helyük a téridőben – több helyük is van a téridőben –, a perspektivikus szemlélet nem alkalmazható számukra. Ha azonban az objektumok endurantista felfogása párosítható egy invariáns négydimenziós világvonallal, akkor a perspektivikus megközelítés akkor is alkalmazható, ha egy objektum nem pontosan foglalja el a pályáját. A kulcsgondolat az, hogy egy objektum (tartós kontinuitás) különböző háromdimenziós alakzatai csupán négydimenziós pályájának keresztmetszetei. 37¹⁷

Kétséges, hogy ez a stratégia sikerrel jár-e. A fő nehézség az, hogy a objektum endurantista felfogásban általában nem rendelkezik invariáns négydimenziós világvonallal. Koncentráljunk az endurantista teória azon változatára, amely szerint az anyagi tárgyak strukturált objektumok. Tekintsük a következő ellenpéldát (Sattig, 2015, 226-7. o.). Több pontrészezske hirtelen, egy t_1^F pillanatban, valamilyen F koordináta

¹⁶Némely fizikus ezt nem egészen így gondolja. v.ö.: Hraskó Péter: A relativitáselmélet alapjai (2009) Typotex kiadó. Bp. 2.16 fejezet: Rövidebbnek látszanak-e a testek ha mozognak? 106-108. oldal.

¹⁷See Gilmore, 2008, for details and references.

rendszerben „székszerűen” rendeződik el, majd később, ugyanilyen hirtelen, mondjuk egy robbanás során, t_2^F pillanatban elveszíti „székszerű” elrendeződését. Ennek következtében egy széket t_1^F időpontban jött létre, és t_2^F időpontban megszűnt létezni. Tekintettel arra, hogy a széket egy strukturált objektum, természetes, hogy azt gondoljuk, hogy lényegi mivoltában (esszenciálisan) az ami, azaz egy széket. A széket önmagához kötött F nyugalmi rendszerében a részecskék robbanása és kölcsönös szétválása *egyszerre* történik. Ezzel szemben a széket képest nagy sebességgel mozgó másik F' keretrendszerben a részecskék robbanása és kölcsönös szétválása fokozatosan történik. A gyorsan mozgó F' -rendszerben a széket egyenként veszíti el a mikrorészecskéit. Mivel az objektum lényegében egy széket, megszűnt létezni, ahogy részeinek széket szerinti elrendeződése felbomlott. Hasonlóképpen, a széket sem jöhetett létre, amíg a részecskék nem kerültek széket-szerű elrendeződésbe. Ennek eredményeképpen a széket világvonala F' -ben eltér az F -ben lévő világvonaltól, amint azt a 2.6. ábra szemlélteti. Ha a széketnek ugyanaz lenne a világvonala F' -ben, mint F -ben, akkor a széket azelőtt jönne létre, mielőtt a mikro-részecskék eljutnának egy széket-elrendeződésbe, és azután szűnne meg létezni, miután a mikro-részecskék elveszítették széket-szerű-elrendeződésüket. Mivel ez egy strukturált széket esetében lehetetlen, a széketnek nem lehet invariáns négydimenziós világvonala. Ezért úgy tűnik a relativisztikus változás perspektivikus szemléletének az endurantizmussal való egyesítési kísérlete kudarcra van ítélve.¹⁸(Ez a probléma szerintem csak csillagászati méretekben érzékelhető, a valóságos széketek parányi mérete esetén elhanyagolható.)AF

2.6. ábra. A széket világvonalai

Mivel a relativisztikus változás perspektivikus bemutatása predurantista megközelítésben első látásra meggyőző, a perdurantisták egyértelmű győztesnek tűnnek ebben a vitában. A helyzet azonban ennél bonyolultabb. Vegyük észre először is, hogy az elegáns perspektivikus látásmódnak van egy árnyoldala. Tegyük fel, hogy a perdurantizmus felfogásában gondolkozunk, és tegyük fel, hogy egy széket a korábban

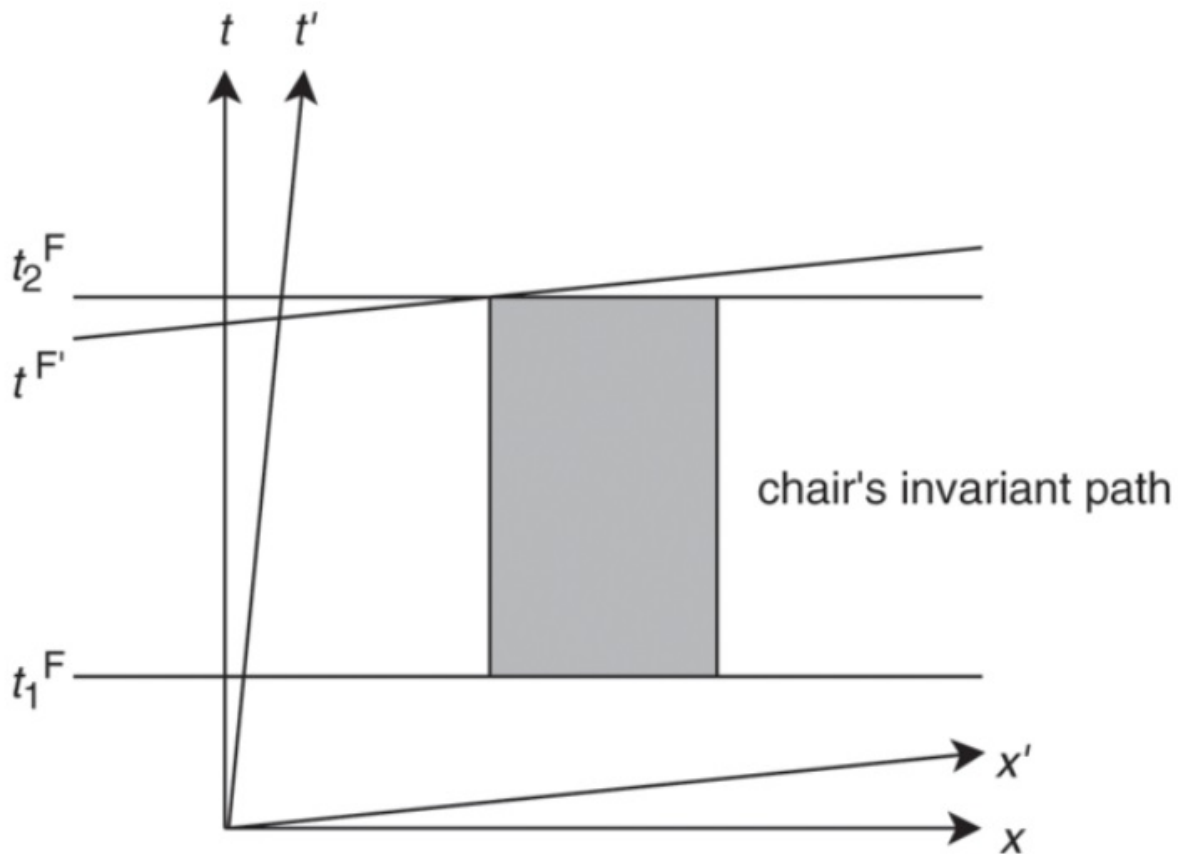
¹⁸Nor can it be employed by friends of unstructured endurers, since the latter cannot change in parts at all. But the chair would have to undergo radical mereological change, if it had the same path in F' as in F .

leírt körülmények között keletkezik és szűnik meg létezni, úgy, hogy t_1^F -től t_2^F -ig fennmarad, mint korábban. Most tegyük fel, hogy egy másik rendszerben, F' -ben van egy pillanat, $t^{F'}$, amely egyetlen téridőpontban átfedésben van a szék invariáns pályájával, ahogyan azt a 2.7. ábra szemlélteti (vö. Gilmore, 2006, 212. o.). Mivel egy perdülettel bíró szék lényegében nem szék alakú, ez a forgatókönyv összhangban van a szék természetével. Azonban az az eredmény, hogy a székünk egy F' pontba zsugorodik, hevesen ütközik a szék megszokott látható képével. A józan ész a hétköznapi tárgyakhoz olyan perzisztenciafeltételeket rendel, amelyek szabályozzák, hogy a tárgyak mennyire változhatnak. És mi lehetne nyilvánvalóbb a józan ész elmélettel nem fertőzött szemlélete számára mint az, hogy egyetlen szék sem zsugorodhat pontszerűvé? Hiszen egy pontra nem lehet leülni. Itt jegyezzük meg, hogy az intuitív perzisztenciafeltételek tiszteletben tartásához a metafizikusnak nem kell úgy tekintenie őket, mint amelyek a tárgyak természetébe vannak kódolva. A tárgyak intuitív fennmaradási feltételei ugyanis éppen a strukturálatlan tárgyakra vonatkozó fogalmakból eredhetnek. ¹⁹ A végeredmény az, hogy a székről alkotott hétköznapi fogalmunk szerint a székek nem zsugorodhatnak pontszerűvé, és ezért a példánkban szereplő „fennmaradó-egész” olyan valami, ami nem szék, ellentétben a kezdeti feltevésünkkel.

A perdurantisták egyszerű válasszal próbálhatnak meg kimászni a csávából. Azt állíthatják, hogy a relativisztikus alakzatok perspektivikus ábrázolását a speciális relativitáselmélet (STR) standard értelmezése meggyőzően sugallja. És amikor a fizika látásmódja ütközik a józan ésszel, akkor a fizika győz. Tehát, ha egyszer a közfelfogás része lesz a modern fizika, akkortól könnyű lesz együtt élni azzal a következménnyel, hogy a székek olykor pont alakúak is lehetnek.

Ez a válasz rövidlátónak tűnik. Ugyanis okunk van kételkedni abban, hogy valóban erősen sugallja a perspektivikus szemléletet az STR (speciális relativitáselmélet). Az STR középpontjában bizonyos természeti törvények állnak, amelyek a vonatkoztatási rendszer függő relatív (pontosabban relációs) tények közötti kapcsolatokat kormányozzák. A Lorentz-transzformációk meghatározzák a különböző vonatkoztatási rendszerekben lévő pontok és régiók közötti térbeli és időbeli távolsági viszonyokat. Vegyük a p és q pontokat (ezek valójában események). Ezek különböző térbeli és időbeli távolsággal rendelkeznek a különböző vonatkoztatási rendszerekben. Az STR standard értelmezése szerint a p és q közötti különböző térbeli és időbeli távolságok a különböző vonatkoztatási rendszerekben mind ugyanabból a p és q közötti invariáns téridőintervallumból származnak. Ez az intervallum a különböző vonatkoztatási rendszerekben különböző térbeli és időbeli összetevőkre „oszlik”, oly módon, ami megmagyarázza a Lorentz-transzformációkat. Ez a lényege az STR felfogásának az inerciakeretek közötti térbeli és időbeli változásról. A keret-relatív tények

¹⁹Similarly, Lewis' modal counterpart-theory (1986, ch. 4) lets possibilities for unstructured objects be determined by sortal concepts under which these objects fall.

2.7. ábra. Pontszerű szék

közötti összefüggéseknek ez a jól ismert leírása az anyagi tárgyak relativisztikus alakzataira a következő módon alkalmazható. Egy o fizikai tárgy alakja egy F vonatkoztatási rendszerhez képest adott t^F pillanatban, bármely F bármely t -je esetén, az o x mikrorészletei közötti térbeli távolsági kapcsolatokon alapul t^F időpontjában. Sőt, az x -ek ezeket a t^F időpontban fennálló térbeli távolsági viszonyokat az x -ek által t^F időpontban elfoglalt téridő-pontok közötti térbeli és időbeli távolsági viszonyokból öröklük. Végül az utóbbi pontok távolsági viszonyai az e pontok közötti invariáns téridőintervallumokból származnak. Így az STR szerint (a helyre vonatkozó minimális feltételezések mellett) az x -ek közötti invariáns téridőintervallumok különböző térbeli és időbeli távolsági viszonyokat alapoznak meg az x -ek között a különböző vonatkoztatási rendszerekben. Az STR-nek azonban nincs mondanivalója arról, hogy az x -ek, amelyekről feltételeztük, hogy t^F időpontban o fizikai tárgy részei, más vonatkoztatási rendszerekben is o részei. Ennek megfelelően az STR nem mond semmit arról, hogy o különböző mikro-részekkel rendelkezik-e különböző keretekben, és így arról sem mond semmit, hogy o különböző négydimenziós pályákkal rendelkezik-e ezekben a vonatkoztatási rendszerekben. A részlegesség tényei, amelyektől egy tárgy útja függ egy rendszerben, nem a fizika relativitáselméletének a témája. Az STR tehát hallgat arról, hogy egy kontinuumnak van-e invariáns pályája vagy sem. Mivel az ilyen invariáns pálya létezése központi szerepet játszik a relativisztikus alakzatok

perspektivikus számbavételében, a perspektivikus számbavételt az STR nem írja elő közvetlenül. Ez a megfontolás – Sattig szerint – egy lényeges metafizikai kiegészítése az STR-nek.

Összefoglalva, míg a perdurantistáknak a relativisztikus változás perspektivikus értelmezése kétségtelenül a legegánsabb metafizikai kiegészítése az STR-nek, az endurantistáknak marad némi mozgástere. Első látásra a perspektivikus megközelítésnek a látható képpel való ütközése a relativisztikus változás perdurantista megközelítése ellen szól. És mivel a perspektivikus értelmezést az STR nem támogatja szigorúan, ennek az értelmezésnek a józan ésszel való szembenállását nem lehet egykönnyen, egy mozdulattal lesöpörni az asztalról.²⁰

²⁰See Sattig, 2015, ch. 8, for an upgrade of the perdurantists' perspectival account, which affords a reconciliation with the manifest image of objects.

3. fejezet

Talányok

A filozófiai paradoxonokat természetesnek tűnő, gyakran hallgatólagos előfeltevéseink közötti ellentmondások hozzák létre. Ezek többnyire rejtve vannak a köznapi gondolkozás elől, a filozófus dolga a napvilágra hozataluk. A következőkben a közepes méretű anyagi tárgyakra vonatkozó paradoxonokkal foglalkozunk. Ezek a paradoxonok a tárgyak látható képének látszólagos ellentmondásait hozzák felszínre. A egybeesés paradoxonjai a 3.1. szakasz témája, a hasadás paradoxonai a 3.2. szakasz tárgyát képezik, a sokaság problémájával pedig a 3.3. szakasz foglalkozik.

3.1. Az egybeesés paradoxonja

Hány anyagi tárgy fér el egyszerre egy helyen? Ésszerűnek tűnik a válasz, hogy „egy”. Erősen hiszünk abban, hogy a közepes méretű, összefüggő, nem hézagos szerkezetű, tömör anyagi tárgyakból egy időben egy helyen csak egyetlen példány tartózkodhat. (Anticoincidence Principle = AC) Ellenesetben a különböző tárgyak elhelyezkedése pontosan ugyanazon a helyen, ugyanabban a pillanatban túlsúlyfóltást teremtene. Tételezzük fel, hogy o és o' tárgyak csak abban az esetben esnek egybe egy t időpillanatban, ha o és o' pontosan ugyanazt a térbeli régiót foglalja el t pillanatban.¹ A következő antikoincidencia-elvet (AC) úgy tűnik szabályként alkalmazzuk a tárgyak látható képének érzékelésekor:

(AC) bármely o és o' hétköznapi tárgy, bármely t pillanatban, ha egyazon helyen van, akkor o azonos o' -val.
megj.: világosabb az elv kvázi formális nyelven:

(AC) $\forall o, o' \in \{materia\} \forall t \in \{idopontok\} [helye(o, t) = helye(o', t) \rightarrow o = o']$

(Ez az elv a hétköznapi tárgyak körén belül hihetőnek tűnik, de azon túl bennem kétségeket ébreszt annak ellenére, hogy szinte minden általam ismert filozófus úgy véli, hogy általában is érvényes az elv, azaz érvényes a fizikai tárgyak

¹41: This is a widely used term. Co-location' would be suitable as well. Some reserve the term coincidence' for mereological coincidence. For o and o' to coincide at t in this sense is for o and o' to have the same parts at t .

teljes tartományára: nem lehet két különböző fizikai tárgy egyazon időben egy helyen. De vajon lehet-e egy helyen egy baktérium és egy emlős állat? Lehet-e egy helyen két vagy több rádióhullám – feltéve, hogy a rádióhullámok fizikai tárgyak és nem események?)^{AF}

Az AC-nek azonban számos, első látásra meggyőző cáfolata van, amelyek különböző egybeesési paradoxonokat eredményeznek. Sattig négy ellenpéldát vizsgál meg ezzel kapcsolatban (i) szobor és agyag (ii) macska és csonkolt macska test (iii) billegő szék (Sattig példája) (iv) hajtogatott papírrepülő (Gibbard)példája.

3.1.1. Első példa

Egy művész szobrot formáz egy agyagdarabból. Amikor adott t időpontban elkészül a művével, keletkezik egy szobor és már korábbról van egy agyagdarabunk is. Míg az agyagdarab már létezett mielőtt a művész munkához látott, a szobor nem. A szobor és az agyagdarab nem lehetnek azonosak, mert máskor keletkeztek. Ugyanakkor a szobor és az agyagdarab pontosan ugyanazt a helyet foglalja el t időpont után, és így (AC) szerint egybeesnek, azonosak kell legyenek. Ezt szemlélteti a 3.1. ábra.

3.1.2. Második példa

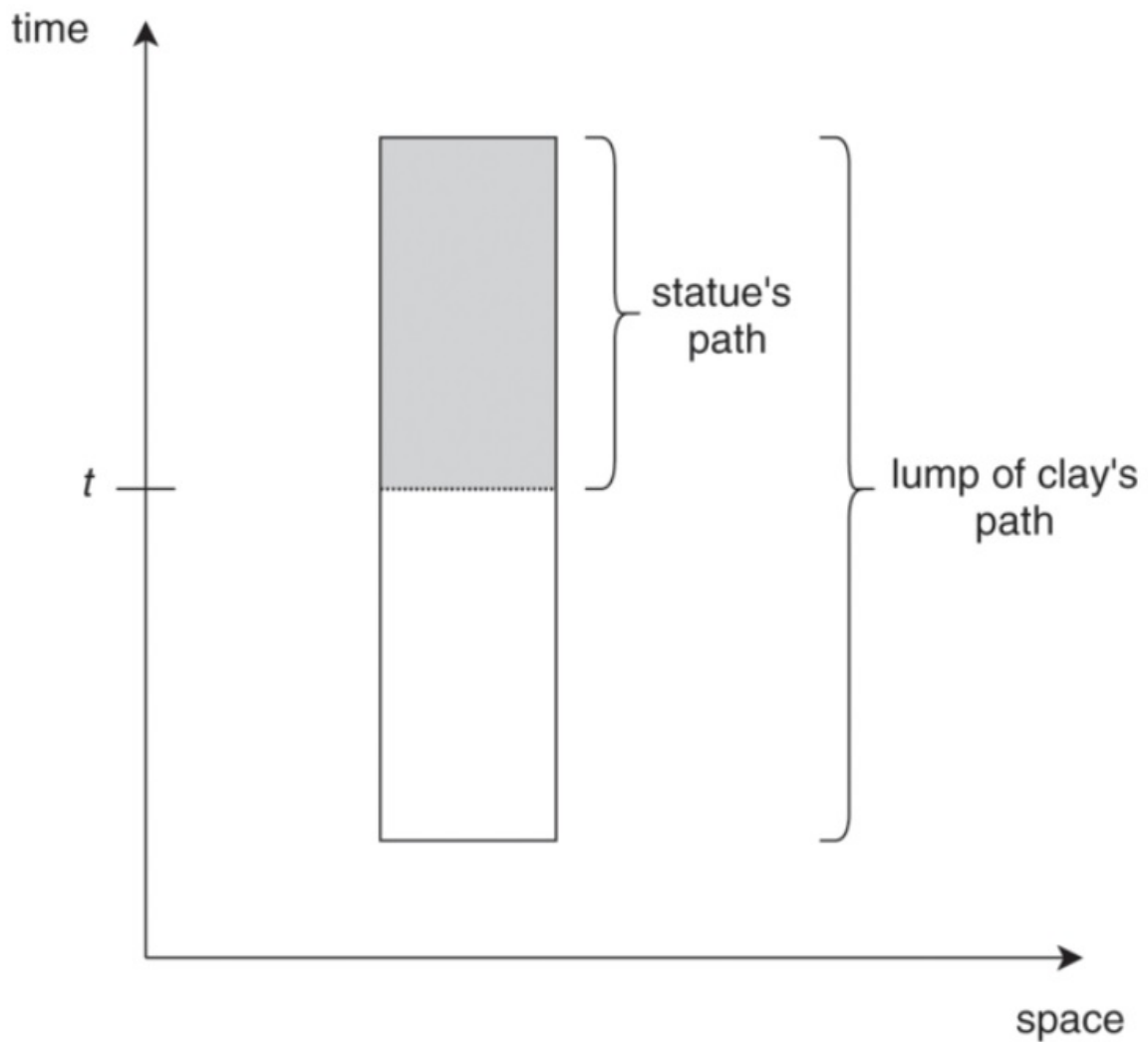
Tibbles egy macska, Tib pedig egy csonkolt macskatest, amely nem más, mint ez eredeti macska farkok nélkül. Tibbles és Tib két különböző tárgy, mivel más részeik vannak. Most tegyük fel, hogy Tibbles elveszíti a farkát valamely t időpontban. Mivel egy macska túléli bizonyos részeinek, például a farkának elvesztését, Tibbles túléli. Azon túl mivel Tib-el semmi más nem történt, mint hogy valami külső dolog levált róla, Tib is túléli a dolgot. Ezért Tibbles és Tib t időpont után egybeesik, ahogyan azt a 3.2. ábra szemlélteti.²

3.1.3. Harmadik példa

Van egy fából készült székünk. A széknek négy lába van, és a szék billeg, hibás. Ezzel szemben a széket alkotó fadaraboknak nincsenek lábai, és nem hibásak. A szék és a fadarabok egybeesnek, mivel egyazon helyen vannak (Sattig, 2015, 78. o.). Sattig megjegyzi, hogy ebben az esetben a korábbi két példától eltérően, a két tárgy közötti különbségre apellálunk az egybeesésük pillanatában. (megj.: Nem értem Sattignak ez utóbbi megjegyzését.)^{AF}³

²See Geach, 1980, and Wiggins, 1967.

³See Fine, 2003, for more examples of this sort.

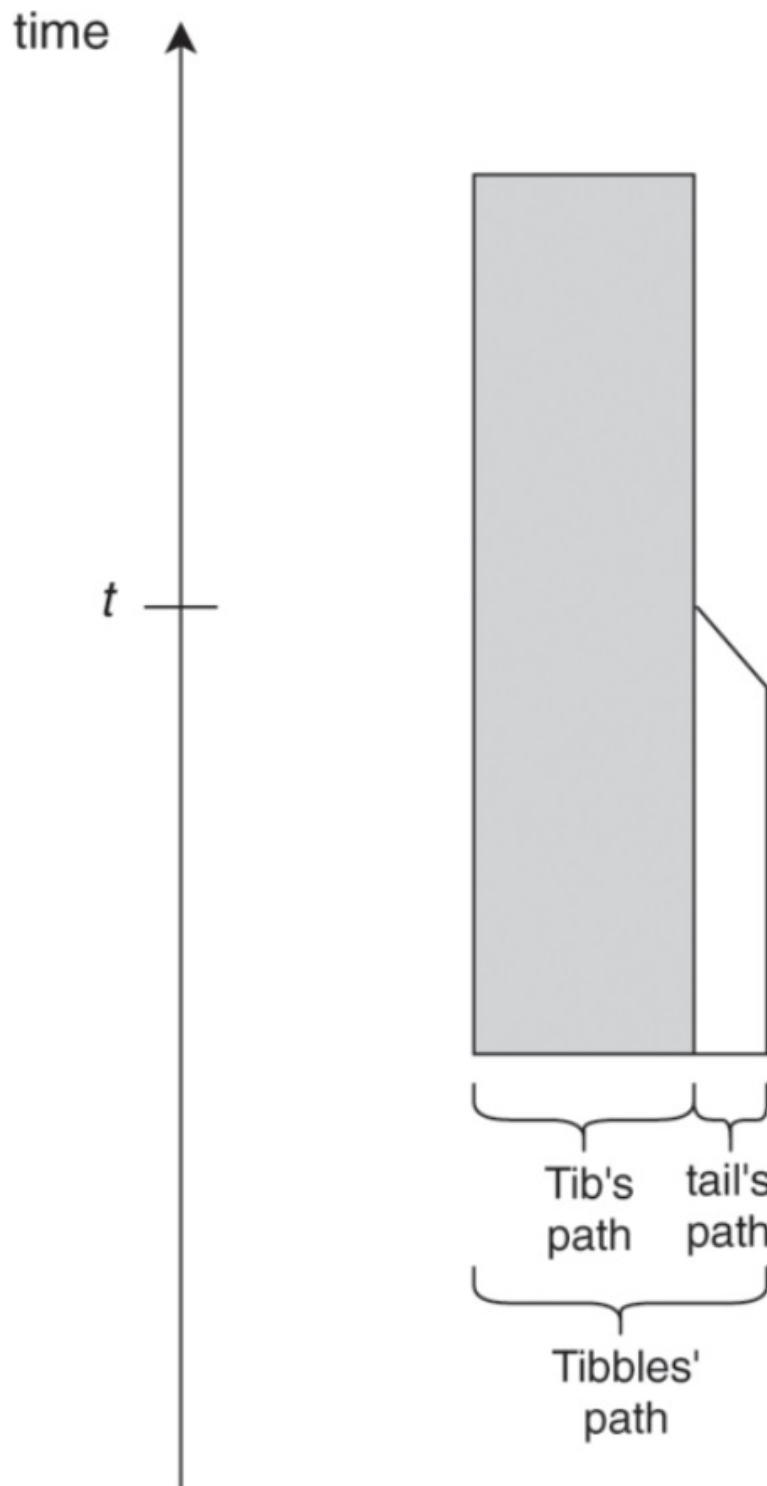
3.1. ábra. Szobor és agyag

3.1.4. Negyedik példa

Képzeld el, hogy egy papírdarab és egy papírrepülőgép ugyanabban a pillanatban keletkezett és semmisült meg, miközben a papírdarab és a papírrepülőgép folyamatosan, egész életük során egybeesett. Mivel a papír és a papírrepülő életük során ugyanazokkal a fizikai tulajdonságokkal és ugyanazokkal a részekkel rendelkeztek, itt nem merül fel az előző esetekhez hasonlóan, hogy különböznenek egymástól. Mindazonáltal jó okunk van arra, hogy a papírdarabot és a papírrepülőt különböznenek ítéljük, mivel különböző modális tulajdonságokkal rendelkeznek: a papírdarab túlélheti, ha ellapítják, míg a papírrepülő nem. Ennélfogva ebben az esetben két különböző dolog folyamatos egybeesésével állunk szemben.

⁴ A fenti négy példa mindegyike cáfolja az AC-elvet, amely szerint semmilyen pillanatban nem eshetnek egybe különböző hétköznapi tárgyak. A következőkben áttekintem az ezekre a paradoxonokra adott válaszok egy részét. A legtöbb válasz inkompatibilista, mivel a paradoxonokat valódi ellentmondásoknak

⁴Compare Gibbard, 1975.

3.2. ábra. Csonkolt macska

tekintik, melyek a józan ész hiteli mélyén rejlenek. Megoldás gyanánt elvetik előfeltevéseink némelyikét, azokat, amelyek a paradoxonok gyökerei.

3.1.5. A monizmus megoldási javaslata

A monisták elfogadják az AC-t, és elutasítják az ellenpéldákat megalapozó egy vagy több feltételezést. Az első esetre adott egyszerű monista válasz – a fázista válasz (*phasalist response*)(Jubien, 2001) 45 – tagadja, hogy amikor az agyagdarab szoborformát kap, akkor egy új tárgy jön létre.⁵ Ehelyett – így a válasz – ugyanaz a tárgy, amely t előtt csak az agyagdarab fajta fogalom alá esik, t után a szobor fajta fogalom alá esik. A szobor fajta fogalmat itt olyan fajta-fázis fogalomként kezeljük, amely egy tárgyra létezésének egyes, de nem minden pillanatában vonatkozik. Az egész forgatókönyv így csak egyetlen közönséges tárgyat tartalmaz, és ezért AC érvényben marad. A legfontosabb fázista lépés – írja Sattig –, azt állítani, hogy a szobor és az agyagdarab látszólagos nem-azonossága a fajta fogalmak különbözősége által kiváltott illúzió.

Noha a fázista válasz elegánsan hatástalanítja az első példát, hatóköre erősen korlátozott. Ugyanis a második esetben Tibbles és Tib látszólagos nem-azonossága nem magyarázható meg ilyen módon. A fázisták diagnózisa az első esetre az, hogy az egybeeső objektumokat naivan két objektumnak tekintjük, mert különböző fajta fogalmak vonatkoznak rájuk. Mivel a fázista szerint az egyik fajta fogalom egy fajta-fázis, ez az érvelés hibás. Ez a fajta diagnózis nem működik a második példán. Itt ugyanis az egybeeső tárgyakat, Tibbles-t és Tib-et, azért tekintjük két tárgynak, mert különböző részeik vannak (az egybeesésük előtti pillanatban), nem pedig azért, mert különböző fajta-fogalmak vonatkoznak rájuk.

A szélesebb alkalmazási körrel rendelkező monista válasz a domináns-fajta válasz (Burke, 1994; Rea, 2000). Bár egy hétköznapi tárgy különböző fajta-fogalmak alá tartozhat, vagy különböző fajtához tartozhat, ezek közül csak egy domináns. A tárgy domináns fajtája az, amelyik meghatározza a tárgy fennmaradási feltételeit. Az első esetre alkalmazva a legfontosabb lépés az egyes pillanatokban jelenlévő tárgyak számának csökkentése azáltal, hogy elutasítjuk azt az ártatlannak tűnő feltételezést, hogy a szobrot alkotó agyagdarab t után azonos a t előtti agyagdarabbal. E válasz szerint egy agyagdarab szoborrá formálása elpusztítja az agyagdarabot, mivel ez a folyamat átmenetet okoz az egyik domináns fajtából – nevezetesen az agyag darabból – egy másik domináns fajtába – nevezetesen a szoborba. Hasonlóképpen, az értelmezés elutasítja a második eset feltételezését, miszerint Tib, a szövetdarab túléli Tibbles farkának eltávolítását, noha ez Tib egy pusztán külsődleges rögzítésének eltávolítása. Vegyük végül észre, hogy mivel ennek a válasznak a paradoxonok feloldásához adott kulcsa a fajta-fogalmak vagy fajták domináns státuszával kapcsolatos változásra vonatkozik, nincs mondanivalója a harmadik esetről, amely egyáltalán nem jár ilyen változással.⁶

⁵The term 'phasalism' is due to Korman (2015, p. 204).

⁶The dominant-sorts view also struggles with cases of same-kind coincidence; see Fine, 2000.

3.1.6. A Pluralizmus válasza az egybeesés problémájára

A pluralisták elfogadják legalább néhány esetben a különböző egybeeséseket, de az AC-t elutasítják. A pluralista válaszok között a sztár a perdurantista elképzelés, amely az egybeesést időbeli átfedésként értelmezi (Lewis, 1983a). A perdurantizmus szerint (2.1. szakasz) a szobor és az agyagdarab különböző időbeli kiterjedésű téridő-területeket foglal el (a 13. ábrán látható), és ezért nem azonosak. Sőt, egy tárgy pontosan elfoglal egy r térbeli régiót t időpontban azáltal, hogy t időpontban van egy időbeli része, amely pontosan elfoglalja az r - t -kor. Így a perdurantista abban a helyzetben van, hogy azt mondhatja, hogy a szobor és a göröngy egybeesik t után azáltal, hogy t után közös időbeli részük van. Hasonlóképpen, Tibbles és Tib is egybeesik t -t követően azáltal, hogy t után közös időbeli részük van. Mivel a pillanatnyi térbeli elhelyezkedés a térbeli elhelyezkedés közönséges alapját képezi, egyetlen térbeli régiót sem foglal el egynél több objektum. A perdurantisták nem egyszerűen elutasítják az AC-t, hanem más megvilágításban mutatják be az elvet. Arra hivatkoznak, hogy nem kell aggódnunk amiatt, hogy különböző közönséges tárgyak pontosan ugyanazt a régiót foglalják-e el egy időben, tout court (egyszerűen szólva). Ehelyett inkább azzal kellene foglalkoznunk, hogy a különböző közönséges tárgyak pontosan ugyanazt a régiót foglalják-e el egy időben, a „foglaltság” legalapvetőbb értelmében. Más szóval, a különböző tárgyak egybeesése csak akkor viasz, ha metafizikailag mélyre hatol. Az időbeli átfedésre adott válasz azt mutatja, hogy ott, ahol a tárgyakat a helyfoglalás vagy a helymeghatározás szempontjából, egyszerűen írjuk le, „mélyen lefelé” nincsenek megkülönböztethető egybeesések. Ezért együtt tudunk élni az AC elutasításával és a szembeötlő látvány ebből fakadó zavarával.

A harmadik eset az időbeli átfedéses válasz korlátozottságát jelzi. Mivel egy időbeli rész megosztása t időpontban az összes térbeli rész megosztását vonja maga után t időpontban, a perdurantista nem képes megragadni a szék és a fadarab közötti mereológiai különbséget. Ez nem meglepő az 1.3. szakaszban leírtak fényében. A perdurantisták jellemzően strukturálatlannak tekintik a hétköznapi tárgyakat, míg a köznapi gondolkodás szerint a részesedés fajta érzékeny, és a hétköznapi tárgyak strukturáltak.

A negyedik eset is az elsőtől és a másodiktól teljesen eltérő helyzetet mutat. Itt a papírdarab és a papírrepülő állandóan egybeesik. Mivel minden időbeli részük közös, a standard perdurantisták úgy tekintik őket, mintha ugyanaz a tárgy lennének. Következésképpen azzal a kihívással szembesülnek, hogy a papírdarab és a papírrepülő modális tulajdonságai közötti különbséget valahogy számon kell tartaniuk. Két modális profilunk van, de csak egy tárgyunk. Ha egy tárgynak abszolút megvan a saját modális profilja, akkor ez a megoldási kombináció instabil. Ha ezzel szemben egy tárgynak a tárgyról való gondolkodás valamely

módjához viszonyított modális profilja van, akkor egy tárgynak különböző modális profiljai lehetnek a róla való gondolkodás különböző módjaihoz viszonyítva. Lewis (1983b, 1986, 4.5. szakasz) közismerten ezt javasolta a negyedikhez hasonló problémák esetén. Lewis értelmezése nagyjából a következőképpen hangzik. Egy tárgy a papírdarab és a papírrepülő fajta fogalma alá is tartozik. Ez a két fajta határozza meg a mi tárgyunk és más lehetséges világok nem azonos tárgyai között fennálló különböző hasonlóság relációkat. Ahogy az esetet bemutattuk, a papírdarab túlélheti a laposodást, míg a papírrepülő nem. Lewisnek a tárgyak modális tulajdonságairól szóló beszámolója szerint ez az elképzelés helyes, mert a mi tárgyunknak vannak papírdarab-hasonmásai, amelyek laposak, míg ugyanennek a tárgynak nincsenek papírrepülő-hasonmásai, amelyek laposak. Vegyük észre, hogy a perdurantizmus és a modális ellenpéldák elméletének Lewis-féle megoldás csomagja nem egységesen pluralista. Az első és a második eset pluralista, míg a harmadik és a negyedik eset monista kezelést kap.

Sok endurantista egy egészen más formájú pluralizmust támogatott. Koncentráljunk az első példára. A szobor és az agyagdarab nem azonos fennmaradó (enduring) tárgyak, amelyek t időpontban egybeesnek. Ezért AC hamis. Mennyire drámai a józan ész e közhelyének kibicsaklás? Mint mostanra már világosan látjuk, az endurantizmust jellemzően az motiválja, hogy milyen jól megfér a józan ésszel. Ezt szem előtt tartva, az AC összeomlása azzal fenyeget, hogy jelentősen rontja az endurantizmus vonzerejét. Vajon az endurantisták képesek lesznek-e kordában tartani a károkat? Láttuk, hogyan csinálják a perdurantisták. Az, hogy különböző hétköznapi tárgyak egy pillanatra egybeesnek, nem megy „mélyre”. Hiszen az egybeesés egy pillanattól kezdve áll fenn. És nincsenek olyan tárgyak, amelyek végig egybeesnek. Az endurantista kárelhárítás másképp működik. A kulcs sok endurantista szerint a nem-azonos dolgok közötti létrehozó viszony: amikor az egyik dolog létrehoz egy másikat, akkor az utóbbi maga a létét az előbbiből eredezteti. Az endurantisták úgy gondolják, hogy az agyagdarab létrehozza (megalkotja) a szobrot, és így a szobor az agyag darabból eredezteti, annak köszönheti a létét.⁷ A létrehozás (megalkotás, konstitúció) fogalma alkalmazásával az endurantisták megindokolhatják, hogy miért nem megy mereológiaiilag mélyre a különböző tárgyak egybeesése. Az endurantista konstitucionalisták szokásos értelmezése nagyjából a következőképpen hangzik. Az a tény, hogy a szobor pontosan elfoglal egy térbeli r régiót t időpontban, azzal a ténnyel magyarázható, hogy a szobrot egy agyagdarab alkotja, amely pontosan elfoglalja r -t t időpontban. Ezért a szobor és az agyag darab nem szorítja ki egymást, mivel nem a valóság ugyanazon „szintjén” laknak. Mivel a szobor az agyag darab létének köszönheti a létét, a valóságnak azon a szintjén, ahol az agyagot találjuk, nem fogjuk megtalálni a szobrot is. Ez a válasz egyenesen mind a négy esetre érvényes. A második esetben Tib alkotja Tibbles-t t után. A harmadik esetben a fadarab alkotja a széket a vizsgált pillanatban. A

⁷47 For discussion of the nature of constitution, see Baker, 2000, 2007; Koslicki, 2008; Kovacs, 2020; Thomson, 1998.

negyedik esetben pedig a papírdarab hozza létre a papírrepülő a két tárgy közös élete során.

Bár ez egy vonzó megoldási javaslat, az alkotóelemre (létrehozásra) alapozott megközelítés részleteinek feltárásával gyorsan aggodalmak ébrednek. Tegyük fel ugyanis, hogy egy B fadarab jelenleg egy T asztalt alkot. Mivel egy szokásos asztalról van szó, T más anyagból is készülhet volna, mint amiből valójában készült. T valójában fából készült, de megalkothatták volna fémből is. (Képzeljük el, hogy T fa részeit fokozatosan fém részekkel cserélnék fel.) Ha T saját magát B fadarab létéből eredezteti, ahogyan azt az endurantista konstitucionalizmus képviselői állítják, akkor azt kellene várnunk, hogy B természete hozzájárul T természetéhez. Legalábbis ezt kellene várnunk a tárgyakkal kapcsolatos esszencialistáknak. És a konstitucionalisták általában esszencialisták. Tegyük fel, hogy B lényegében egy fatömb. Mivel T a létét B -nek köszönheti, T lényegében szintén fából van, és ezért T nem lehet helyette fémből. Ez ellentmond a kezdeti feltételezésünknek. Íme az ellenvetés egy másik megfogalmazása. Tekintettel arra, hogy az „asztalság” T egyetlen lényegi fajtája, T minden nem triviális lényegi tulajdonságának relevánsnak kell lennie ahhoz, hogy asztal legyen. De az, hogy T fából készült, nem pedig fémből vagy műanyagból, nem releváns az asztalnak levés szempontjából. Az asztallá válás egy funkcionális fajta.⁸

Az egybeesés paradoxona pluralizmus alapú megközelítésit azzal zárom, hogy megvizsgálom az endurantista konstitucionalizmus egy széles körben megvitatott nehézségét, amely kifejezetten a negyedik példa esetén merül fel. A papírdarab és a papírrepülő modális profiljukban különböznek egymástól. Az előbbi például túlélheti a laposodást, míg az utóbbi nem. Miből állnak ezek a lehetőségek egy tárgy számára de re értelemben (a *dolgra* vonatkozó modalitás értelmében)? Mi alapozza meg őket? Az előző fejezetekben több ilyen típusú kérdést is megvizsgáltunk. Itt is, mint más területeken, a magyarázat szükségességének tagadása az egyik lehetőség. Azok, akik ehelyett felvállalják a magyarázat szükségességét, hajlamosak lehetnek a következő választ adni: egy tárgy fajtája határozza meg a lehetőségeit. Az, hogy valami egy papírdarab, összeegyeztethető azzal, hogy lapos alakú, míg az, hogy valami egy papírrepülő, összeegyeztethetetlen azzal, hogy lapos alakú. A két tárgy közötti de re modális különbség tehát abból ered, hogy az egyik papírrepülő és nem papírdarab, míg a másik papírdarab és nem papírrepülő. Bizonyos azonban a ‘papírdarab’ és a ‘papírrepülő’ predikátum nem alapvető tulajdonsága egyetlen tárgynak sem. Egy tárgy azért papírdarab, mert bizonyos alapvető tulajdonságokkal és kapcsolatokkal rendelkezik. Hasonlóképpen egy tárgy azért papírrepülő, mert bizonyos alapvető tulajdonságokkal és kapcsolatokkal rendelkezik. Az a

⁸48: The technical notion of constitution is to be distinguished from a more intuitive notion that is sometimes invoked in introductory settings. For instance, ‘problems of constitution’ are often introduced as questions concerning how the statue is related to the lump of clay that constitutes the statue. This use of the term ‘constitution’ is best understood in terms of causation: what is the metaphysical relationship between the statue and the lump of clay that was involved in the creation of the statue? This intuitive, causal understanding might explain the wide appeal of constitution-talk, but it does not help with the paradoxes of coincidence.

kérdés merül fel, hogy a papírlap és a repülő nem modális tulajdonságaikban egybeesnek. De ha ez így van, akkor ez miképpen alapozza meg a modális tulajdonságaik különbözőségét – az egyik lehet lapos, a másik meg nem? Ezt nevezik megalapozási problémának⁹.

A problémára adható legegyszerűbb választ a következőkben vázoljuk fel (Baker, 2000). Kezdjük azzal, hogy a két tárgy – az eredeti javaslattal ellentétben – nem különbözik egymástól. Mivel nem-modális tulajdonságaik és viszonyaik tekintetében megkülönböztethetetlenek, és mivel a mindennapi tárgyak fajtái nem alapvető tulajdonságok, mindkét tárgy egy papírdarab és egy papírrepülő. A kettő közül azonban csak az egyik lényegében papírdarab, míg a másik lényegében papírsík. És a lényegi fajták e különbsége – a tárgyak természetének különbsége – a forrása a modális különbségüknek. Ahogy az esszencialisták általában értelmezik, az, hogy egy tárgynak egy adott tulajdonsága lényegi vagy sem, az egy alapvető tény, még akkor is, ha az, hogy egy tárgy származékosan rendelkezik ezzel a lényegi tulajdonsággal. Vajon ez a válasz ad hoc? Azaz, a lényegi fajta fogalma nem szolgál más célt, mint az alapozási probléma megoldását? Valójában nem. Amint azt az 1.3. szakaszban tárgyaltuk, maga a strukturált objektum eszméje plauzibilisen épít a lényegi fajta fogalmára.¹⁰

3.1.7. Kompatibilizmus az egybeesésről

A kompatibilisták azt állítják, hogy az AC és a különböző említett példák, ha helyesen értelmezzük őket, nem mondanak ellent egymásnak. A megoldás keresésének alapgondolata egyszerű. Ha a tárgyak tanulmányozásában valóban a látható kép kerül a középpontba, akkor jobb, ha olyan értelmezésre törekszünk, amely a látható képet konzisztenssé teszi. Az egybeesés paradoxonjaira egy újabb kompatibilista választ kínál a perspektivizmus (Sattig, 2015, 3. k.). A kulcsgondolat nagyjából az, hogy a hétköznapi tárgyakat különböző kontextusokban másként fogjuk fel. A fajta-érzékeny felfogás szerint a hétköznapi tárgyakat olyan módon értelmezzük, amely függvénye annak, hogy a szemlélt tárgyak milyen fajtákhoz tartoznak. A fajta-absztrakt felfogás szerint a hétköznapi tárgyakat elsősorban tér-időben módon értelmezzük, amely elvonatkoztat attól, hogy a tárgyak milyen fajtákhoz tartoznak. A négy példa esetén egybeeső, konkrét, nem azonos hétköznapi tárgyak leírásai a fajta-érzékeny felfogást mutatják. Ezzel szemben a nem-azonos egybeesések lehetőségének általános elutasítása a fajta-absztrakt szemléletet mutatja. Így a fajta-érzékeny felfogás szerint a világ tele van különböző egybeesésekkel, míg a fajta-absztrakt megközelítés szerint sehol sem találunk különböző egybeeséseket.

Az egybeesés paradoxonaira vonatkozó perspektivizmus különböző metafizikai megközelítéseket tesz

⁹49 For discussion, see Baker, 2000; Bennett, 2004; deRosset, 2011; Fine, 2008; Heller, 1991; Rea, 1997; Saenz, 2015; Sattig, 2015; Sutton, 2012; Zimmerman, 1995

¹⁰50 Compare the essentialist response to the problem of collapse discussed in Section 2.2.

lehetővé. Íme az általam preferált jelölt, amelyet az első példára alkalmazva röviden felvázolok. Ebben a forgatókönyvben létezik egy tartósan fennálló, strukturálatlan anyagi tárgy, legyen a neve a . Azt, hogy ezt az objektumot endurantista vagy perdurantista módon szemléljük, nem döntöm el. Javaslatom összeegyeztethető mindkét felfogással. Élete minden pillanatában az a objektum valamilyen agyagdarab-állapotban van, ahol minden ilyen összetett állapotban a objektum agyagdarabot fajtának tekinthető. Ezeknek az állapotoknak együttese az a agyagcsomó-útja. A t pillanattól kezdve a ezzel együtt a szobor-állapotok egy sorozatában van, amelyek mindegyike a szobor fajtát valósítja meg. Mindezek konjunkciója a szobor-útvonala. A két különböző fajta-hoz tartozó K és K' útvonal különböző fajtákhoz tartozik, K és K' nem azonos.¹¹ Most a és az a agyagcsomó-útvonalának (strukturálatlan) összege a mi agyagcsomónk, míg a és a szobor-útvonalának összege a mi szobrunk. A közönséges tárgyakat strukturálatlan anyagi tárgyakként fölfogva, és e tárgyak K -fajta útvonala együtteseként értelmezve, bizonyos K fajtára vonatkozóan abban a helyzetben vagyunk, hogy azt mondhatjuk, hogy a közönséges tárgyra vonatkozó ítéleteket a fajtaérzékeny nézőpontból a tárgy K -útvonalának összetevője teszi igazgá, míg a fajta-absztrakt nézőpontból a tárgy anyagi összetevője teszi igazgá az ítéleteket. A fajta-érzékeny perspektívából a szobor és az agyag göröngy nem azonos tárgyak, mivel komponensként különböző K -útvonalakkal rendelkeznek. A fajta-absztrakt perspektívából azonban a szobor és az agyag-darab egy és ugyanaz a tárgy, mivel közös az anyagi összetevőjük, és ezért az AC érvényben marad.¹²

¹¹51 K -paths of material objects are to be distinguished from four-dimensional paths of objects in spacetime (see Section 2.1).

¹²52 For details, see Sattig, 2010, 2015, ch. 1.

3.2. A hasadás paradoxonja

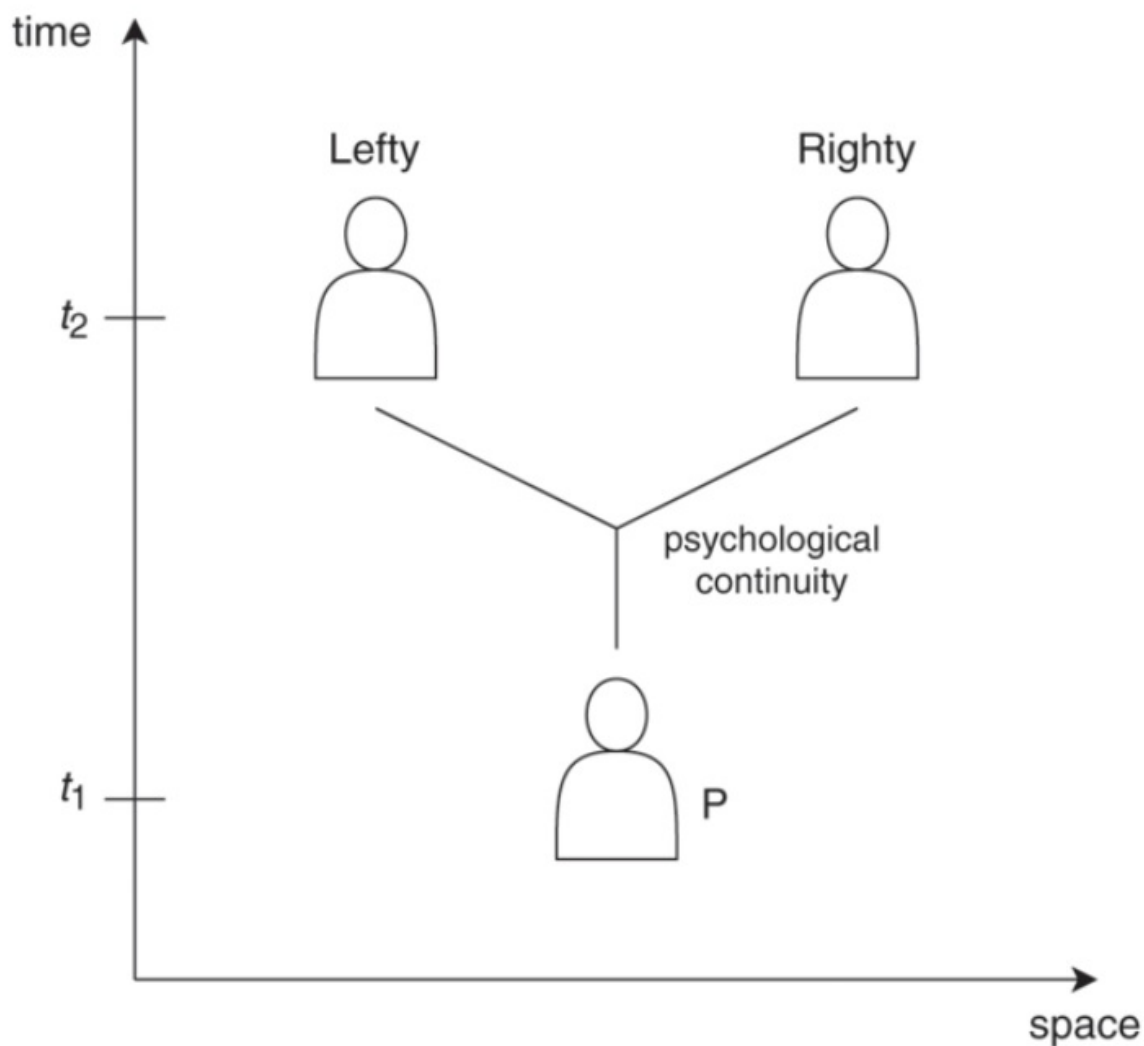
Tegyük fel, hogy egy P személy agyát beültetik egy új fejbe, és teljesen összekapcsolják az új testtel. A műtét utáni személy emlékszik P korábbi élményeire, és osztozik személyiségjegyeiben. Röviden, a műtét utáni személy pszichológiailag folyamatos P -vel. Vajon a műtét utáni személy azonos P -vel? Túléli-e P a műtétet? Sokan osztják azt az intuíciót, hogy az azonosság fennáll, és így P túléli az átültetést. Valóban, ha az esetet a műtét utáni személy szubjektív nézőpontjából írjuk le, nehéz ellenállni annak az ítéletnek, hogy ő nem más, mint P , hiszen a műtét előtti lelki élete éppen P -é.

Tekintsük most ennek a különös esetnek egy módosítását. Tegyük fel, hogy a P agyának két féltekéjét összekötő corpus callosumot elvágják. Ez egy jól ismert sebészeti eljárás az epilepszia kezelésére, az úgynevezett corpus callosotomia. Tegyük fel továbbá, hogy ezután mindkét féltekét betanítják arra, hogy átvegye azokat a feladatokat, amelyeket korábban a szomszédja végzett. A callosotómiák kimutatták, hogy ez lehetséges. Tegyük fel végül, hogy a féltekéket eltávolítják, és mindegyiket más-más fejbe ültetik be. Mindegyik félteke teljesen összekapcsolódik az új testtel, és az új koponyában ugyanúgy működik, mint a régiiben. Ennek eredményeképpen két olyan új személy keletkezik, akik pszichológiailag minden tekintetben folyamatosak P -vel. Nevezzük ezt a két új személyt 'Balos'-nak és 'Jobbos'-nak. Ez a személyi hasadás esete.¹³ A sebészi bravúrt a 3.3. ábra szemlélteti.

A P sorsa az elágazás nélküli esetben intuitíve egyértelmű volt: P túléli az operációt. De mi történik P -vel az elágazó esetben? Mivel P ugyanúgy kapcsolódik a Balos-hoz mint a Jobbos-hoz, semmi nem indokolja, hogy P inkább az egyikkel, mint a másikkal legyen azonos. Három válasz merül fel. Először is, P kétszeresen is túléli a műtétet, és így megkettőződik. Három válasz merül fel. Először is, P kétszeresen is túléli a műtétet, és így Balos és Jobbos ugyanaz a személy egyszerre két helyen van a műtét után, t_2 időponttól kezdve. Ez a válasz kézenfekvő, de ellentmond a józan észnek: a közönséges tárgyak nem lehetnek egyszerre több helyen. Nevezzük a józan észnek ezt a mély meggyőződését 'anti-bilokációs' elvnek (AB). (Megjegyzés: fontos kiemelni, hogy az, hogy valami nem lehet egyszerre két helyen, nem logikai axióma, hanem a józan ész meggyőződése. Csak akkor lenne logikailag alátámasztható, ha ellentmondás volna levezethető a különös feltevésből, hogy valami egyszerre két helyen van.)AF

Másodszor, érvelhetünk úgy, hogy P nem volt egyedül már a műtét előtt sem (Lewis, 1983a). Az operáció nem osztja meg P személyt. Valójában különálló személyeket választ szét. Így Balos és Jobbos

¹³53 See Parfit, 1984; Shoemaker, 1963; Williams, 1956. A related thought experiment lets a line of psychological continuity branch out by double transfer of P's brain-states to two different brains (Johnston, 1987).

3.3. ábra. Személyi hasadás

nem azonos személyek, amelyek a műtét előtti t_1 időpontban egybeestek. Ezt a megközelítést is nehéz elfogadni. Ugyanis ütközik a józan ész egy másik közhelyével, amelyet már ismerünk, nevezetesen az AC-vel (lásd a 3.1. szakaszt).

Harmadszor, úgy képzeljük, hogy P meghal az operáció során, és ezért P sem Balossal, sem Jobossal nem azonos személy. Tekintettel arra, hogy P akkor marad életben, amikor pszichológiailag folytonos csak egyazon, t_2 -ben létező személlyel – ez a nem elágazó eset –, felmerül a kérdés, hogy miért szűnne meg P létezni, amikor pszichológiailag folytonos két, t_2 -ben létező személlyel. A szokásos válasz az, hogy a személyek perzisztenciája nem lokális (Nozick, 1981). Az, hogy P azonos-e Balossal nem csupán attól függ, hogy P és Balos hogyan kapcsolódnak egymáshoz. Attól is függ, hogy vannak-e más „erős” jelöltek a P -vel való azonosságra, például Jobbos. Mivel Balos és Jobbos egyformán erős jelöltek a P -vel való azonosságra, P egyikükkel sem lehet azonos. A személyhasadás eredményének ez a harmadik

megközelítése ugyanolyan zavarba ejtő, mint a két korábbi. Ugyanis Balos azért jött létre t_2 -ben, mert Jobbos t_2 -ben létezik (és fordítva). Ez ütközik a józan ész azon elvével, hogy egyetlen közönséges tárgy sem jön létre vagy megy ki a létezésből pusztán külső okok miatt. Ezt nevezi Sattig az *anti-extrinsicness* elvnek (AE). Az előbbi három megoldási javaslat markáns megoldása P hasadás problémájának. Mindegyik azon az intuitívan hihető feltételezésen alapul, hogy egy személy ott van, ahol a mentális élete történik. Ugyanakkor mindegyik megközelítés összeegyeztethetetlen a józan ész egyik vagy másik hitével. Ez a személyhasadás paradoxona.

3.2.1. Inkompatibilizmus a hasadásról

Az inkompatibilisták elutasítják azt a kiinduló feltételezést, hogy a személy oda van, ahová a mentális élete történik – hogy a pszichológiai folytonosság megalapozza a személyes önazonosságot (megmaradást) –, vagyis elutasítják a józan ész hiteinek legalább egyikét. Vegyük sorra a két megközelítést.

Az a nézet, hogy a személyek önazonossága (perzisztenciája, időben való fennmaradása) a pszichológiai folytonosságon alapul, az alapja a hasadási paradoxonnak. Ez a legnépszerűbb álláspont a személyes önazonosságról, illetve a személyi identitás időbeli fennmaradásáról folytatott nagy múltú vitában.¹⁴ Az első típusú inkompatibilisták körében gyakori, hogy elutasítják ezt a nézetet a személyes önazonosságnak (perzisztenciának) a személyekkel kapcsolatos nem pszichológiai jellegű tényekre vonatkozó valamilyen magyarázata javára. Szerintük a személy nem feltétlenül oda van, ahová a mentális élete történik. Sok ilyen felfogású inkompatibilista úgy véli, hogy a hozzánk hasonló személyek azonosak az emberi organizmussal, és ezért a személy oda van, ahol a teste van. Ez a válasz csak akkor oldja meg a hasadási paradoxonokat, ha az elágazó esetek személyekre korlátozódnak. Az azonban korántsem egyértelmű, hogy ez így van-e. Ha lehetséges, hogy a biológiai folytonossági vonalak elágaznak, akkor a szervezet hasadásának paradoxona analóg elrendezéssel így is felmerül. Felvetődött, hogy a kettéválás az amőba esetén a biológiai hasadás tényleges esete. Ezenkívül számos esetet ismerünk a hasadó műtárgyakra, mint például a Thészeusz hajójának híres esete.¹⁵ A második típusú inkompatibilisták szerint a hasadás azt mutatja, hogy a személyek valóban „kétlakiak” lehetnek, vagy valóban egybeeshetnek, vagy valóban megszűnhetnek pusztán külső okok által. Az ilyen típusú megközelítéshez társulhat a nyilvánvaló képtől való eltérés lekicsinyítésének receptje, mint amilyenekkel a 3.1. szakaszban találkoztunk.

A perdurantizmus szemlélete kínálja ennek a válasznak a legelegánsabb változatát. Ami a személyes

¹⁴54 This view is typically attributed to John Locke, 1690/1975.

¹⁵55 While the Ship of Theseus presents a paradox of the same type as the fission paradox, the persistence of artefacts raises its own widely discussed challenges.

hasadás első leírását illeti, az azt elfogadó perdurantisták rámutathatnak arra, hogy a bilokáció nem megy metafizikailag mélyre. Alapvetően nincsenek bilokált tárgyak, mivel a személy egyetlen időbeli részének sincs egynél több pontosabb térbeli helye. Vagyis azon a metafizikai „szinten”, amelyen a tárgyakat egyszerűen a hely szempontjából írjuk le, nincsenek bilokált tárgyak. És mivel csak a mély bilokáció miatt kell aggódnunk, együtt tudunk élni az AB elutasításával a hasadási esetekben.

Ami a második leírást illeti, alapvetően nem létezik különálló objektumok egybeesése, mivel bármely térbeli régióban, bármely időpontban – azaz bármely téridő-régióban – legfeljebb egy pillanatnyi szakasz található közvetlenül. Mivel csak a mély egybeesés miatt kell aggódnunk, a hasadási esetekben együtt tudunk élni az AC elutasításával.

Ami a hasadás paradoxon harmadik megközelítését illeti, alapvetően egyetlen objektum sem jön létre vagy szűnik meg létezni pusztán külső okok miatt. Ez azért van így, mert eleve egyetlen tárgy sem jön létre vagy szűnik meg létezni az első szinten. (Nem világos mire gondol Sattig.) AF A tárgyak keletkezéséről vagy megszűnéséről szóló mindennapi diskurzust az teszi igazgá (vagy hamissá), hogy milyen összetevőből, milyen viszonyok alapján épül fel a tárgy. Mivel csak az a lényeges, hogy a tárgyak nem lokális keletkezése vagy megsemmisülése a valóság alapvető „szintjén” történik-e, együtt tudunk élni az AE elutasításával a hasadási paradoxon esetén.¹⁶

3.2.2. Kompatibilizmus a hasadásról

A (2.1. szakaszban bemutatott stage view) színpad vagy szakasz-szemlélet széles körben elfogadott kompatibilista választ ad a hasadási paradoxonokra (Sider, 2001, 5.8. szakasz). E szerint az álláspont szerint a személyhasadás esete többek között a következő három pillanatnyi szakaszt (színpadot) tartalmazza: egy a szakaszt, amely csak t_1 -ben létezik, és két szakaszt, a b -t és a c -t, amelyek csak t_2 -ben létezik, ahol a és b , valamint a és c a személyekre vonatkozó időbeli hasonmásreláció révén kapcsolódik egymáshoz. Feltételezve, hogy a egy személy, t_1 időpontban pontosan egy egyedileg elhelyezkedő személy van jelen. Ez a személy t_2 -ig él a pszichológiai folytonosság lokális ösvényei mentén, mivel később b és c időbeli leszármazottja is van. Ezek után t_2 -ben pontosan két, egyedileg elhelyezkedő személy van, nevezetesen b és c . A személyek kettéhasadásnak ez az értelmezése feltételezi, hogy a személyek önazonosságára (fennmaradásra) vonatkozó ítéleteket a szakaszok közötti pszichológiai folytonossági viszonyok teszik igazgá, és mindez összeegyeztethető a józan ész három előfeltevésével.

¹⁶56 Compare Sider's non-locality-response to the collapse problem in Section 2.2.

Ennek a megoldásnak jelentős ára van. Hány személyt érint a kettős agyfélteke-átültetés folyamata? A szak-szemlélet (stage view) válasza az, hogy „annyi személy van jelen, hogy gyakorlatilag lehetetlen mindet megszámolni”. A forgatókönyvünkben szereplő minden egyes pillanatnyi szakaszhoz egy személy tartozik. Ez a szakasz-szemlélet árnyoldala. A szakasz-szemlélet csak az abszolút azonosság fogalmát használja. A hasadási paradoxonok alternatív kompatibilista megközelítése elutasítja ennek az azonosság fogalomnak a használatát egy redukálhatatlanul időbelileg relativizált azonosság fogalom javára (Gallois, 2003; Langford & Ramachandran, 2013). A Baloldali és a Jobboldali nem azonosak $t : 2$ időpontban. Sőt, Baloldali már t_1 -ben is létezik, és hasonlóképpen a Jobboldali is. De t_1 időpontban Baloldali és Jobboldali azonosak. A hasadási paradoxonok e megoldásának ára az azonosság standard fogalmától való eltérés. Kevés metafizikus volt hajlandó ilyen messzire menni.

Egy másik kompatibilista megoldást kínál a perspektivizmus (bemutattuk a 3.1. szakaszban; Sattig, 2015, 4. fejezet). Az alapgondolat, a részleteket félretéve, a következő. A hétköznapi gondolkodás személyeket és más hétköznapi tárgyakat különböző fogalmi perspektívákból fogja fel. A hasadás eredményének három leírása egy fajta-érzékeny perspektívát mutat, a fajtának megfelelő személyt megvalósító pszichológiai tulajdonságokat privilegizálva. A köznapi gondolkodás előfeltevései viszont a fajta-absztrakt perspektívát mutatják, amely a hétköznapi tárgyak osztott tér-időbeli tulajdonságokat részesíti előnyben. A különböző perspektívákat mutató leírások és elvek azért összeegyeztethetők, mert a személyek különböző metafizikai összetevői teszik őket igazgá. Bár ez a megközelítés nem határozza meg, hogy a személyhasadás eredményének melyik leírása a helyes, megakadályozza, hogy az egyes leírások szétszakítsák a tárgyak szembeötlő képét.

(Descartes és Russell óta ismeretes az a tanács, hogy amennyiben gondunk van egy komplex jelenség megértésével, próbáljuk meg részeire, egyszerű alkatrészeire és azok viszonyaira redukálni a jelenség létét. Így ha kétséges, hogy vajon $a = b$, akkor jobb válasz az azonosság tagadása, és valamilyen hasonlóság vagy egyformaság elfogadása, mint az azonossággal való bűvészkedés.)AF

3.3. A sokaság paradoxonja

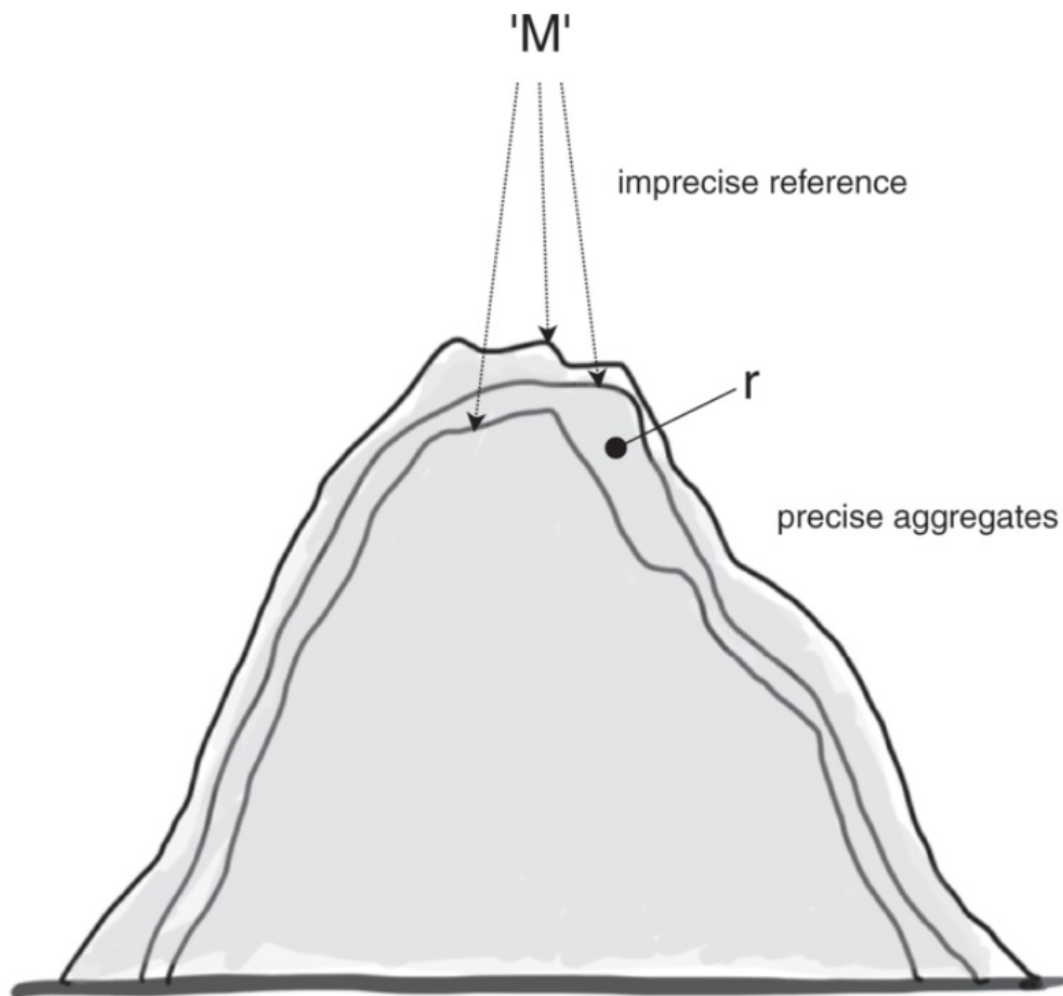
A „sokaság” problémája a hétköznapi tárgyak bizonytalan határaiból fakad (Geach, 1980; Unger, 1980; Weatherston, 2016). Tegyük fel, hogy az M hegy az egyetlen hegy egy nyílt síkságon, és M sziklákból áll. Az M felszínén lévő sok szikla esetében nem világos, hogy azok M részei-e vagy sem. M mereológiai meghatározhatatlannak tűnik, nem tudjuk mik a részei. Ezért a hegy határának megrajzolására sokféle lehetőség van. Feltételezve, hogy minden egyes megrajzolt határvonal megfelel a sziklák egy-egy halmazának, ezek mindegyike egy lehetséges jelöltje a síkságon lévő hegynek, M -nek. Nincsenek érveink, hogy a jelöltek közül egyet kiemeljünk M -nek, mivel mindegyik egyformán jó jelöltnek tűnik, egyikük sem különleges. De ha mindegyikük egyformán hegy, akkor sok hegy van a síkságon. Ha pedig egyik sem hegy, akkor nincs hegy a síkságon. Akárhogy is, várakozásunkkal ellentétben nem az a helyzet, hogy egyetlen hegy van a síkságon.¹⁷ A feladat, amelyet ez a probléma jelent az, hogy megmagyarázzuk, miben áll a közönséges tárgyak mereológiai meghatározhatatlansága, miközben fenntartjuk e tárgyak megszámlálásának megszokott gyakorlatát. A sokaság problémájának legszélesebb körben tárgyalt megoldása a szupervaluationista megközelítés.

Kezdjük azzal, hogy a szupervaluationizmus mostani metafizikai alkalmazása a standard szupervaluationizmusra, a meghatározhatatlanság nyelvészeti elméletének uralkodó irányzatára épít (Fine, 1975; Lewis, 1993; lásd az 1.2. szakaszt). A szupervaluationizmus képviselői szerint a meghatározhatatlanság a szemantikai bizonytalanság miatt keletkezik. Egy kifejezés szemantikailag bizonytalan határvonalú, ha a jelentése több különböző módon pontosítható, ami ugyanakkor összhangban van a beszélők nyelvhasználatával. M esetében a mereológiai meghatározhatatlanság abból a bizonytalanságból ered, ahogyan a tárgyra utalunk. (megj. jelen esetben M referenciája nem egyetlen objektum, hanem M inkább fuzzy halmaznak tekinthető, ahol a halmaz elemei a lehetséges hegy-referenciák.)AF Van egy csomó, egymást sokszorosan átfedő, különböző pontosságú közetaggregátum úgy, hogy egyik jelölt sem az M referenciája (jelölete)e, de mindegyikük egyformán jelölt az M jelöleteként, amint azt a 3.4. ábra szemlélteti.

E feltételezések alapján meghatározhatatlan, hogy r szikla része az M hegynek vagy sem, mert az „ M ” egyes referencia jelöltjeinek r a része, míg más referensjelölteknek r nem a része. Ez a meghatározhatatlanság de dicto jellegű: mivel meghatározatlan, hogy $r \in M$, ezért meghatározatlan, hogy a világ egy bizonyos leírása igaz-e, miközben maga a világ pontos, a hegy az ami.

Miközben ezek a megfontolások magyarázzák M mereológiai meghatározhatatlanságát, a szupervaluationistának még meg kell magyaráznia, hogy miért van pontosan egy hegy a síkságon és nem több. Nem

¹⁷57 This sketch of the problem of the many is adapted from Sattig, 2015, ch. 7.

3.4. ábra. Szemantikai bizonytalanság

ismerheti el M minden egyes referencia jelöltjét hegynek, hiszen akkor sok hegy lesz. Mi a megoldás? A szupervaluationista a következő népszerű választ adhatja. Nemcsak az ' M ' név szemantikailag pontatlan, a 'hegy' predikátum, mint fajta kifejezés is pontatlan. A sok jelölt közül egyik sem egyértelműen hegy, és egyértelműen nem hegy. Nem világos, hogy a fajta kifejezés bármelyikre is vonatkozik-e. És mégis igaz, hogy pontosan egy hegy van a síkságon. A legfontosabb lépés ennek az eredménynek az alátámasztásához az, hogy kijelentjük, hogy a hegy kifejezés minden egyes elfogadható pontosítása esetén, a hegy kifejezés pontosan egy, a síkságon lévő aggregátumra vonatkozik. Bár ezen aggregátumok egyike sem az egyetlen hegy a síkságon, mégis határozottan igaz, hogy van egy hegy a síkságon (McGee & McLaughlin, 2000).

A sokaság problémájára adott előbbi válasz ötletes, de meglehetősen mesterséges. Nem lehet nem csodálkozni azon, hogy a hegy minden egyes elfogadható pontosítása hogyan képes pontosan egy aggregátumot kiemelni a síkságon. Ahhoz, hogy ez működjön, azt várjuk, hogy a fajta minden egyes pontosítása

olyan tulajdonságot vagy tulajdonságcsoportot határozzon meg, amely meghatározza, hogy mitől lesz egy objektum hegy, olyan, amellyel csak egy jelölt rendelkezik. Ezt a követelményt azonban a precifizikációk valószínűleg nem tudják teljesíteni. Mivel az egymást átfedő jelöltek csak apró eltérésekben, egy-két sziklában különbözhetnek, úgy tűnik, hogy bármelyik ilyen tulajdonság (vagy tulajdonsághalmaz) több jelöltre is vonatkozik, és így hamis lenne, hogy a síkságon csak egyetlen hegy van. Vagy más esetben a tulajdonság nem vonatkozna a sziklák bármelyikére vagy kellően sok sziklacsoportra máshol, ami hamissá tenné azt, hogy Svájcban néhány ezer hegy van. Ez egyike azoknak a kihívásoknak, akik a sokaság problémájának forrását abban keresik, ahogyan a világot ábrázoljuk.¹⁸

Az egyik irány ezen akadályok megkerülésére az M elnevezés sajátos értelmezése, amely pontosan egy pontatlan vagy homályos objektumra utal, ahogyan azt a 3.5. ábra szemlélteti. A javaslat szerint a síkságon van egy összetétel, amely a 'hegy' fajta név alá esik, és ez a tárgy mereológiai meghatározhatatlan de re értelemben. Ez utóbbi a metafizikai meghatározatlanság egy formája, amely teljesen független attól, hogy hogyan reprezentáljuk a világot (vö. 1.2. szakasz).

Ezzel a javaslattal kapcsolatban azonnal három kérdés merül fel. Először is, miben áll a metafizikai meghatározatlanság? A szokásos nézet szerint az ilyen meghatározatlanságot alapvetőnek kell tekinteni, abban az értelemben, hogy a meghatározatlanságra vonatkozó tények nem alapulnak semmilyen alapvetőbb, meghatározatlanságtól mentes tényen.¹⁹ Az alapvető metafizikai meghatározatlanságra némi fényt deríthetünk, ha azt javasoljuk, hogy valahogy maga a valóság is különböző „pontosításokkal” rendelkezik. Ezt az elképzelést úgy fejlesztették tovább, hogy a metafizikai meghatározatlanságot egyfajta modalitásként kezelték, amely többféle aktualitásra vonatkozik.²⁰

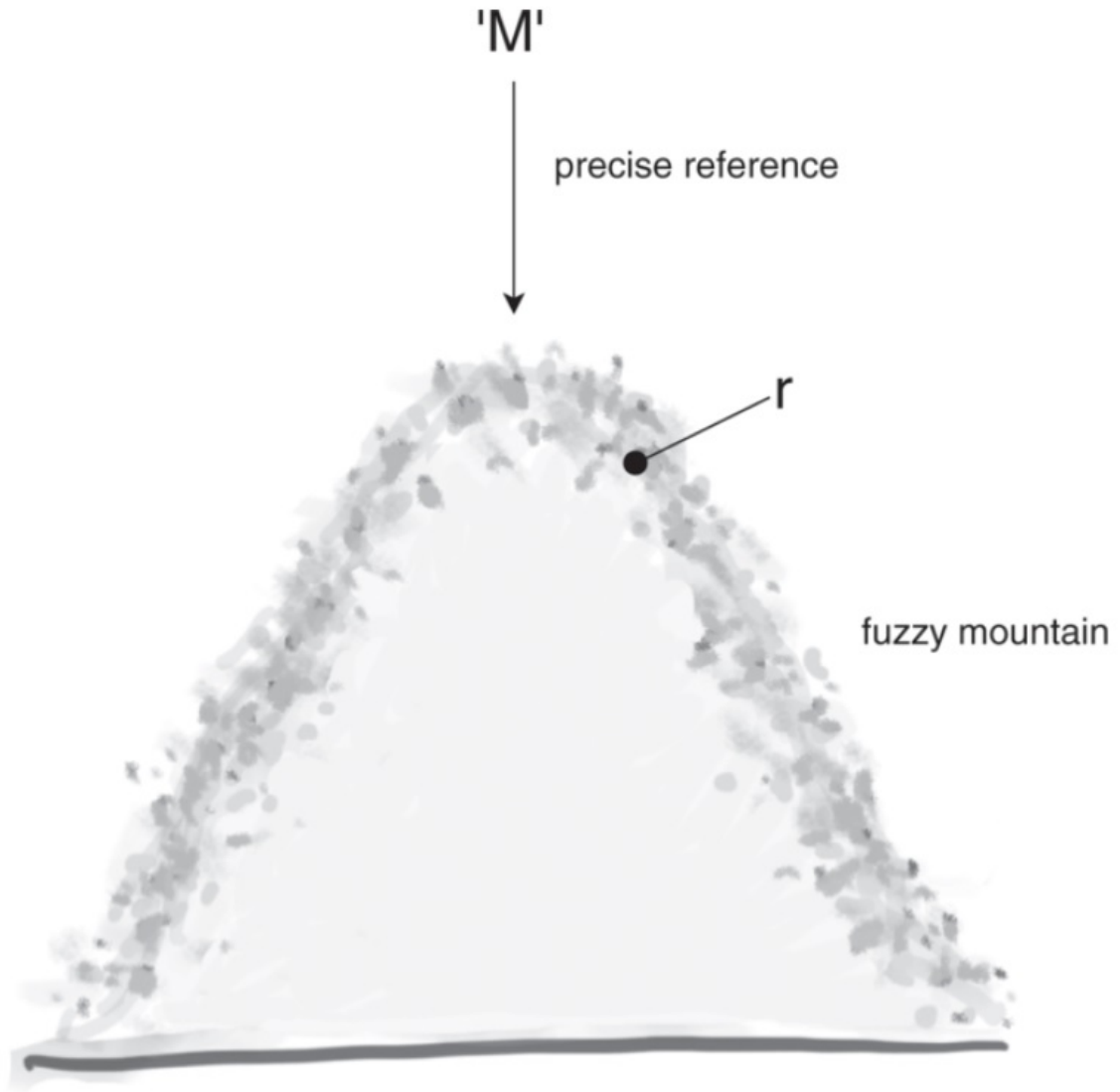
Ebben a megközelítésben a mereológiai meghatározatlanságot úgy lehet megvilágítani, hogy egy adott tárgy különböző mereológiai profiljai felett szuperértékelünk különböző lehetséges világokban. Így M estén azért meghatározhatatlan – azaz meghatározhatatlan de re értelemben –, hogy van-e benne r rész, mert van olyan aktuális világ, amelyben M -ben van r rész, és van egy olyan másik aktuális világ, amelyben M -ben nincs r rész. Bár ez és más javaslatok hozzájárultak ahhoz, hogy a metafizikai meghatározatlanságot érthetővé tegyék, kevés filozófus merte vállalni és támogatni az ilyen típusú metafizikai képet.

Másodszor, még ha el is fogadjuk, hogy M -nek különböző aktuális világokban különböző részei vannak, akkor is felmerül a kérdés, hogy mi alapozza meg M sajátos profilját. Ez a megalapozási probléma

¹⁸ See McKinnon, 2002; Sattig, 2015, sect. 7.1.

¹⁹ See Sattig, 2015, sect. 7.3, for an account of mereological indeterminacy de re as non-fundamental.

²⁰ See Akiba, 2000; Barnes & Williams, 2011; Parsons, 2000. Some invoke the modal approach, in order to illuminate rather than to reduce metaphysical indeterminacy.

3.5. ábra. Mereológiai határozatlanság

emlékeztet a 3.1. szakaszban tárgyalt problémára. M -et strukturált objektumként kell kezelni. Ezzel szemben egy strukturálatlan objektumokat precíznek kell tekinteni, mivel egy strukturálatlan objektum minden egyes része lényeges, és egy objektum természete a különböző lehetséges világokban állandó marad. Ha ez így van, akkor M formájával, illetve rés-struktúrájával kapcsolatos tények határozzák meg, hogy M mereológiai profilja hogyan változik a különböző aktualitás világok között?

Harmadszor, feltételezve, hogy M egy fuzzy hegy, mi indokolja azt a tényt, hogy pontosan egy fuzzy hegy van a síkságon, és nem sok? M mereológiai meghatározatlanságának magyarázata az egyik feladat, a síkságon lévő fuzzy hegyek magyarázata egy másik feladat. A sokaság problémájának ambiciózus megoldásai egyszerre mindkét feladatot megoldják. De mindkettő rendkívül nehéz.

4. fejezet

Létezés

Az korábbi fejezetekben leírtak bizonyos keretfeltételeket előfeltételeztek az anyagi tárgyak létezésével kapcsolatban. Az egyik feltételezés az volt, hogy egyáltalán léteznek összetett anyagi tárgyak. Egy másik feltételezés az volt, hogy a tárgyakról folytatott különböző metafizikai vitákban a létezés fogalma az ontológiai realizmus értelmében szerepel. A hátralévő részeknek az a célja, hogy számba vegyünk a lehetséges ellenérveket, melyek vitatják ezeket az előfeltevéseinket. A 4.1. szakasz a mereológiai nihilizmust támogató különböző megfontolásokkal foglalkozik. A 4.2. és 4.3. szakaszok az összetett anyagi tárgyak létezéséről szóló vita újragondolásával foglalkoznak a standard ontológiai realizmus alternatívájának nézőpontjából.

4.1. Mereológiai nihilizmus

Az előző fejezetekben áttekintett viták feltételezték, hogy léteznek összetett anyagi tárgyak. Itt az ideje, hogy megkérdőjelezzük ezt a feltételezést. Miért nem fogadjuk el helyette a mereológiai nihilizmust? A mereológiai nihilizmus szerint nem léteznek összetett fizikai tárgyak (lásd az 1.1. szakaszt). Ezt a nézetet tipikusan úgy népszerűsítik, mint az összetétel és a létezés legegyszerűbb megközelítését. Miért egyszerűbb a mereológiai nihilizmus, mint a mereológiai restriktívizmus és az univerzalizmus? Először is ontológiailag egyszerűbb, mivel kevesebb tárgyat ismer el. Amint azonban az univerzalizmus és a restriktívizmus tárgyalásánál (1.2. szakasz) láttuk, a kompozícióról alkotott nézet ontológiai egyszerűsége nyilvánvalóan nem jelent nagy erényt, ha a kompozíció teremtő jellegű, és a részekből egészek származnak (vagy fordítva). Másodsorban ideológiailag egyszerűbb, mivel a részek primitív fogalma nélkül is meg tudunk birkózni a felmerülő problémákkal. A mereológiai nihilizmus által leírt valóság egyszerűbb alapsztruktúrával rendelkezik (Sider, 2013, 1. szakasz). A nihilisták szerint nem egyszerűen arról van szó, hogy a

kompozíció soha nem fordul elő. Hozzáteszik, hogy eleve nincs is a valóságban rész és egész viszony.¹ Mi nem tetszik tehát? Áttekintem a nihilizmus visszautasításának két kísérletét, valamint a nihilisták részéről ezekkel a kísérletekre adott válaszokat.

4.1.1. Tapasztalat

Az tárgyakat többnyire összetett objektumokként látjuk, úgy látjuk, hogy a hétköznapi tárgyaknak részei vannak. Sok kortárs metafizikus úgy véli, hogy ez a hiedelemben, amiben a legtöbben osztoznak, erős érv a hiedelem igazsága mellett. Némelyik filozófus a mindennapi tárgy-hiedelmeink forrását igyekszik megtalálni, és az érzékelési tapasztalatokat jelöli meg ilyen forrásként – talán mint egy forrást a többi között. Tegyük fel tehát, hogy egy *S* alany találkozik egy olyan helyzettel, amely egy asztal alakú, asztal tulajdonságokból álló elrendezést tartalmaz, és olyan vizuális élménye van ezzel a tartalommal kapcsolatban, hogy egy asztal van előtte. Mivel ésszerű megbízni az észlelési tapasztalatainkban mint a világról szóló alapvető információforrásban, *S* asztal-élménye prima facie (első látásra) okot ad neki arra, hogy elhiggye, hogy vannak asztalok, és egy asztal van előtte, ezért arra következtet, hogy a mereológiai nihilizmus teóriája hamis.

A nihilisták azzal az érveléssel támadták meg a perceptuális tapasztalatnak mint a tárgyak létezéséről szóló hiedelmek igazolása forrásának a nézetét, hogy az SCQ nem empirikus kérdés. Állításuk szerint nem vagyunk perceptuálisan érzékenyek az SCQ-ra adott különböző válaszok közötti különbségekre. Konkrétan, *S* vizuális asztal-tapasztalata nem érzékeny a különbségre a néhány részecskét asztalszerűen elrendezve, de asztal nélküli forgatókönyv, és a részecskéken kívül egy asztalt is tartalmazó forgatókönyv között. Sőt, az, hogy *S*-nek valóban van ilyen perceptuális asztal-tapasztalata, annak ellenére, hogy ez utóbbi nem érzékeny az összetétel tényeire, kizárólag biológiai és kulturális tényezőkkel magyarázható.² Röviden, az észlelési tapasztalat nem tanít meg minket a világ valóságos mereológiai szerkezetére – nem rendelkezünk perceptuális összetétel-érzékelővel.

Ezen az úton jutunk el a radikális szkepticizmus őrületébe – így válaszolhatna az anti-nihilista. A perceptuális tapasztalat nem tudja megmutatni nekünk, hogy nem egy számítógépes szimulációban ragadtunk. Mégis a legtöbben meg vagyunk győződve arról, hogy a szimuláción alapuló szkeptikus támadások tévesek. Tekintettel arra, hogy az érzékelési tapasztalat milyen alapvető információforrás, gyakran ésszerűbbnek tartjuk, ha elutasítjuk a tapasztalatok megbízhatósága elleni érveket, mintha elfogadnánk az érvelés követ-

¹61 If the main plus of mereological nihilism is the avoidance of primitive parthood then a viable reductive account of parthood would weaken nihilism. While some notion of parthood is usually taken as primitive, see Sattig, 2019, for a reductive proposal.

²62 See Merricks, 2001, ch. 3, for this sort of challenge.

keztetését, még akkor is, ha nem tudjuk pontosan meghatározni a rossz lépést a végkövetkeztetéshez vezető úton. Ennek megfelelően ez a javasolt recept a tapasztalati tartalmakkal, ellentétes egzotikus számítógépes szimulációs lehetőségeken való túllépéshez: ne vegyük őket túl komolyan! Ha a mereológiai nihilizmus támadása érzékelési tapasztalataink megbízhatósága ellen ugyanolyan típusú, mint a szimuláción alapuló támadások, akkor az említett recept arra sarkall bennünket, hogy a nihilista támadást is vessük el.

Korántsem egyértelmű, hogy ezek a támadások ugyanezt a bánásmódot érdemlik-e. Abban egyet kell érteni, hogy amikor az érzékelési tapasztalatok ütköznek erős tudományos elméletekkel – mondjuk, csak illusztrációként, a hűrelmélettel –, akkor ezt az ütközést nagyon komolyan kell venni. A tapasztalatokkal való *prima facie* igazolást természetesen tudományos bizonyítékok megdönthetik vagy alááshatják. Másrészt, amikor érzékelési tapasztalatok ütköznek a tudományos-fantasztikus könyvek radikális szimulációs forgatókönyveivel, akkor ezt az ütközést nem kell olyan komolyan venni. A science fictiontól a hűrelméletig terjedő spektrumon hol helyezkedik el a mereológiai nihilizmus? Egyesek szerint a mereológiai nihilizmus közelebb áll a sci-fihez, mint a hűrelmélethez. Szerintük az életképes tudományos elméletekkel összehasonlítva a metafizikai kompozíciós elméletek „olcsóbbak”: rendkívül magas absztrakciós szinten fogalmazódnak meg, viszonylag kevés megkötésnek felelnek meg, és meglehetősen gyenge bizonyítékokkal, például az egyszerűséggel kapcsolatos megfontolásokkal támasztják alá őket. Mások szerint a mereológiai nihilizmus közelebb áll a hűrelmélethez, mint a science fictionhez. Szerintük a számítógépes szimulációs történetekkel ellentétben a nihilizmus valós lehetőség, olyan hipotézis, amelyet sok értelmes ember komolyan vesz, amelyre legalább némi pozitív evidencia van, és amelyről elvárható, hogy jól integrálható legjobb tudományos elméleteinkbe.³ E gyér megjegyzéseket összegezve valószínűleg joggal mondhatjuk, hogy az érzékelési evidencia státuszának kérdése a kompozíció metafizikájában homályos és nehezen kezelhető.⁴ Van-e világosabb evidencia, amellyel dolgozhatunk?

4.1.2. Tudomány

Legjobb tudományos elméleteink mindenféle méretű összetett objektumra hivatkoznak és számszerűsítenek, a részecskefizika nukleonjaitól és a kémia molekuláitól kezdve a biológia szervezetein át a csillagászat égitestjeiig. Mivel ésszerű dolog megbízni legjobb tudományos elméleteink ítéleteiben, racionális dolog elhinni, hogy összetett objektumok léteznek. A mereológiai nihilisták kétlépcsős manőverrel állnak ellen ennek az érvelésnek (Rosen & Dorr, 2002, 7. szakasz). Az első lépés az, hogy rámutatnak arra, hogy a tudományos elméletek feltételezése, miszerint léteznek kompozitok, megkérdőjelezetlen és nem tesztelt.

³63 Sider, 2013, sect. 5, adopts the second view. See Bostrom, 2003, for positive evidence in favour of the simulation-possibility.

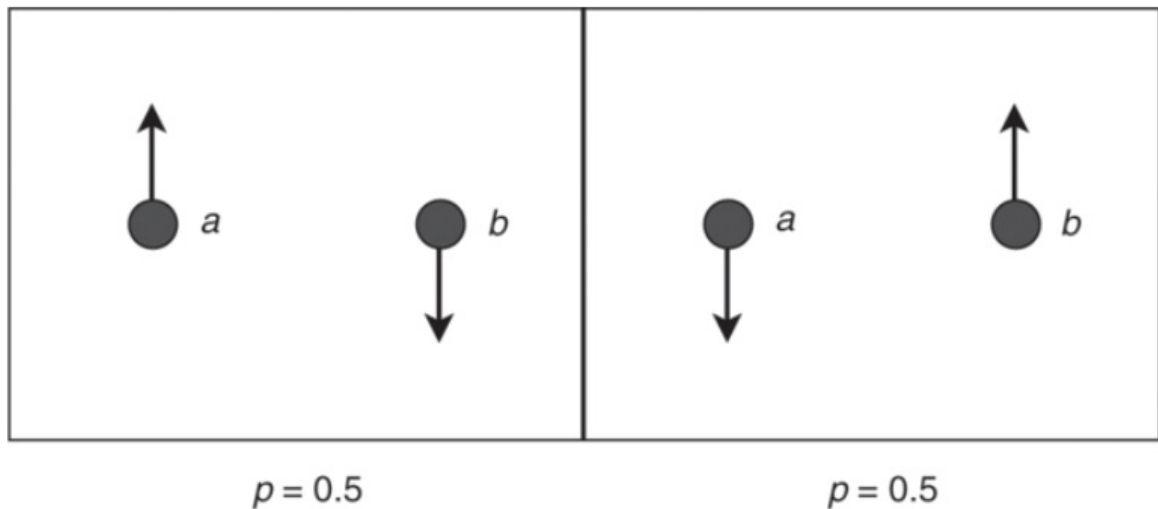
⁴64 For further discussion, see Hofweber, 2016, ch. 7; Korman, 2015; Sattig, 2017.

E feltételezés nihilista alternatíváit még csak meg sem fontolták. Ezért egy sikeres elmélet anti-nihilista feltételezését nem szabad ugyanúgy kezelni, mint amelyet az elmélet reflektált és tesztelt összetevői érdekeltek ki. Egy elmélet anti-nihilista feltevése, bár nem tesztelt, mégis nélkülözhetetlen lehet. A második lépés az utóbbi aggodalomra ad választ: egy tudományos elmélet kompozíciók iránti elkötelezettsége nihilizmusbarát módon megszüntethető (Rosen & Dorr, 2002; van Inwagen, 1990, 11. k.). Tegyük fel például, hogy egy tudományos elmélet tartalmazza azt az állítást, hogy van valami, ami egy molekula. Ezt az állítást helyettesíthetjük egy nihilizmus-barát megfelelővel, amely többes számú kvantort és többes számú predikátumot használ: vannak olyan dolgok, amelyek molekulaszerűen rendeződnek – vagy vannak olyan dolgok, amelyek kollektíven instantiálják a molekulának lenni tulajdonságát. Ezek a megfontolások azt sugallják, hogy alapértelmezett álláspontunknak az kellene lennie, hogy egy tudományos elmélet mereológiai feltevéseit ne tekintsük többnek, mint a hétköznapi gondolkodásból és beszédből származó kényelmes importnak.

Feltételezve, hogy az összetételekről szóló beszéd pusztá előfordulása a sikeres tudományos elméletekben nem ad kellő okot a mereológiai nihilizmus elvetésére, vajon vannak-e olyan érdemi tudományos megfontolások, amelyek az összetettek létezése mellett szólnak? Egy egyre nagyobb figyelmet kapó kérdés, hogy a kvantummechanikában az összefonódás jelensége úgy tűnik alátámasztja-e az antinihilizmust. Tekintsük át röviden az összefonódástól a kompozitokhoz vezető érvelés egyik vonalát.

Tekintsük a következő forgatókönyvet (Einstein et al., 1935). Egy gerjesztett, zérus spinű hidrogénmolekula egy a és b hidrogénatom-párra bomlik, amelyek spinjét ezután megmérjük. A mérés előtt a és b mérésének két lehetséges kimenetele van – nevezetesen, hogy a spin-fel, a spin-le, b spin-fel és b spin-le –, amelyek egyforma valószínűséggel következnek be. Azonban nem minden lehetséges a és b spin-állapot kombinációja egyformán valószínű. Míg az a atom lehetséges állapota, hogy a fel-pörög (spin-up) és b le-pörög (spin-down), illetve a lehetséges állapota, hogy b fel-pörög és a le-pörög, mindkettő 0,5 valószínűséggel következik be, addig az a lehetséges állapota, hogy a fel-pörög és b fel-pörög, illetve az a lehetséges állapota, hogy a le-pörög és b le-pörög, mindkettő 0 valószínűséggel következik be. Egyszerűbben szólva, a és b az a fel-pörgés és a b le-pörgés együttes állapotának, valamint az a le-pörgés és a b fel-pörgés együttes állapotának szuperpozíciójában van. (megj. Ez azt jelenti, hogy ameddig nem mérjük meg, addig mindkét állapotban van egyszerre.) AF Az a spin-állapot és a b spin-állapot anti-korrelációja az összefonódás esete, amelyet a 4.1. ábra szemléltet (ahol a „p” a valószínűséget jelenti).

Az a és b összefonódásának következményeként az a fel-pörög (spin-up) mérése bizonyossá teszi, hogy

4.1. ábra. Az összefonódás problémája

b le-pörög (spin-down) állapotban van, és az a le-pörög (spin-down) mérése bizonyossá teszi, hogy b fel-pörög (spin-up) állapotban van. És ez így van függetlenül attól, hogy a és b között a mérés időpontjában milyen térbeli távolság van. Ez a viselkedés zavarba ejtő, és magyarázatért kiált. Honnan származik a és b spin-állapotainak antikorrelációja? Mi a forrása?

A legtöbben ösztönösen ok-okozati magyarázatot keresnek. De valószínűtlen azt állítani, hogy az a -ra vonatkozó mérési eredmény hatására b az ellenkező állapotba kerül, vagy fordítva. Ez a nem-lokalitás azt követelné meg, hogy az ok-okozati összefüggés azonnali legyen. Az azonnali ok-okozati összefüggés azonban ellentétben áll a relativitáselmélettel, mivel ez a fénysebességnél nagyobb sebességű kölcsönhatást igényelne. Továbbá valószínűtlen lenne azt állítani, hogy a és b spinje anti-korrelált, mivel a és b spinállapotának közös oka a gerjesztett hidrogénmolekula bomlása. Olyan okokból, amelyekbe itt nem tudunk belemenni, ez a közös ok magyarázat nincs összhangban a jól igazolt kvantumstatisztikával. (Sattig a Bell egyenlőtlenségekre céloz.)AF

Az ok-okozati magyarázat alternatívája az, hogy egy alapvető, mélyebb összefonódási kapcsolatot tételezünk fel, amely várhatóan fennáll a és b spin-állapotai között. Az a és b belső állapotai nem magyarázzák az anti-korrelációjukat. Az a és b közötti térbeli kapcsolatokra vonatkozó információk, a spin-állapotaikkal együtt, szintén nem adnak magyarázatot. Tehát szükségét láthatjuk egy új alapvető kapcsolat felvételének, amelynek birtoklása megmagyarázza az a és b közötti spin anti-korrelációt (Teller, 1986). Lehet, hogy végül is ez lesz a helyes lépés. De bizonyos értelemben megoldatlanul hagyja az a és b spin együtt változásának rejtélyét. A megfelelő magyarázattal kapcsolatos elvárások eltérőek lehetnek. De kétségtelenül tisztázná

a ködöt, ha meg tudnánk mutatni, hogy a spin-állapotának és b spin-állapotának ugyanaz a forrása. A fundamentális-relációs magyarázat sajnos nem ilyen formájú. Stratégiája ugyanis az, hogy egy új külső kapcsolatot feltételez a és b spin-állapotai között, ami intuitív módon ezeket az állapotokat adottként kezeli, ahelyett, hogy megmondaná, honnan származnak. És bár egy közös okokra épülő magyarázat megmondaná, hogy honnan származik a két állapot, ez a fajta magyarázat itt nem áll rendelkezésre.

Van egy további út: a közös-alap magyarázat (Ismael & Schaffer, 2020).⁵ Tegyük fel, hogy hidrogénmolekulánk bomlását követően a és b egy összetett kétrészecske-rendszer $a + b$ részei. Ennek az összetételnek a teljes spinje nulla, és az a fel-spinnel rendelkező a és a le-spinnel rendelkező b együttes állapotának, valamint az a le-spinnel rendelkező a és a fel-spinnel rendelkező b együttes állapotának szuperpozíciójában van. Amint arra korábban rámutattunk, a és b saját állapotai, valamint térbeli viszonyaik nem magyarázzák ezt a spin-antikorrrelációt. Az összetett rendszert tekintve azonban van helye annak az elképzelésnek a vizsgálatára, hogy az anti-korrrelációt az $a + b$ nulla spinje magyarázza. A kulcsgondolat az, hogy $a + b$ spinállapota alapvetőbb, mint az a és b spinállapota. Sőt, az a spin-állapota az $a + b$ spin-állapotából ered, vagy abban alapozódik meg; az előbbi az utóbbi egy aspektusa, vagy absztrakciója. A b spin-állapotával analóg a helyzet. Tehát a és b spin-állapotának ugyanaz a forrása. Mivel ez egy nem oksági magyarázat, itt van a vázlatos terv (bár még a részletek nélkül) egy közös-alap magyarázathoz. És mivel ez a tervezett magyarázat az egésztől a részekig halad, elkötelezi magát egy olyan egész létezése mellett, amelynek a és b részei, ami összeegyeztethetetlen a mereológiai nihilizmussal.

Vajon a közös-alapú magyarázatnak ez a felülről lefelé irányuló sémája valóban elkötelezi magát a és b összetettjének létezése mellett? Elgondolkodhatunk a javasolt séma következő nihilizmus-barát változatán is: a spin-állapota és b spin-állapota egyaránt abból a tényből ered, hogy a és b együttesen instanciálják azt a tulajdonságot, hogy spinjük nulla (vö. Bohn, 2012, 218-19. o.; Brenner, 2018, 667. o.). Mivel egy tulajdonság többszörös általi kollektív instanciálása nem követeli meg, hogy a többszörös egy egészet alkosson, a sémának ez a változata nem jár anti-nihilista elkötelezettséggel.

De mit jelent a dolgok sokasága általi kollektív tulajdonság-instanciálás? Vegyünk két példát. Először is, néhány x kollektíven instanciálja a gömb alakú tulajdonságot. Ez a derivált instanciálás esete: az x -ek kollektíven instanciálják ezt az alak-tulajdonságot, mert a tulajdonság az x -ek egymáshoz való térbeli viszonyának mintázatából áll. Másodszor, x és y együttesen instanciálják azt a tulajdonságot, hogy m tömegűek, valamilyen m esetén. Ez a derivált instanciálás egy további esete: x és y együttesen ins-

⁵65 Compare the perspectival account of relativistic shapes discussed in Section 2.3. This is another instance of a common-ground explanation. See also Section 4.3.

tanciálják azt a tulajdonságot, hogy m tömegűek, mert x -nek n_1 tömege van, y -nak pedig n_2 tömege van, és $n_1 + n_2 = m$. Ha egy pluralitás minden kollektív tulajdonság-instanciálása a pluralitás egyes tagjai tulajdonságainak és/vagy relációinak standard instanciálásából származik – ami hihetőnek tűnik –, akkor a és b kollektív instanciálása annak a tulajdonságnak, hogy a nulla-spin, a és b tulajdonságaiból és/vagy relációiból származik. a és b tulajdonságai és relációi azonban nem elegendőek ahhoz, hogy megmagyarázzák spin-ellentétességüket (feltételezve, hogy nincs alapvető összefonódási reláció). Ezért a közös-alap magyarázat nihilizmus-barát javasolt változata könnyen kiderülhet, hogy hibás logika, csak elterelés.

E rövid értekezés lezárásaként elmondható, hogy ha a közös-alap-magyarázatnak az a és b összetételének létezését feltételező változata a legvilágosabb magyarázat a és b spin-antikorrrelációjára, akkor a kvantum összefonódás támogatást nyújt a mereológiai nihilizmus ellen.⁶

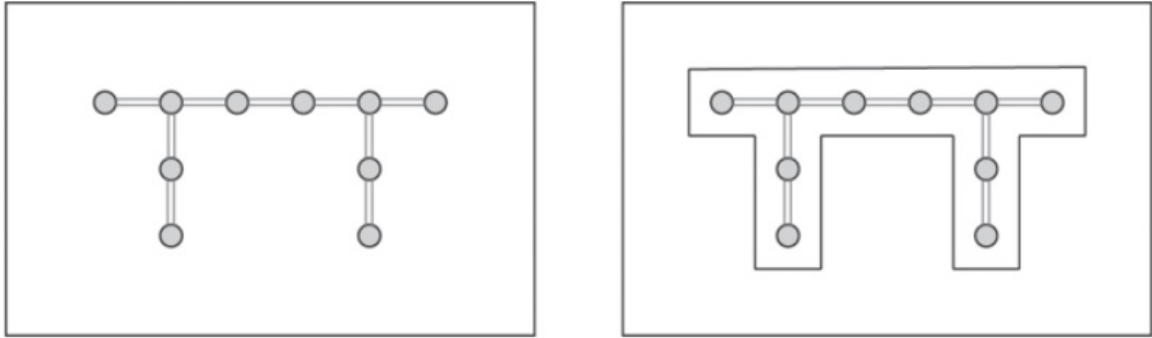
⁶66 For further discussion, see Brenner, 2018; Calosi, 2014; Calosi & Morganti, 2016, 2018.

4.2. Ontológiai realizmus és antirealizmus

Egy filozófiai létezési állítás a létezés egy tényét kívánja leírni. A különböző ontológiai álláspontok különböző nézeteket fejeznek ki arról, hogy a létezés milyen fajta tényei állnak fenn. A különböző metaontológiai álláspontok különböző nézeteket fejeznek ki a létezési tények természetéről. E szakasz célja, hogy áttekintsünk egy sor metaontológiai álláspontot, és alkalmazzuk őket az összetett anyagi tárgyak létezéséről szóló ismert ontológiai álláspontokra, nevezetesen a mereológiai restriktívizmusra, az univerzalizmusra és a nihilizmusra. Az ontológiai realizmus szerint a filozófiai létezési állítások mind ugyanazt a fogalmat, az *abszolút létezés* primitív fogalmát használják. A létezés akkor primitív, ha nem elemezhető létezésmentes fogalmakkal – nem vezethető vissza másra.⁷ A standard ontológiai realisták azt is vallják, hogy a primitív létezés tényei determináltak. Nincs meghatározatlanság a tekintetben, hogy a primitív létezés mely tényei állnak fenn vagy nem állnak fenn. Továbbá a standard ontológiai realisták azt vallják, hogy a létezés tényei egységesek. Ezek mind ugyanolyan jellegűek, minden fajta létezés ugyanolyan létezés, legyen szó hétköznapi tárgyokról vagy absztrakt matematikai fogalmakról. (A determináltságról és az egységességről rövidesen bővebben).

Hogyan vélekednek a standard ontológiai realisták az összetett anyagi tárgyak létezésével kapcsolatos különböző ontológiai álláspontokról? Szerintük a mereológiai restriktívizmus, az univerzalizmus és a nihilizmus versengenek az összetett anyagi tárgyakkal kapcsolatos primitív létezés tényeinek helyes szám-bavételéért. Tekintsünk egy nagyon egyszerű forgatókönyvet, amely táblázatosan elrendezett részecskéket tartalmaz. A mereológiai nihilizmus szerint ez a forgatókönyv csak a részecskéket tartalmazza, és nem tartalmaz táblázatot. A többi ontológiai álláspont szerint a forgatókönyv a részecskék mellett táblázatot is tartalmaz. A vitát a standard ontológiai realisták értelmezésében a 4.2. ábra szemlélteti, ahol a különböző dobozok az összetett anyagi objektumok primitív létezésének különböző nézeteit ábrázolják. Az összetételről és a létezésről szóló vitát így kezeltük a korábbi fejezetekben. A standard ontológiai realizmusnak vannak metaontológiai alternatívái, amelyek az összetételről és a létezésről szóló ontológiai vita olyan értelmezéseit eredményezik, amelyek meglehetősen különböznek a standard realista értelmezéstől. Három alternatívát fogok röviden megvizsgálni. Ezeket a nézeteket nem fogom kritikusan tárgyalni. Célom itt csupán az, hogy áttekintést adjak néhány lehetőségéről. Az első alternatíva szerint a primitív létezésnek mindig vannak tényei. Ez a nézetet az ontológiai realizmus egy formájává teszi. Ráadásul csak egyfajta primitív-létezés ténye létezik, hasonlóan mint a standard ontológiai realizmusban. Néhány primitív-létezési

⁷67 A fact of primitive existence need not be a fundamental fact. Many realists hold, for instance, that while it is a fact of primitive existence that tables exist, this fact is not fundamental, since it is grounded in facts about the parts of tables (see Section 1.2).

4.2. ábra. Ontológiai álláspontok

tény azonban határozatlanul áll fenn. Tekintettel arra, hogy a létezés primitív fogalom, és ezért nem engedi meg a különböző értelmezéseket, ez a metafizikai meghatározatlanság egy formája, a világ reprezentációtól független meghatározatlansága.⁸

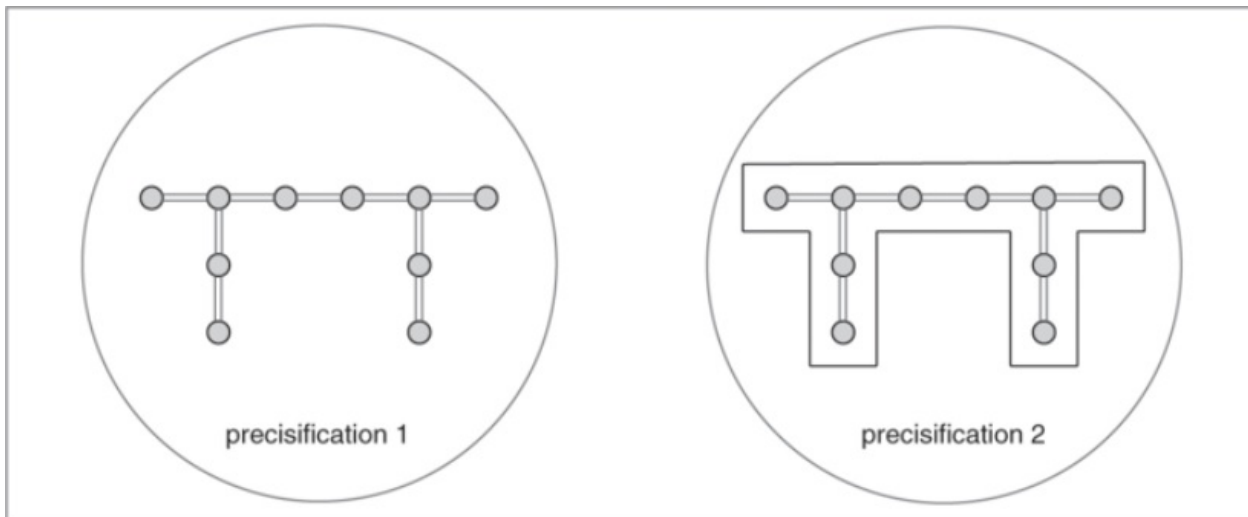
Ennek a meghatározatlanságnak köszönhetően itt a nem standard ontológiai realizmus egy változatával van dolgunk.

Ha az összetételre és a létezésre vonatkozó ontológiai álláspontokat e metaontológiai álláspont szempontjából fogjuk fel, akkor úgy is értelmezhetjük, hogy metafizikailag meghatározhatatlan, hogy csak asztal-szerűen elrendezett részecskék vannak-e, vagy a részecskéken kívül asztal is van. Intuitív módon ennek a forgatókönyvnek van egy olyan pontosítása, amely igazá teszi a mereologikus nihilista leírását, és van egy másik pontosítása, amely igazá teszi a restriktivista és az univerzalista leírást. Ha a valóság különböző pontosításait különböző aktuális világoknak gondoljuk (ahogyan azt a 3.3. szakaszban tettem), akkor az ontológiai leírások mindegyike meghatározatlanul érvényes, mert mindegyik igaz néhány, de nem minden aktuális világban.⁹ Forgatókönyvünk különböző pontosításait a 4.3. ábrán két kör segítségével szemléltetjük.

A második alternatíva szerint vannak a létnek primitív tényei, és ezek mind determináltan állnak fenn, de nem egységes tények, mivel a létnek különböző primitív tulajdonságai, illetve a világi lét-struktúrának különböző fajtái, különböző létmódjai vannak. A különböző primitív lét-tulajdonságoknak – a létezés különböző alapvető módjainak – megfelelnek a létezés különböző primitív fogalmai – vagy, formálisabban, különböző egzisztenciális kvantorok –, amelyek alapján az ontológiában a létezésre vonatkozó állítások megfogalmazhatók. Ezt a metaontológiai álláspontot ontológiai pluralizmusnak nevezzük (McDaniel, 2017; Turner, 2010). Ez a nem sztenderd ontológiai realizmus egy további változata.

⁸68 Compare the indeterminacy of existence invoked in the context of the indeterminacy objection to restrictivism in Section 1.2.2.

⁹69 As pointed out before, the many-worlds gloss on metaphysical indeterminacy may be adopted while holding that metaphysical indeterminacy is itself primitive.

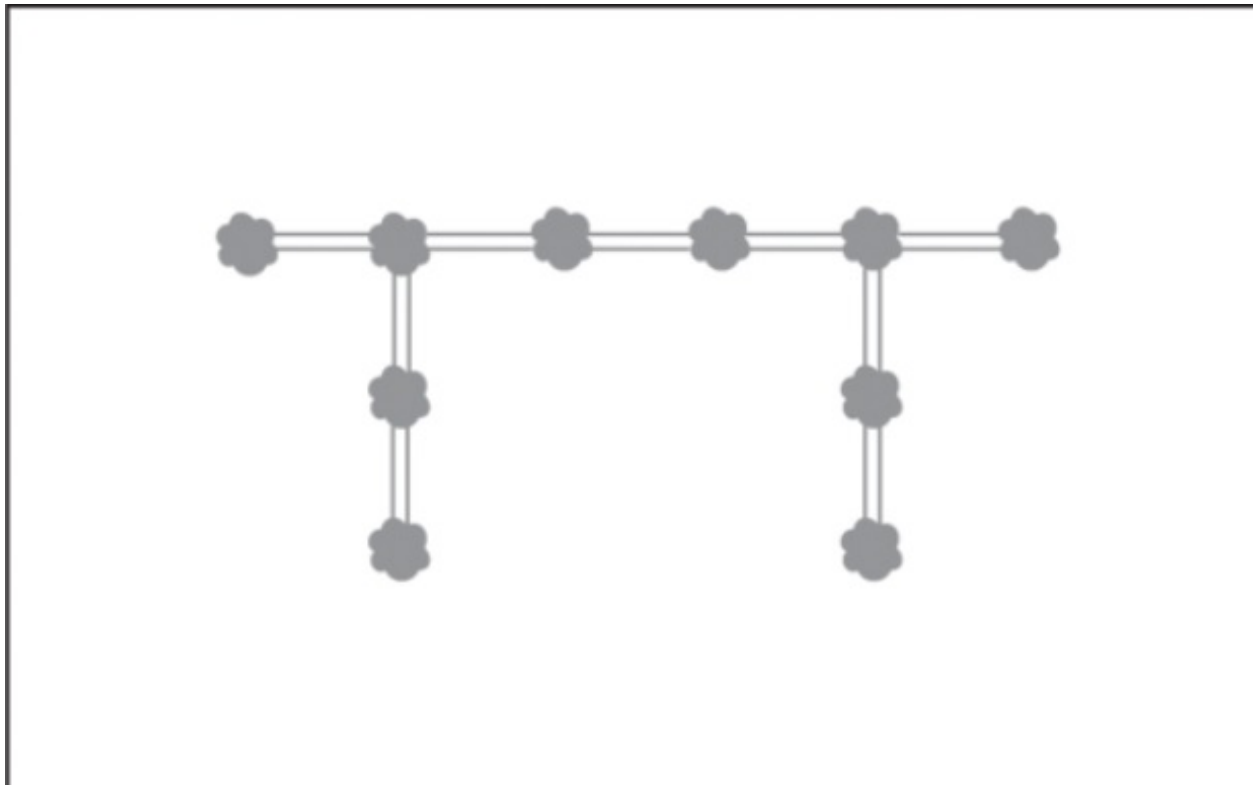
4.3. ábra. Ontológiai határozatlanság

A kompozícióra és a létezésre vonatkozó ontológiai álláspontokra alkalmazva az ontológiai pluralizmus lehetővé teszi forgatókönyvünk következő értelmezését. Az asztalszerűen elrendezett részecskék rendelkeznek a létezés *tulajdonságával*₁, de nem létezik ezekből a részecskékből összeállított *asztal*₁. Egy asztal azonban rendelkezik a *létezés*₂ tulajdonságával, és az asztalok szerint elrendezett részecskék is rendelkeznek vele. Röviden, a dolgoknak különböző, egymást átfedő primitív tartományai vannak. Az összetételre vonatkozó ontológiai álláspontok ilyen értelmezését a 4.3. ábra szemlélteti, amikor a két kört úgy értelmezzük, hogy a létezés különböző primitív tulajdonságait, nevezetesen a *létezés*₁ és a *létezés*₂ tulajdonságait jelzik. Vegyük észre, hogy a kompozícióról szóló vita ezen metaontológiai értelmezése alapján a különböző álláspontok összeegyeztethetők.¹⁰

A harmadik alternatíva szerint nincs primitív létezés. Az egyetlen létezési tények a származékos létezés tényei. Ezt a metaontológiai álláspontot ontológiai nihilizmusnak nevezzük (megkülönböztetendő a mereológiai nihilizmustól; lásd Turner, 2011). Mivel a primitív létezés feltételezése határozza meg az ontológiai realizmust, az ontológiai nihilizmust az ontológiai antirealizmus egyik formájaként kell besorolni. Hogy megértsük e megközelítés radikalitását, gondoljunk a következő kérdésre. Ha a valóságot úgy kell leírni, ahogyan az alapvetően van, akkor hogyan írják le a valóságot az ontológiai nihilisták? Utóbbiak szerint a létezésnek nincsenek alapvető tényei. Ugyanis a létezés fundamentális tényének a primitív létezés tényének kellene lennie, mivel a derivált létezés ténye mással is magyarázható, tehát nem fundamentális. Ha a

¹⁰70 Ontological pluralism has received comparatively little attention in contemporary metaphysics so far. And where it is discussed, different ways of being are taken to delineate different ontological categories, such as the categories of abstracta and of concreta, rather than different domains of material objects according to different views on composition. Nevertheless, it is useful to include the pluralist view of the composition debate in this line-up.

valóság tárgyakat, tulajdonságokat vagy tényeket tartalmaz, akkor ezek mind olyan dolgok, amelyeknek van létezésük – formálisabban fogalmazva, az abszolút korlátlan egzisztenciális kvantor tartományába tartozó dolgok. Mivel a létezésnek nincsenek fundamentális tényei, a tárgyak, tulajdonságok és tények nem a fundamentális valóság lakói. Mi tehát az alapvető valóság alakja? Tekintsük a realista alapvető igazságát, miszerint a egy részecske. Az ontológiai nihilista számára sem az a részecske, sem a ‘részecskének-lenni’ tulajdonsága nem létezik fundamentálisan. Milyen alapvető igazságot kínálhatna fel helyette a nihilista? Az egyik válasz az, hogy olyan kijelentésekkel próbálja megadni a valóság alapvető leírását, amelyek nem utalnak sem tárgyra, sem más dolgokra. Első közelítésként a nihilista azt állíthatná, hogy alapvetően részecske - analógia szerint azzal a hétköznapi, alany nélküli igazsággal, hogy havazik. Hasonlóképpen megkérdezhetnénk, hogy mit javasol a nihilista a realista azon alapvető igazsága helyett, hogy az $a_1 \dots a_n$ részecskék táblázatosan vannak elrendezve. A korábban említett javaslatot kiterjesztve a nihilista azt tartatná, hogy alapvetően a részecskék asztalszerűen helyezkednek el.¹¹ A 4.4. ábra az utóbbi tárgy nélküli igazság szemléltetésére tesz kísérletet.

4.4. ábra. Ontológiai nihilizmus

Míg a kompozíció és a létezés különböző ontológiai nézeteinek előző három értelmezése a forgatókönyvünk legalacsonyabb szintű leírásában tárgyakat ismer fel, addig a nihilista szemlélet alapvető leírást ad

¹¹71 For rigorous formulations in terms of the language of predicate functors, see Turner, 2011. See also O’Leary-Hawthorne & Cortens, 1995.

tárgyakra való hivatkozás nélkül: partikulárisan, táblázatosan. Hogyan kell tehát a nihilistának értelmeznie a mereológiai nihilisták, a restriktivisták és az univerzalisták különböző lét-állításait? Ha ezeket az állításokat úgy értelmezzük, mint amelyek bizonyos anyagi tárgyak primitív létezésének tényeit kívánják leírni, akkor a nihilisták, a restriktivisták és az univerzalisták mind célt tévesztenek, mivel egyszerűen nincsenek primitív létezésre vonatkozó tények. Egy befogadóbb lehetőség az, ha ezeket a létezési állításokat úgy értelmezzük, mint amelyek bizonyos anyagi tárgyak származékos létezésének tényeit írják le. Továbbá a mereológiai nihilisták és ellenfeleik úgy is felfoghatók, hogy különböző típusú származékos létezési tényeket írnak le, amelyek mindegyike ugyanazokon az alapvető tárgy nélküli igazságokon alapul.

Íme ennek a megközelítésnek egy durva megvalósítása. Tegyük fel, hogy a mintaforgatókönyvünk helyes, fundamentális leírása az, hogy a létezők táblázatszerűen formálódnak. Valamivel pontosabban, valahogy formálódnak az egyik régióban, formálódnak egy másik régióban, és így tovább. Továbbá, táblázatot alkotva is felosztódnak (formálódnak) több más régióban.¹²

Most mondjuk, hogy a derivált létezésnek kétféle ténye van: *létezés*₁ szerinti tények és *létezés*₂ szerinti tények. Ezek mindegyike különböző megalapozó elvek révén származtatható az alapvetően tárgy nélküli igazságokból. Vizsgáljuk először is, a *lét*₁-et. Az, hogy egy adott pont-régióban részecske van, megalapozza azt a tényt, hogy *létezik*₁ egy részecske, amely ebben a régióban található. Feltételezve, hogy egy bizonyos pont-régióban, csak az olyan atomi minőségi igazságok érvényesek, melyek a *létezés*₁ tényeit határozzák meg, abban a régióban nem találunk táblázatokat, mint objektumokat, csak részecskéket. Másodszor, vizsgáljuk a *létezés*₂ tényeit. Ez megalapozza azt a tényt, hogy *léteznek*₂ részecskék, amely az adott régióban találhatóak, de ebben a régióban *léteznek*₂ táblázatszerű objektumok is.

E feltételezések alapján a forgatókönyvünkben a részecskékre vonatkozó alapvető igazságok megalapozzák mind a nihilista leírást, amelyet a *létezés*₁-re vonatkozóan értelmezünk, mind a restriktivista leírást, amelyet a *létezés*₂-re vonatkozóan értelmezünk: nincs *asztal*₁, de egy asztal *létezik*₂, míg az asztalok szerint elrendezett részecskék mind *léteznek*₁ és *léteznek*₂. Összefoglalva, az ontológiai nihilizmus vizsgált változata szerint játékgatókönyvünk mereológiai leírásai a derivált létezés különböző típusú tényeiről szólnak. És mivel ez utóbbiak ugyanabból az alaptényből származnak független megalapozó elvek révén, a leírások összeegyeztethetők egymással. (A 4.3. szakasz végén visszatérek a kompozícióról szóló ontológiai vita eme értelmezésére).

¹²72 For ease of exposition, let us help ourselves to talk of regions and moments, which are, strictly speaking, not permitted by ontological nihilism, since they are things.

4.3. A tárgyak ontológiájáról szóló deflacionizmus

Az ontológiai vitákról szóló deflacionizmus az a nézet, hogy a létezésről szóló vita metafizikailag felszínes. Mivel a deflacionizmus nem a létezés tényeinek természetéről szóló általános álláspontot képvisel, hanem egy konkrét elsőrendű vitát vesz célba, a deflacionizmus nem a 4.2. szakaszban áttekintett egyik metaontológiai álláspontot jelenti.

Az anyagi tárgyak világában az összetételről és a létezésről szóló viták során – a továbbiakban egyszerűen „a vita” – számos metafizikus védelmezett egyfajta deflacionizmust.¹³ Ez meglehetősen népszerű nézet a metafizikán kívül alkotó filozófusok, valamint az egyetemi hallgatók és a nem filozófusok körében is, legalábbis akkor, amikor először találkoznak ezzel probléma körrel. A vitával kapcsolatos deflacionizmus hívei egyetértenek abban, hogy nincsen valódi filozófiai tétje a vitának. Szerintük nincs szükség arra, hogy a szemináriumi teremben felizzgassuk magunkat ezeken a kérdéseken, hiszen a vita eleve nem a szemináriumi terembe való.

Miért hiszik ezt? A kortárs deflacionisták nem csak azért hiszik ezt, mert a kompozícióról és a létezésről szóló különböző álláspontok empirikusan megkülönböztethetetlenek – vagyis mert a vitát nem lehet tapasztalati vagy kísérleti úton eldönteni. A mai deflacionisták nem verifikacionisták. Jól tudják, hogy a jelenkori tudományban, különösen az elméleti fizikában számos érdemi vita napirenden van, olyanok, amelyek nem dönthetők el kísérlettel, megfigyeléssel.¹⁴

Az ontológiai deflacionizmus képviselőinek népszerű nyitánya ez az állítás: a vita valójában a nyelvhasználatról szól. A vitát pusztán verbálisnak gondolják, amennyiben a vitázók különböző jelentést tulajdonítanak a „létezés” és a „van” kifejezéseknek – vagy, formálisabban, a „ \exists ” egzisztenciális kvantornak. A vita minden egyes álláspontja számára van a létezés’ egy olyan jelentése, amelyhez képest az adott álláspont helyes. Sőt, a vitában használt létezés’ minden jelentése egyenrangú. A paritás – a jelentések egyenértékűsége – a deflacionizmus központi gondolata. Hogyan kell egy a fogalmat érteni? (megj. A filozófiában csaknem mindig erről van szó.)AF Mivel a nyelv konvencionális, triviális, hogy a lét’ sokféle jelentéssel használható.

A deflacionizmus hívei szerint egy adott kifejezés jelentései egyenrangúsága többet kell, hogy jelentsen annál a nyilvánvaló ténynél, hogy a szemináriumi teremben belépve az összes lehetséges jelentésről szó van. Több közös vonásnak kell lennie e jelentések között ahhoz, hogy a releváns értelemben véve egyenrangúak

¹³73 Hilary Putnam and Eli Hirsch are leading proponents. Hirsch is also a deflationist about the persistence debate. I shall focus on composition here. See Hirsch, 2002a, 2002b, 2005; Putnam, 1987, 2004. See Thomasson, 2007, for a different kind of ontological deflationism.

¹⁴74 See Hawthorne, 2009, p. 214, for examples.

legyenek.¹⁵

A következő képet gyakran használják a deflácionizmus hívei, hogy a szándékolt jelentés egyenértékűséget bemutassák. Vegyünk ismét egy egyszerű forgatókönyvet, amelyben több részecske van asztalszerűen elrendezve. A mereológiai nihilisták szerint a részecskék *léteznek*₁ sajátos értelemben, de az asztal nem *létezik*₁, míg egyes mereológiai restriktivisták szerint létezik egy *asztal*₂ és épp úgy léteznek az asztal részecskéi is. Ezek a leírások a létezés különböző fogalmait használják. Szerintük, a két leírás egyenrangú, azáltal, hogy ugyanazt a „valóságdarabot” különböző, azonos módon „hasítják-szabják” tárgyakra, ahogyan ugyanazt a tézisdarabot különböző, azonos módon különböző süteménykészletekre lehet vágni. A létezés különböző fogalmai különböző tárgyalkotó eszközök, amelyekkel az „amorf valóságot” különböző tárgy-készletekre „faragják”.¹⁶ Ez a kép azt sugallja, hogy a deflácionizmus szerint a „létezés” különböző jelentéseinek egyenértékűsége nemcsak a nyelvhasználatra egyenértékűségére vonatkozik, hanem ezeknek a jelentéseknek a valósághoz való viszonyára is. Ugyanakkor több erőfeszítésre van azonban szükség ahhoz, hogy ezt a „sütemény” metafora-képet elméleti feldolgozásra alkalmas filozófiai tézissé alakítsuk.

A következő pontosítás azt visszhangozza, ahogyan az ontológiai deflácionizmus egyes hívei gondolkodnak a jelentés-egyenértékűségről. Példánkra esetén úgy gondolják, hogy a mereológiai nihilizmus állítása, miszerint az asztalszerűen elrendezett részecskék *léteznek*₁, de az asztal nem *létezik*₁, és a mereológiai restriktivizmus állítása, miszerint az asztalszerűen elrendezett részecskéken kívül egy asztal is *létezik*₂, *szükségszerűen* egyenértékű – tehát ugyanazokban a metafizikailag lehetséges világokban igazak.¹⁷ A tézis szerint a két állítás ugyanazt a lehetőségalmazt – ugyanazt az intenciót – írja le a létezés különböző fogalmaival. Azzal, hogy a lehetséges világok egy állítás által leírt halmazát tekintjük, a valóságnak az állítás által leírt részére helyezük a hangsúlyt, azáltal, hogy a világ minden olyan aspektusát variáljuk, amely nem szükséges az állítás igazságához. Az a homályos elképzelés, hogy a két leírás az amorf valóságnak ugyanazt a részét különböző módon faragja tárgyakká, ezután tisztázható azzal, hogy a két állítás a világok ugyanazon halmazát írja le. Annak érdekében, hogy hagyjunk némi teret a különböző nézeteknek arról, hogy a szükséges ekvivalencia elegendő-e a jelentések egyenértékűségéhez, koncentráljunk csak a gyengébb tézisére, miszerint szükséges a paritáshoz. A fejezet hátralévő részében e deflációs tézis két kihívását fogom megvizsgálni.¹⁸

¹⁵75 See Sider, 2011, pp. 67–70, on parity.

¹⁶76 See Eklund, 2008, for references.

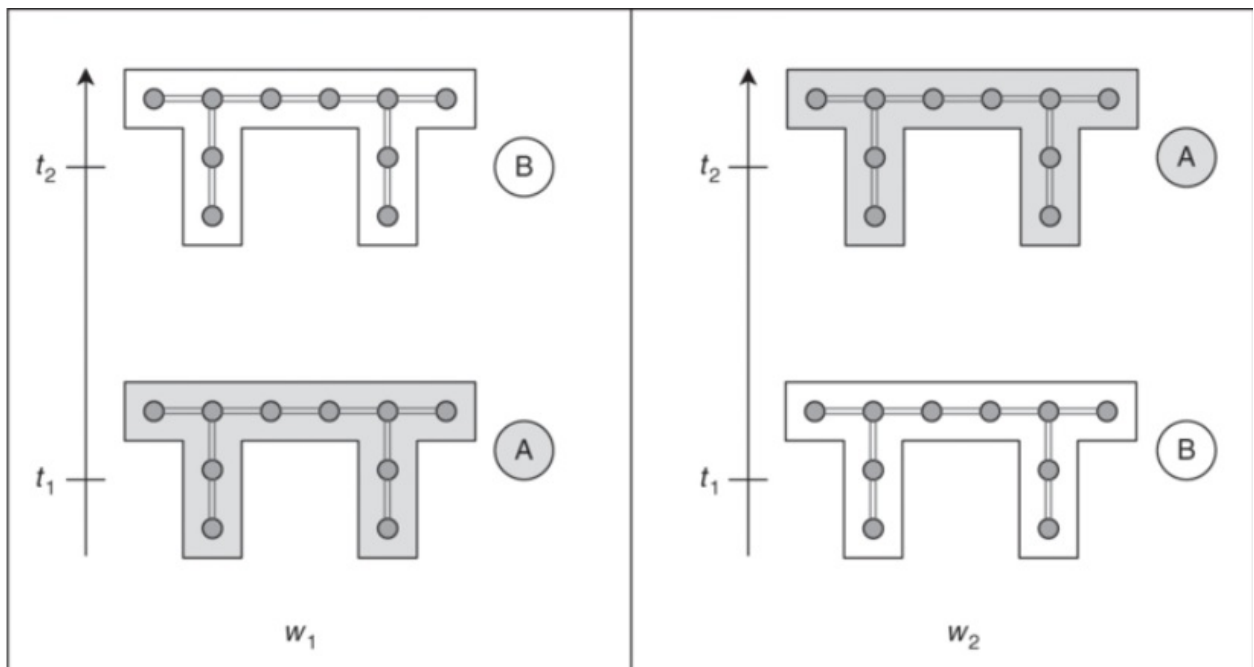
¹⁷77 For rigorous formulations in terms of the language of predicate functors, see Turner, 2011. See also O’Leary-Hawthorne & Cortens, 1995.

¹⁸78 Notice that this intensional account of parity says nothing about whether the existence concepts involved are primitive. Recall from Section 4.2 that ontological pluralists recognize a plurality of existence concepts that can be said to be on a par because they are all primitive. The ontological pluralist’s parity thesis is to be distinguished from the deflationist’s. The latter is meant to be much less metaphysically heavyweight than the former.

(megj. Attól tartok nem teljesen világos mire gondolt a szerző. Én így értelmezem:

Két állításunk van: (1) Az asztalszerűen elrendezett részecskék *léteznek*₁, de az asztal nem *létezik*₁. (2) Az asztalszerűen elrendezett részecskék *léteznek*₂, és az asztal is *létezik*₂. Az első állítás igaz a lehetséges világok H_1 halmazában a második pedig igaz a lehetséges világok H_2 halmazában. A tézis az, hogy ha $H_1 = H_2$ az szükséges és elegendő feltétele a kétféle létezés fogalom egyenértékűségének.)AF

Az első kihívás az, hogy a két állítás nem egyazon lehetséges világokban igaz. Íme egy példa (Hawthorne, 2009, 221. o. nyomán). Tekintsük a következő forgatókönyvet, ahogyan azt egy tipikus mereológiai restriktivista leírja. A t_1 pillanatban részecskék sokasága, az x -ek, egy A nevű táblázatot alkotnak, a t_2 pillanatban pedig ugyanezek az x -ek egy nem azonos B táblázatot alkotnak. A mereológiai nihilisták tagadják, hogy ebben a forgatókönyvben létezne bármilyen táblázat. Azt állítják, hogy az x -ek t_1 és t_2 időpontban léteznek, miközben egyik pillanatban sem alkotnak semmilyen táblázatot. A deflációpártiak szerint a restriktivista leírás és a nihilista leírás a valóságnak ugyanazt a részét különböző módon ragadja meg, és ezért egyenrangúak. Az egyenértékű jelentés modális magyarázata szerint a két leírás a metafizikailag lehetséges világok ugyanazon halmazában igaz. Ez az állítás azonban hamis. Legyen a fenti forgatókönyv érványes w_1 világban. A restriktivista megkülönbözteti a w_1 -et egy olyan világtól, a w_2 -től, amelyben az x -ek t_1 -ben egy bizonyos táblát és t_2 -ben egy különböző másik táblát alkotnak, de a táblák sorrendje felcserélődik: az x -ek t_1 -ben B -t, míg t_2 -ben A -t alkotnak, ahogyan azt a 4.5. ábra szemlélteti. A

4.5. ábra. Ez-ség különbségek

w_1 és w_2 közötti különbségek haecceisztikus (haecceitistic) különbségek. (megj. Minden dolognak van egy olyan 'ez'-sége, ami csak és kizárólag arra a dologra igaz, és semmi másra. Ez még akkor is így lenne, ha

volna valami, ami az összes tulajdonságában megegyezne ezzel a dologgal. Tehát egy x dolog haecceitása nem más, mint az ' x -el azonosnak lenni' tulajdonság, ami kizárólag x -re igaz. A fogalom a középkori Duns Scotus filozófustól ered.)¹⁹ Ezek arra vonatkozó különbségek, hogy melyik táblázat létezik t_1 -ben és melyik t_2 -ben. Míg az elején szereplő restriktivista leírás w_1 esetén igaz, addig w_2 esetén hamis. A nihilista leírás ezzel szemben w_1 -nél és w_2 -nél is igaz, mivel a nihilista számára w_2 éppen w_1 . Vagyis a restriktivista megkülönbözteti a táblázatok haecceitás lehetőségeit, amelyekre a nihilista vak. Ezért a restriktivista kezdeti leírása és a nihilista leírása nem ugyanazt a valóság-részletet ragadja meg. Nem állnak egy szinten.¹⁹

A második kihívás az, hogy a vitában a különböző álláspontok közötti egyenlőséget megteremtő szükséges jelentés egyenértékűség magyarázatot igényel. Tegyük fel, hogy a mereológiai nihilista állítása, miszerint az asztalszerűen elrendezett részecskék *léteznek*₁, de asztal nem *létezik*₁, és a mereológiai restriktivista állítása, miszerint az asztalszerűen elrendezett részecskék mellett egy asztal is *létezik*₂, ugyanazokban a metafizikailag lehetséges világokban igaz. Most miért van ez így? A különböző kontingens leírások ekvivalenciája az összes lehetséges világban szupererős ekvivalencia. Megdöbbentő lenne, ha csak így állna fenn, anélkül, hogy bármilyen magyarázat lenne arra, hogy miért áll fenn. Mi tehát ennek a szükségszerű ekvivalenciának a forrása?^{20 21}

Egy természetes magyarázat az, hogy a nihilista tény, miszerint léteznek az asztalszerűen elrendezett *részecskék*₁, de nincs *asztal*₁, és a restriktivista tény, hogy létezik egy *asztal*₂, valamint az asztalszerűen elrendezett részecskék, ugyanabból az alapvető tényből származnak. Az elképzelés egyszerű. Minden olyan alapvető tény, amely a nihilista tényt bármely lehetséges világban megalapozza, megalapozza a restriktivista tényt is, és fordítva. Ha a nihilista ténynek és a restriktivista ténynek bármely világban van közös alapja – és így a közös alapjuk világról világra változhat –, akkor nem meglepő, hogy minden olyan világban, ahol az egyik megjelenik, a másik is megjelenik, és fordítva.

A 4.2. szakaszban találkoztunk egy sor metaontológiai kerettel, és alkalmaztuk őket a kompozíció és a létezés vitájában. Ez a metaontológiai menüpont akkor válik relevánssá, amikor a nihilista *lét*₁ tények és a restriktivista *lét*₂ tények közös alapját keressük. A primitív létezés determinált és egységes tényeivel rendelkező standard ontológiai realizmus feltételezése alapján a különböző típusú létezési tények megkülönböztetése rendkívül természetellenes. Mi a helyzet az alternatív metaontológiai képekkel? Az egyszerűség kedvéért félretéve az ontológiai meghatározatlanságot és az ontológiai pluralizmust, arra fogok

¹⁹79 Compare the collapse problem of Section 2.2.

²⁰80 Compare the explanatory challenge presented by entanglement in Section 4.1.

²¹81 It would be implausible to explain the necessary equivalence by sameness of meaning. The few who hold that the two descriptions have the same meaning believe that sameness of meaning results from the descriptions' necessary equivalence, not the other way around.

összpontosítani, hogy az ontológiai nihilizmus miért nyitja meg a fent említett magyarázó séma ígéretes megvalósítását.

Az ontológiai nihilizmus szerint semmi sem létezik alapvetően. A legalacsonyabb szintű igazságok tehát nem a létezésről és nem a tárgyokról szólnak. Tegyük fel az ontológiai nihilistával együtt, hogy játékgörgetőkönyvünk helyes fundamentális leírása az, hogy az asztalszerűen partikulál több térbeli régióban. Emlékezzünk továbbá arra, hogy a derivált létezésnek kétféle ténye van. A $lét_1$ és a $lét_2$ tényei az alapvető tárgy nélküli igazságokból különböző, egymástól független megalapozó elvek révén származtathatók. Nagyjából az, hogy egy adott pont-régióban részecske van, megalapozza azt a tényt, hogy létezik egy részecske₁, amely ebben a régióban található. Feltételezve, hogy csak az olyan atomi minőségi igazságok, mint például az, hogy egy adott pont-régióban részecske van, a létezés *tényeit*₁ alapozzák meg, a forgatókönyvünk teljes alapvető leírása megalapozza, hogy nincs *asztal*₁. Továbbá, az, hogy egy adott régióban van részecske, megalapozza azt a tényt, hogy létezik egy *részecske*₂, amely abban a régióban található. Továbbá, az, hogy az asztalok szerint több régióban is részecske, azt a tényt is megalapozza, hogy létezik egy *asztal*₂, amely az atomos tények helyeinek összegében található. Ezért egy táblázat *létezik*₂. A partikulációra vonatkozó alapvető igazságok a mi forgatókönyvünkben tehát mind a nihilista, mind a restriktivista leírást megalapozzák. Feltételezve, hogy a nihilista létezés₁ tényei és a restriktivista *létezés*₂ tényei ugyanolyan módon – illetve ugyanazon megalapozó elvek által – keletkeznek minden egyes világban, amelyben érvényesülnek, a létezés₁ tények alapjai minden egyes világban a létezés₂ tények alapjai is, és fordítva. Ezért a létezési tények szükségszerűen együtt keletkeznek.

Vegyük észre, hogy a megcélzott szükségszerű ekvivalenciának ez az ontológiai-nihilista magyarázata nem csak egy az egyenrangú jelöltek közül. Ugyanis nagyon is hihető, hogy a két leírás közös alapjának egy tárgy nélküli igazságnak kell lennie. A $lét_1$ tényünk és a $lét_2$ tényünk szükségszerű együttlétének magyarázatához olyan közös alapot keresünk, amely semleges a $lét_1$ tény és a $lét_2$ tény tekintetében. Mivel minden tárgyat érintő tény olyan tény lesz, amely vagy a $lét_1$ vagy a $lét_2$ tényét feltételezi – minden tárgy a *létező*₁ vagy a *létező*₂ tartományához tartozik –, egy semleges alap tárgysemleges lesz. És az ontológiai nihilizmus kerete éppen ezt ígéri

. Ezen az úton jutunk el a nihilista és restriktivista leírások szükségszerű ekvivalenciájának antirealista magyarázatához, amely továbblép a paritás modális beszámolóján, és alaposabb megértést kínál e fogalomról. Most már azt mondhatjuk, hogy a rivális álláspontok egyenrangúak, azáltal, hogy derivált tárgyi tényekről – a $lét_1$ tényekről, illetve a $lét_2$ tényekről – szólnak, amelyek ugyanazon tárgy nélküli alapigazságokon

alapulnak. A kezdeti, homályos kép a valóság amorf, különböző módon tárgyakká faragott részéről így az ontológiai nihilizmus keretein belül tekintélyes élesítést kap. A valóság amorf, tézstaszzerű a tárgyakkal szemben, azáltal, hogy végső soron tárgysemleges. A tárgyak különböző ontológiai az alapvetően tárgy nélküli valóságot különböző módon látják el tárgyakkal, azáltal, hogy különböző elveket fogalmazznak meg, amelyek a létezés tényeinek megalapozását szabályozzák.

Az ontológiai nihilizmus tökéletesen illeszkedik a deflációpártiak süti-képéhez. E kép tisztázásának útja természetesen az ontológiai nihilizmushoz vezet. Ez a metaontológiai álláspont azonban végső soron elárulja a deflacionizmus szellemét. Emlékezzünk arra, hogy a deflációval kapcsolatos vitáról a defláció hívei egyetértenek abban, hogy semmi nagy filozófiai jelentőségű dolog nem forog kockán. De ha a deflacionizmusnak szüksége van az ontológiai nihilizmusra a paritás magyarázatához, akkor a deflacionista kénytelen belemenni egy jelentős filozófiai érdekű vitába, nevezetesen az ontológiai realizmus és az anti-realizmus metafizikai mélységű vitájába, ahol különböző nehézsúlyú álláspontok versenyeznek egymással. Vegyük észre, hogy a deflacionista szellemiség elárulása nem függ attól, hogy az ontológiai-nihilista útra lépünk-e. Ez azonnal bekövetkezik, amint a deflációpárti a nehézsúlyú nézetek metaontológiai büféjéhez fordul, amelyről a tények vagy igazságok alapvetőek, mivel kielégítően keresi az anyagi tárgyakra vonatkozó különböző ontológiai nézetek paritásának magyarázatát. Ha a defláció hívei becsületetlen erőfeszítést tesznek a képeken való továbblépés érdekében, akkor a szemináriumi teremben elkerülhetetlenek az érdemi viták.

22

²²82 For further discussion, see Sider, 2011, chs. 4 and 9.

5. fejezet

Befejezés

5.1. Összefoglaló kérdések

Vannak-e bútorok a szobámban, és az asztalnak vannak-e lábai és más részei? Túlélném-e ha másik testbe ültetnék át az agyamat? Vajon csak azután tudtam meg pontosan, ki volt az apám, amikor már meghalt, és többé már nem történnek vele események, többé semmilyen értelemben nem változik meg, vagy még életében bármikor, amikor találkoztam vele, teljes valójában jelen volt, ott volt velem? A fűzfám, amikor lehullatja a leveleit, akkor ugyanaz a fa marad, csak megváltozott? Ha látom, hogy a szobámban van egy asztal, és rajta egy tányér, akkor van a szobámban egy asztal-tányér is, azaz *egy* dolog, ami az asztalból és a tányérból áll?

A könyv elolvasása után az olvasó is érvekkel alátámasztva válaszolhat az előbbi kérdésekre. Talán mindössze ebben áll a filozófia haszna.

Ábrák jegyzéke

1.		i
1.1.	Metafizikai rejtély a konyhaasztalon	3
1.2.	Összetett anyagi tárgyak	11
1.3.	Többszörösen összetett anyagi tárgyak	12
2.1.	Hipersíkok	23
2.2.	perdurantizmus és az időbeli kiterjedés	25
2.3.	Endurantizmus és a multi-lokáció	26
2.4.	Az összeomlás problémája a téridőben	31
2.5.	Események időbeli távolsága a téridőben	36
2.6.	A szék világvonalai	38
2.7.	Pontszerű szék	40
3.1.	Szobor és agyag	45
3.2.	Csonkolt macska	46
3.3.	Személyi hasadás	54
3.4.	Szemantikai bizonytalanság	59
3.5.	Mereológiai határozatlanság	61
4.1.	Az összefonódás problémája	67
4.2.	Ontológiai álláspontok	71
4.3.	Ontológiai határozatlanság	72
4.4.	Ontológiai nihilizmus	73
4.5.	Ez-ség különbségek	77

Táblázatok jegyzéke

1.1. Rész és egész	5
1.2. Stukturált és strukturálatlan tárgyak	16
2.1. A perdurantizmus és endurantizmus néhány képviselője	27

Alphabetical Index

- Aaron Cotnoir, 4
- Aaron J. Cotnoir, 8
- AB = anti-bilokációs elv, 53
- AC, 54
- AC = Anticoincidence Principle, 43
- Achille C. Varzi, 4
- agyműtét, 53
- Albert Einstein, 66
- Ali Abasnezhad, 7
- Allan Gibbard, 44, 45
- Andrew Brenner, 68, 69
- Andrew Cortens, 76
- André Gallois, 57
- anti-extrinsicness elv, 55
- Anticoincidence Principle = AC, 43
- Antony Eagle, 24
- Arisztotelész, 11
- belső tulajdonság, 29
- Bernard Arthur Owen Williams, 53
- bilokáció, 56
- Brian Weatherston, 58
- Caludio Calosi, 24
- Catherine S. Sutton, 51
- Chad Carmichael, 6
- Cian Dorr, 66
- Claudio Calosi, 69
- Co-location Principle, 43
- Cody Gilmore, 24, 37
- counterpart-theory, 39
- Damiano Costa, 24, 26
- Daniel Z. Korman, 6, 7, 47, 65
- David Lewis, 2, 7, 17, 28, 29, 32, 39, 58
- David Malet Armstrong, 32
- David Mark Kovacs, 50
- David Rose, 6
- David Wiggins, 44
- Dean W. Zimmerman, 51
- Dean Zimmerman, 32, 33
- deflacionizmus, 75
- Derek Parfit, 53
- Donald L. M. Baxter, 8
- Einar Duenger Bohn, 68
- Eli Hirsch, 75
- Elizabeth J. Barnes, 60
- endurantizmus, 18, 34, 35, 37, 49
- esszencializmus, 10

- eternalizmus, 27
- fizikai tárgy, 44
- four-dimensionalism, 18
- fuzzy halmaz, 61
- fázista, 47
- függvény, 29
- Gideon Rosen, 66
- H. Scott Hestevold, 4
- haecceitas, 78
- Hilary Putnam, 75
- Hraskó Péter, 37
- hylomorphism = Atisztotelész felfogása az anyag
és forma viszonyáról, 11
- húrelmélet, 65
- Ian Gibson, 30
- immanens oksági kapcsolat, 33
- inkompatibilizmus, 46, 55
- instanciálás, 69
- instanciálódás, viii
- intrinzikus, 29
- J.Robert G. Williams, 60
- Jason Turner, 72, 73, 76
- jellemző, 29
- Jenann Ismael, 68
- Jeremy Butterfield, 32
- John Hawthorne, 8, 32
- John Locke, 55
- John O'Leary-Hawthorne, 76
- John Patrick Hawthorne, 75
- Jonathan Schaffer, 6, 9, 68
- Josh Parsons, 24
- Judith Jarvis Thomson, 50
- Karen Bennett, 9, 11, 51
- Katherine Hawley, 7, 26
- Kathrin Koslicki, 11, 15, 50
- Ken Akiba, 7, 60
- Kit Fine, 9, 11, 15, 44, 48, 51, 58
- kompatibilizmus, 51
- Kris McDaniel, 72
- közös alap magyarázat, 69
- külső tulajdonság, 29
- Lorentz-transzformáció, 41
- Louis deRosset, 51
- Lynne Rudder Baker, 50, 51
- M. Eddon, 28
- Mark Heller, 51
- Mark Hinchliff, 28
- Matteo Morganti, 69
- Matti Eklund, 76
- Maureen Donnelly, 24
- Meg Wallace, 8
- meghatározatlanság, 71
- mereological restrictivism, 6
- mereológiai hierachia, 12
- mereológiai meghatározatlanság, 58
- mereológiai megszorítás, 2
- mereológiai nihilizmus, 2, 64, 76
- mereológiai restriktivizmus, 13, 76
- mereológiai univerzalizmus, 2
- Michael B. Burke, 48
- Michael C. Rea, 48, 51

- Minkowski, 36
- monizmus, 47
- multi-lokáció, 24
- Murali Ramachandran, 57
- Ned Markosian, 6
- Neil McKinnon, 60
- nihilizmus, 70
- Noël B. Saenz, 51
- négydimenzió, 24, 27
- Oliver Pooley, 30
- ontológiai nihilizmus, 73
- ontológiai pluralizmus, 72
- Paul Teller, 68
- perdurantizmus, 18, 33, 35, 39, 49
- perspektivizmus, 39
- Peter Geach, 44
- Peter Thomas Geach, 58
- Peter Unger, 4, 58
- Peter van Inwagen, 2, 4, 6, 66
- phasalism, 47
- pluralizmus, 48
- prezentizmus, 27
- relativitáselmélet, 36
- reláció, 29
- restriktivizmus, 70
- Ryan Wasserman, 21
- rés metafizikai értelemben, 12
- rész és egész, 11
- Sally Haslanger, 28
- Saul Kripke, 32
- SCQ=special composition question, 2
- Ship of Theseus, 55
- Simon J. Evnine, 15
- Simon Langford, 57
- speciális relativitáselmélet, 37
- spin, 66
- stage teória, 20
- stage view, 25, 57
- standard ontológiai realizmus, 70
- STR=speciális relativitáselmélet, 39
- strukturált tárgyak, 15
- supervaluationism, 58
- Sydney Shoemaker, 53
- szigorú azonosság, 8
- supervaluationizmus, 58
- Szókratész, 11, 22
- takarékossági ellenérv, 8
- temporary intrinsics, 28
- Terence Parsons, 60
- Theodore Sider, 2, 7, 19, 21, 26, 28, 32, 34, 56
- Thomas Hofweber, 28, 65
- Thomas Sattig, 11, 15, 24, 26, 28, 37, 41, 51, 52, 58, 60, 64, 65
- Thomas Sider, 76, 80
- three-dimensionalism, 18
- Trenton Merricks, 64
- trog, 6
- tulajdonság, 29
- téridő, 22
- univerzalizmus, 8, 70
- univerzálé, 29

világvonal, 39

Yuri Balashov, 24, 37

összefonódás, 66

összeomlás problémája, 32

Hivatkozások

- Akiba, K. 2000: 'Vagueness as a Modality', *Philosophical Quarterly*, 50: 359-70.
- Akiba, K. & Abasnezhad, A. (eds.) 2014: *Vague Objects and Vague Identity: New Essays on Ontic Vagueness*. Berlin: Springer.
- Armstrong, D. M. 1980: 'Identity through Time', in P. van Inwagen (ed.), *Time and Cause: Essays Presented to Richard Taylor*, Dordrecht: D. Reidel, pp. 67-78.
- Baker, L. R. 2007: *The Metaphysics of Everyday Life: An Essay in Practical Realism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baker, L. R. 2000: *Persons and Bodies: A Constitution View*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Balashov, Y. 2010: *Persistence and Spacetime*. Oxford: Oxford University Press.
- Barnes, E. & Williams, J. R. G. 2011: 'A Theory of Metaphysical Indeterminacy', *Oxford Studies in Metaphysics*, 6: 103-48.
- Bennett, K. 2017: *Making Things Up*. Oxford: Oxford University Press.
- Bennett, K. 2013: 'Having a Part Twice Over', *Australasian Journal of Philosophy*, 91: 83-103.
- Bennett, K. 2004: 'Spatio-Temporal Coincidence and the Grounding Problem', *Philosophical Studies*, 118: 339-71.
- Bohn, E. D. 2012: 'Monism, Emergence, and Plural Logic', *Erkenntnis*, 76: 211-23.
- Bostrom, N. 2003: 'Are You Living in a Computer Simulation?', *Philosophical Quarterly*, 53: 243-55.
- Brenner, A. 2018: 'Science and the Special Composition Question', *Synthese*, 195: 657-78.
- Burke, X. (helyesen: Michael B. Burke) 1994: 'Preserving the Principle of One Object to a Place: A Novel Account of the Relations among Objects, Sorts, Sortals, and Persistence Conditions', *Philosophy and Phenomenological Research*, 54: 591-624.
- Butterfield, J. 2005: 'On the Persistence of Particles', *Foundations of Physics*, 35: 233-69. Calosi, C. 2014: 'Quantum Mechanics and Priority Monism', *Synthese*, 191: 915-28.
- Calosi, C. & Costa, D. 2015: 'Multilocation, Fusion and Confusions', *Philosophia*, 43: 25-33.
- Calosi, C. & Morganti, M. 2021: 'Interpreting Quantum Entanglement: Steps towards Coherentist Quantum Mechanics', *British Journal for the Philosophy of Science*, 72: 865-91.
- Calosi, C. & Morganti, M. 2016: 'Humean Supervenience, Composition as Identity and Quantum Wholes', *Erkenntnis*, 81: 1173-94.
- Carmichael, C. 2015: 'Toward a Commonsense Answer to the Special Composition Question', *Australasian Journal of Philosophy*, 93: 475-90.

- Costa, D. 2017: 'The Transcendentist Theory of Persistence', *Journal of Philosophy*, 114: 57-75.
- Cotnoir, A. J. & Baxter, D. L. M. (eds.) 2014: *Composition as Identity*. Oxford: Oxford University Press.
- Cotnoir, A. J. & Varzi, A. C. 2021: *Mereology*. Oxford: Oxford University Press.
- deRosset, L. 2011: 'What Is the Grounding Problem?', *Philosophical Studies*, 156: 173-97.
- Donnelly, M. 2010: 'Parthood and Multi-location', *Oxford Studies in Metaphysics*, 5: 203-43.
- Eagle, A. 2016: 'Location and Perdurance', *Oxford Studies in Metaphysics*, 5: 53-94.
- Eddon, M. 2010: 'Three Arguments from Temporary Intrinsic', *Philosophy and Phenomenological Research*, 81: 605-17.
- Einstein, A., Podolsky, B., & Rosen, N. 1935: 'Can Quantum-Mechanical Descriptions of Reality Be Considered Complete?', *Physical Review*, 47: 777-80.
- Eklund, M. 2008: 'The Picture of Reality as an Amorphous Lump', in T. Sider, J. Hawthorne, & D. W. Zimmerman (eds.), *Contemporary Debates in Metaphysics*, Blackwell, pp. 382-96.
- Evine, S. J. 2016: *Making Objects and Events: A Hylomorphic Theory of Artifacts, Actions, and Organisms*. Oxford: Oxford University Press.
- Fine, K. 2010: 'Towards a Theory of Part', *Journal of Philosophy*, 107: 559-89.
- Fine, K. 2008: 'Coincidence and Form', *Proceedings of the Aristotelian Society*, 82: 101-18.
- Fine, K. 2003: 'The Non-identity of a Material Thing and Its Matter', *Mind*, 112: 195-234.
- Fine, K. 2000: 'A Counter-example to Locke's Thesis', *Monist*, 83: 357-61.
- Fine, K. 1999: 'Things and Their Parts', *Midwest Studies in Philosophy*, 23: 61-74.
- Fine, K. 1975: 'Vagueness, Truth and Logic', *Synthese*, 30: 265-300.
- Gallois, A. 2003: *Occasions of Identity*. Oxford: Oxford University Press.
- Geach, P. 1980: *Reference and Generality*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Gibbard, A. 1975: 'Contingent Identity', *Journal of Philosophical Logic*, 4: 187-221.
- Gibson, I. & Pooley, O. 2006: 'Relativistic Persistence', *Philosophical Perspectives*, 20: 157-98.
- Gilmore, C. 2008: 'Persistence and Location in Relativistic Spacetime', *Philosophy Compass*, 3/6: 1224-54.
- Gilmore, C. 2006: 'Where in the Relativistic World Are We?', *Philosophical Perspectives*, 20: 199-236.
- Haslinger, S. 1989: 'Persistence, Change, and Explanation', *Philosophical Studies*, 56: 1-18.
- Hawley, K. 2002: 'Vagueness and Existence', *Proceedings of the Aristotelian Society*, 102: 125-40.
- Hawley, K. 2001: *How Things Persist*. Oxford: Oxford University Press.
- Hawthorne, J. 2009: 'Superficialism in Ontology', in D. Manley, D. J. Chalmers, & R. Wasserman (eds.), *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, Oxford University Press, pp. 213-30.
- Hawthorne, J. 2006: *Metaphysical Essays*. Oxford: Oxford University Press.
- Heller, M. 1991: *The Ontology of Physical Objects: Four-Dimensional Hunks of Matter*. New York: Cambridge University Press.
- Hestevold, H. S. 1981: 'Conjoining', *Philosophy and Phenomenological Research*, 41: 371-85.
- Hinchliff, M. 1996: 'The Puzzle of Change', *Philosophical Perspectives*, 10: 119-36.
- Hirsch, E. 2005: 'Physical-Object Ontology, Verbal Disputes, and Common Sense', *Philosophy and Phenomenological Research*, 70: 67-97.

- Hirsch, E. 2002a: 'Against Revisionary Ontology', *Philosophical Topics*, 30: 103-27.
- Hirsch, E. 2002b: 'Quantifier Variance and Realism', *Philosophical Issues*, 12: 51-73.
- Hofweber, T. 2016: *Ontology and the Ambitions of Metaphysics*. Oxford: Oxford University Press.
- Hofweber, T. 2009: 'The Meta-problem of Change', *Noûs*, 43: 286-314.
- Hofweber, T. & Velleman, J. D. 2010: 'How to Endure', *Philosophical Quarterly*, 61: 37-57.
- Ismael, J. & Schaffer, J. 2020: 'Quantum Holism: Nonseparability as Common Ground', *Synthese*, 197: 4131-60.
- Johnston, M. 1987: 'Human Beings', *Journal of Philosophy*, 84: 59-83.
- Jubien, M. 2001: 'Thinking about Things', *Philosophical Perspectives*, 15: 1-15.
- Korman, D. 2015: *Objects: Nothing Out of the Ordinary*. Oxford: Oxford University Press.
- Korman, D. 2010: 'The Argument from Vagueness', *Philosophy Compass*, 5/10: 891-901.
- Korman, D. 2008: 'Unrestricted Composition and Restricted Quantification', *Philosophical Studies*, 140: 319-34.
- Korman, D. & Carmichael, C. 2017: 'What Do the Fol Think about Composition and Does It Matter?', in D. Rose (ed.), *Experimental Metaphysics*, Bloomsbury Academic, pp. 187-206.
- Koslicki, K. 2018: *Form, Matter, Substance*. Oxford: Oxford University Press.
- Koslicki, K. 2008: *The Structure of Objects*. Oxford: Oxford University Press.
- Kovacs, D. M. 2020: 'Constitution and Dependence', *Journal of Philosophy*, 117: 150-77.
- Langford, S. & Ramachandran, M. 2013: 'The Products of Fission, Fusion, and Teletransportation: An Occasional Identity Theorist's Perspective', *Australasian Journal of Philosophy*, 91: 105-17.
- Lewis, D. 1999: 'Zimmerman and the Spinning Sphere', *Australasian Journal of Philosophy*, 77: 209-12.
- Lewis, D. 1993: 'Many, But Almost One', in K. Campbell, J. Bacon, & L. Reinhardt (eds.), *Ontology, Causality, and Mind: Essays in Honour of D. M. Armstrong*, Cambridge University Press, pp. 23-38.
- Lewis, D. 1988: 'Rearrangement of Particles: Reply to Lowe', *Analysis*, 48: 65-72.
- Lewis, D. 1986: *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell.
- Lewis, D. 1983a: 'Survival and Identity', in his *Philosophical Papers*, Vol. 1, Oxford University Press, pp. 55-77.
- Lewis, D. 1983b: 'Counterparts of Persons and Their Bodies', in his *Philosophical Papers*, Vol. 1, Oxford University Press, pp. 203-11.
- Locke, J. 1690/1975: *An Essay Concerning Human Understanding*, ed. P. H. Nidditch. Oxford: Clarendon Press.
- Markosian, N. 2008: 'Restricted Composition', in T. Sider, J. Hawthorne, & D. W. Zimmerman (eds.), *Contemporary Debates in Metaphysics*, Blackwell, pp. 341-63.
- Markosian, N. 2008: '„Restricted Composition,“' in John Hawthorne, Theodore Sider, and Dean Zimmerman (eds.), *Contemporary Debates in Metaphysics* (Basil Blackwell, 2008), pp. 341-363. Ez hiányzott az eredeti referencia listából, talán erről van szó.
- McDaniel, K. 2017: *The Fragmentation of Being*. Oxford: Oxford University Press.
- McGee, V. & McLaughlin, B. 2000: 'The Lessons of the Many', *Philosophical Topics*, 28: 129-51.

- McKenzie, K. & Muller, F. A. 2018: 'Bound States and the Special Composition Question', in M. Massimi, J.-W. Romeijn, & G. Schurz (eds.), *EPSA 15 Selected Papers*, Springer, pp. 233-42.
- McKinnon, N. 2002: 'Supervaluations and the Problem of the Many', *Philosophical Quarterly*, 52: 320-39.
- Merricks, T. 2001: *Objects and Persons*. New York: Oxford University Press.
- Nozick, R. 1981: *Philosophical Explanations*. Oxford: Clarendon Press.
- O'Leary-Hawthorne, J. & Cortens, A. 1995: 'Towards Ontological Nihilism', *Philosophical Studies*, 79: 143-65.
- Parfit, D. 1984: *Reasons and Persons*. Oxford: Clarendon Press.
- Parsons, J. 2007: 'Theories of Location', *Oxford Studies in Metaphysics*, 3: 201-32.
- Parsons, T. 2000: *Indeterminate Identity*. Oxford: Oxford University Press.
- Pooley, O. 2019: 'There is Invariant Four-Dimensional Stuff', unpublished manuscript, University of Oxford.
- Putnam, H. 2004: *Ethics without Ontology*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Putnam, H. 1987: *The Many Faces of Realism*. La Salle: Open Court.
- Rea, M. 2000: 'Constitution and Kind Membership', *Philosophical Studies*, 97: 169-93.
- Rea, M. 1997: 'Supervenience and Co-Location', *American Philosophical Quarterly*, 34: 367-75.
- Rose, D. & Schaffer, J. 2017: 'Folk Mereology is Teleological', *Noûs*, 51: 238-70.
- Rosen, G. & Dorr, C. 2002: 'Composition as a Fiction', in R. Gale (ed.), *The Blackwell Companion to Metaphysics*, Blackwell, pp. 151-74.
- Saenz, N. B. 2015: 'A Grounding Solution to the Grounding Problem', *Philosophical Studies*, 172: 2193-214.
- Sattig, T. 2019: 'Part, Slot, Ground: Foundations for Neo-Aristotelian Mereology', *Synthese*, 198: 2735-49.
- Sattig, T. 2017: 'Metaphysical Ambitions in the Ontology of Objects', *Philosophy and Phenomenological Research*, 94: 481-87.
- Sattig, T. 2015: *The Double Lives of Objects: An Essay in the Metaphysics of the Ordinary World*. Oxford: Oxford University Press.
- Sattig, T. 2010: 'Compatibilism about Coincidence', *Philosophical Review*, 119: 273-313.
- Sattig, T. 2006: *The Language and Reality of Time*. Oxford: Oxford University Press.
- Schaffer, J. 2009: 'On What Grounds What', in D. Manley, D. J. Chalmers, & R. Wasserman (eds.), *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, Oxford University Press, pp. 347-83.
- Shoemaker, S. 1963: *Self-Knowledge and Self-Identity*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Sider, T. 2013: 'Against Parthood', *Oxford Studies in Metaphysics*, 8: 237-93.
- Sider, T. 2011: *Writing the Book of the World*. Oxford: Oxford University Press.
- Sider, T. 2001: *Four-Dimensionalism: Ontology of Persistence and Time*. Oxford: Oxford University Press.
- Sutton, C. S. 2012: 'Colocated Objects, Tally-Ho: A Solution to the Grounding Problem', *Mind*, 121: 703-30.
- Teller, P. 1986: 'Relational Holism and Quantum Mechanics', *British Journal for the Philosophy of Science*, 37: 71-81.
- Thomasson, A. 2007: *Ordinary Objects*. Oxford: Oxford University Press.
- Thomson, J. J. 1998: 'The Statue and the Clay', *Noûs*, 32: 149-73.
- Turner, J. 2011: 'Ontological Nihilism', *Oxford Studies in Metaphysics*, 6: 3-54.

- Turner, J. 2010: 'Ontological Pluralism', *Journal of Philosophy*, 107: 5-34.
- Unger, P. 1980: 'The Problem of the Many', *Midwest Studies in Philosophy*, 5: 411-67.
- Unger, P. 1979: 'There Are No Ordinary Things', *Synthese*, 41: 117-54.
- van Inwagen, P. 1990: *Material Beings*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Wallace, M. 2011a: 'Composition as Identity: Part 1', *Philosophy Compass*, 6/11: 804-16.
- Wallace, M. 2011b: 'Composition as Identity: Part 2', *Philosophy Compass*, 6/11: 817-27.
- Wasserman, R. 2016: 'Theories of Persistence', *Philosophical Studies*, 173: 243-50.
- Weatherson, B. 2016: 'The Problem of the Many', *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/problem-of-many/>.
- Wiggins, D. 1967: *Identity and Spatio-Temporal Continuity*. Oxford: Blackwell.
- Williams, B. A. O. 1956: 'Personal Identity and Individuation', *Proceedings of the Aristotelian Society*, 57: 229-52.
- Zimmerman, D. 1999: 'One Really Big Liquid Sphere: Reply to Lewis', *Australasian Journal of Philosophy*, 77: 213-15.
- Zimmerman, D. 1998: 'Temporal Parts and Supervenient Causation: The Incompatibility of Two Humean Doctrines', *Australasian Journal of Philosophy*, 76: 265-88.
- Zimmerman, D. 1997: 'Immanent Causation', *Philosophical Perspectives*, 11: 433-71.
- Zimmerman, D. 1995: 'Theories of Masses and Problems of Constitution', *Philosophical Review*, 104: 53-110.

